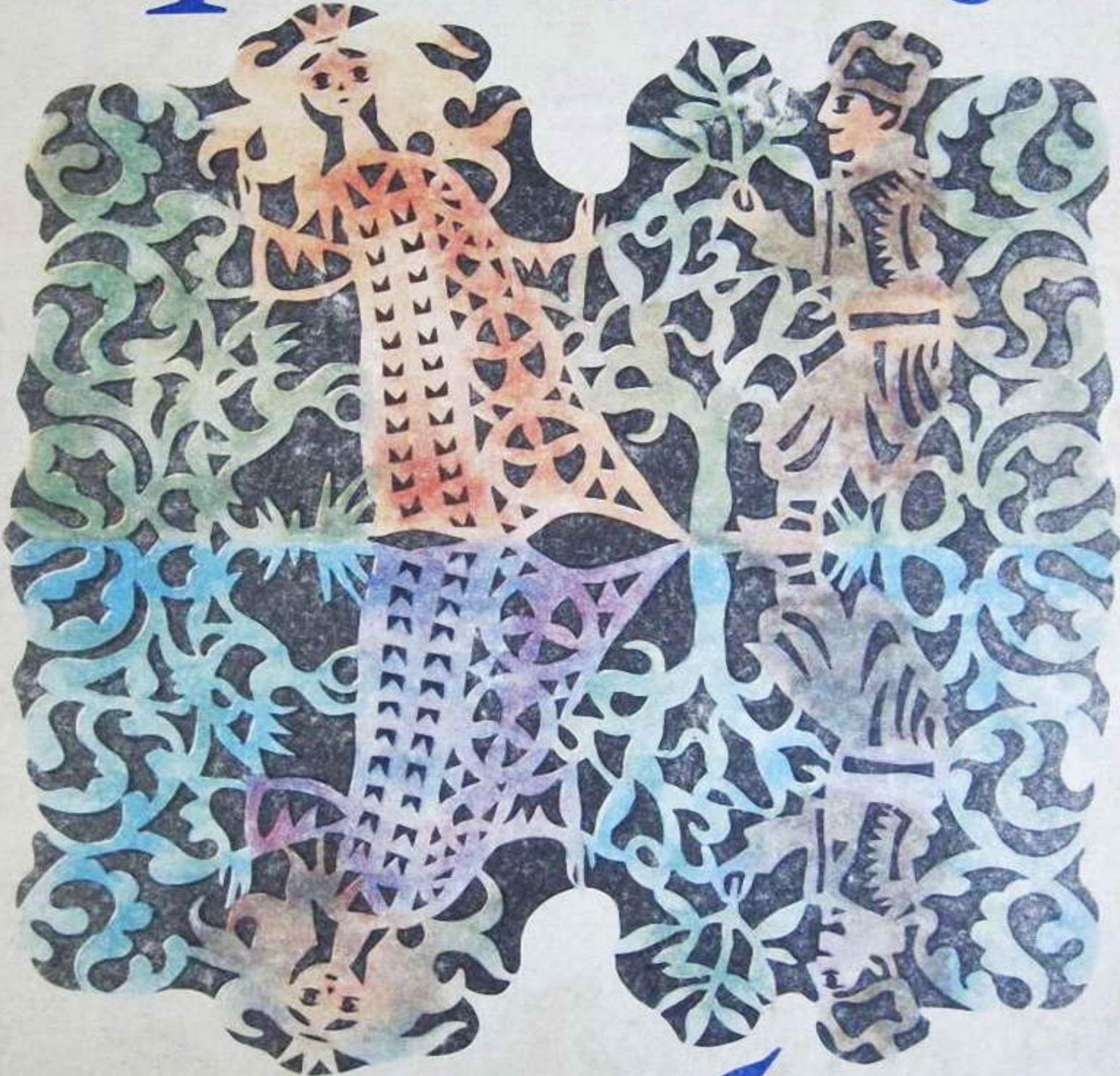

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ

Приказки

за тебе | НМ |

КОНСТАНТИН КОНСТАНТИНОВ
ПРИКАЗКИ ЗА ТЕБЕ
ИЗБРАНИ ПРИКАЗКИ И
РАЗКАЗИ

chitanka.info

НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ

ПРЕДГОВОР

Между младите български писатели от първите години на двадесетото столетие най-младият, но и един от най-проявените, дарен с будно обществено чувство, е Константин Константинов.

Едва осемнайсетгодишен, той редовно сътрудничи на „Българан“, „Българска сбирка“, „Наблюдател“, „Слънчоглед“. Не случайно народният поет Иван Вазов пожелава да се срещне с него и остава учуден, че новият автор е толкова млад, а такава зрелост е заключил в своите първи произведения.

През 1910 година Антологията на български поети, съставена от Димитър Подвързачов и Димчо Дебелянов, се закрива със стихотворения от Константин Константинов, тогава най-младият български поет, който вече скърби по изминалите дни.

Макар да е свързал името си — и като Душечка, и като К. Бродяга, и като Константин Константинов — с голям брой „стихотворения в проза“, той е автор и на не по-малко на брой стихотворения в отмерена реч — оригинални по замисъл и художествено изпълнение, плод на неподправено творчество.

Бавно се откъсва Константин Константинов от стихотворната реч и заживява в съзнанието на българския читател като автор на произведения, в които мъчно може да се определи кое взема превес: коравото българско слово или благородното чувство, движило ръката на поета, когато е писал своето произведение. Във всяка дума се чувства утвърденият писател, за когото тя е придобила своето истинско, дълбоко значение и не би могла да бъде заменена с никоя друга.

Без преувеличение може да се каже, че прозата на Константин Константинов звучи като интимна поезия, вълнува като лирическа поема. Рядко в българската литература е имало такъв стилист, съчетал в своите разкази из градския живот прозрачната чистота на словото с изтънченото чувство, което се стреми да намери свой точен израз.

Точността — това е другата особеност на неговия стил. Сам Константинов дели творчеството си на две: за деца и за възрастни, а всъщност повечето от неговите произведения се четат с еднакъв интерес както от възрастни, така и от деца — и може да бъдат полезни за естетическото възпитание както на едните, така и на другите.

Жаждата му да види света, да го опознае и разбере, рано го извежда в Париж. Там той среща старите свои „приятели“: Зола, когото превежда, преди още да е бил във Франция, Мопасан, Флобер, стига до Егюпери, но не за да им подражава и да ги наподобява, а за да се поучи от техния богат, разнообразен опит и да почерпи още поголяма вяра в своето, в оригиналното, което носи в себе си.

Наблюдения, парливи усещания, скръб по Родината, тъга по миналото — най-остри чувства намират отражение в художествените му произведения. Но не по-малко говорят за своя преводач и неговите преводни книги. Те носят аромата на стила му: ту стегнат и измерен, ту задушевен и цветист. Възпроизвеждат чуждата класическа и съвременна литература на роден език — винаги жив, винаги изразителен.

Не е ли все едно какъв надслов имат тия книги, щом за техния превод се е грижил Константин Константинов? — Неговото присъствие сякаш ги прави и по-търсени, и по-желани от българския читател. От тях той черпи нови сили и естетическа наслада: учи се как да бъде по-издръжлив в битките на живота, по-мъдър във всяко свое начинание.

Мекотата и непринудената лиричност, характерни за дарованието на Константин Константинов, предполагат ония вътрешни преживявания, които определят неговия език. Но силата му не е само в своеобразието на този език, който придава особена прелест и очарование на цялото негово творчество. Тя е в онova здраво реалистично чувство, което лежи в основата на художественото му дело и го вдъхновява. Това реалистично чувство, през дните когато можеше да се говори за символизъм и у нас, го предпази от излишни увлечения и не му позволи да измени на своето творческо начало: да изгражда характера на всяко свое действащо лице върху лични преживявания и много често сам да бъде герой на произведението си.

Вън от разказите, събрани в неговите книги за деца и възрастни, вън от стихотворенията му, оригинални и преводни, пръснати из

българските списания, Константин Константинов е автор на множество изказвания и статии, написани на изискан български език, ценни и по мислите, които ги възвисяват, свидетелство за културата и интелигентността на писателя, който е бивал и редактор на художествения преглед на добри български списания.

София, 1959

ПРЕДГОВОР

Мои малки читатели,

Винаги когато пиша за вас, аз си спомням за златната къщичка на моето детинство. Струва ми се тогава, че отново съм се върнал в нея, че съм намерил всички вас там заедно с моя дядо, с вашия дядо, с щурчето, което пее във въгъла, с котарака Мър-мър, с кучето Хър-хър, с куклите, които излизат от кутиите си, със Снежното момиче отвън и врабците около него. Ние играем заедно, лудуваме, смеем се и си разказваме приказки. И ми става така радостно, както се случва това само във сънищата.

Ала аз бих бил още по-радостен, ако тая книга донесе и на вас поне частица от моята радост и така, без дори да сме се виждали, да се почувствувае вече познати и близки, мои малки приятели от всички краища на отечеството ни!

Роден съм през 1890 година в град Сливен, родно място и на първия български поет Добри Чинтулов, който се пада сродник на моята баба по майка. В Сливен мина детинството и юношеството ми, там свърших и гимназия. Тоя град, който принадлежи еднакво на Балкана и на Тракия, богат с гордото си героично минало, много често, дори без да съм искал, прозира в книгите ми. От шестнадесетата си година живея в София, дето завършил Юридическия факултет на Университета. След това дълги години бях съдия, юрисконсулт на банка, адвокат, а сега съм само писател. Пътувал съм доста из България и чужбина. От най-ранните си години обичах и съм живял с книгите. Почнах да пиша и да печатам на седемнадесетгодишна възраст. Досега съм издал десетина книги за възрастни — разкази, пътеписи, романи. Много други неща има пръснати във вестници, списания и сборници.

Написал съм няколко сборничета за деца. Най-хубавите приказки и разкази от тях са събрани в тая книга.

София, 1947

ЗЛАТНАТА КЪЩИЧКА

Понякога ти ме питаш, моя малка немирнице, има ли наистина в света и де е тя — златна къщичка със сребърен под, захарни прозорци и покрив от млинчета, за която разказват и твоят дядо и моят дядо, и всички, които умеят да разказват хубави приказки.

Та ти по-добре от нас знаеш къде е тя! Златната къщичка със сребърен под и захарни прозорчета, дето свети вътре сънцето със седем цвята, дето пеят пъстри птичета, дето царува само светлина, щастие и радост, нима не си я виждала ти?...

Вечер, когато се връщаш уморена от дневните лудории и задремеш в майчините ръце или до коляното на някой стар брат или дядо, когато румените устнички забъбрят на сън забравените думи от дневната игра — златната къщица със сребърен под и седмоцветно сънце, не я ли виждаш ти, не си ли ти в нея?...

И ние всички, които говорим мъдри думи, четем големи книги и носим дълги панталони, ние също сме били в нея някога — и сега вам я оставихме. Никога вече ние няма да се върнем там и само в приказките ще разправяме за нея — златната къщичка на тишина, щастие и радост, която се нарича Детинство.

КОГАТО ДЕЦАТА ЗАСПЯТ

— Ку-ку, ку-ку, ку-ку — изпя няколко пъти дървеното часовниче над леглото и млъкна.

Мама се навежда над Катиното креватче, погалва Катето по бузата и казва:

— Спи, детето ми, спи!

Едната ръчичка на Катето държи новата кукла Фифи, която вчера заран й подариха, другата е под завивката. Мама угася лампата и излиза на пръсти. Катината ръчичка се отпуска и Фифи се изплъзва от пръстите й. В стаята е полуутъмно. Само в ъгъла кандилцето пред иконата блещука. Спи земята, спи стаята, спи Катя, спи Ваньо, спят всички и всичко.

Всичко ли? Не, не. Ето виж: тихичко се промъква през прозореца един лунен лъч — син като копринена жица, движи се тук-там и спира до креватчето. Някой леко въздъхва: Фифи, новата кукла от вчера, тупва на земята и прошепва:

— Е, най-сетне заспаха!

Изведнъж се чува шум и смях. Червеният палячо пляска с ръце и се изкиска гласно. А изпод леглото се разнася пискливият глас на старата кукла от парцали с мастилено лице — леля Тота.

— По-бързо, по-бързо, всички — че няма време! Гостите ей сега ще дойдат.

Малката латерничка се завърта сама и тихичко засвирва: тан-тин-тон-тин. Стъкленото кученце Фокси разлепя крачката си и се разтърсва цяло. Голямата пълстена Меца се прозява и протяга. А иззад кутията с кубчета се показва порцелановата кукла Пепеляшка — с отчупено стъпало на единия крак и облечена само с риза.

Пискливият глас на леля Тота пак се разнася: тя е много беспокойна. Тази нощ ще празнуват сватбата на Фифи с Петра — куклата моряк на Ваньо. Ще пристигнат гости. Трябва да притъкмят всичко, а никой не се грижи, никой не бърза...

— Госпожица Фифи, госпожица Фифи! — вика леля Тота и маха отчаяно двете си меки ръце. — Елате да ви пременя. Де е господин Петър — защо го няма още? Ах, Боже мой, пак ще закъснеем! Ще се съмне — и няма да успеем.

Стъкленият Фокси скача около Меца, а червеният Палячо пляска ръце и пее:

— Ай гиди, Мецио-мецано, дълго ти руно непрано!...

— Пепеляшо, тичай да викаш господин Петра! — крещи леля Тота.

Но господин Петър вече пристига — ококорен, червенобузест, с моряшка блуза и сини панталони.

— Дайте булчините цветя — вика парцалената леля — и елате да ви натъкмя!

Но какъв е тоя шум и тропот? Какъв е тоя звън на оръжия и гълъчка? От кутията до Ваньовото легло изскачат един по един и се строяват оловните войници. Капитанът със златни пагони е отвън и строго ги гледа. Те също се готвят за сватбата. Ето строиха се по четири — и — троп-троп — замаршируват към къщата на булката. Пристигат вече и други гости: един гumen слон пъшка и се клати. Ф-р-р-р — фучи и спира тенекиен автомобил със закован на него шофьор.

— Ох-ох! — вайка се леля Тота. — Гостите дойдоха, пък ний още не сме готови! Ами къщата — де е къщата?

Изведнъж от кутията с каменни кубчета заизлизат една след друга пъстрите плочки, колонки и кулички. След малко къщата ще бъде готова.

Оставят Пепеляшка да почисти и нареди къщата и сватбата потегля. Начело се клати на един крак латерничката и тананика: тан-тин-тон-тин. След нея вървят младоженецът и булката, окичени с бели цветя — тя в тиролска рокля, той — в своя моряшки костюм. Зад тях пристъпва със своя дървен чатал леля Тота и нарисуваното ѝ лице се смее доволно: „Ex, че пък сватба ли дигнаха — чудо!“ Стъкленият Фокси лае и подскача наоколо, а Палячо изтичва напред, нарежда се до латерничката и тържествено пляска с ръце. Зад леля Тота бавно пристъпят Меца и гуменият Слон и си шушукат приятелски. След тях е оловният капитан със своята рота. Най-накрай фучи празният автомобил. А през прозореца наднича засменият месец и праща много здраве по своите сини копринени жици.

Така шествието върви през стаята, тръгнало от единия ъгъл към другия.

Ала тъкмо стигат до средата, и нещо ги спира. Едно запъхтяно малко мишле се покланя дълбоко и казва с писклив гласец:

— Госпожи и господа, моят баща, големият Мишок, ме изпрати да ви поканя всички на неговата трапеза. Той узна за сватбата и във ваша чест е приготвил богато угощение. Заповядайте, госпожи и господа!

— Ура! — закрещя и запляска червеният Палячо, а Фокси залая от радост. Меца се дигна на два крака, заигра и затананика: „Ще си хапнем, ще си сръбнем!“

— Дясното рамо напред — ходом марш! — изкомандва оловният капитан. И всички се упътиха на гости у стария Мишок.

Старият Мишок приемаше нощем в долапа, дето държаха ябълки, луканки, захар и орехи. Там наистина имаше сложена богата трапеза. Сам Мишокът с жена си и петте малки мишлете прислужваха на гостите. Всички насядаха, а понеже краката на младоженеца господин Петър не се сгъваха, той се възлегна цял върху няколко фъндъка вълна. Вън остана само шофьорът, който беше закован на своя автомобил.

— Заповядайте, хапнете, драги гости! — канеше дъртият Мишок. — Опитайте тая сланинка, тази коричка кашкавал! Ето тук пастърма и масълце. От цялата къща и от съседите всичко най-хубаво е събрано и донесено. Пък после ще сръбнем за здравето на младоженците.

Когато всички хапнаха, малките мишлете донесоха чашки от лешникови черупки и наляха вино. Най-малкото мишле носеше на шофьора, който обеща после да го повози. Скоро трапезата се развесели и старият Мишок поиска да попеят всички. Може ли сватба без песни! Мишлетата почнаха:

*Когато котациите спят
и миша закуска сънуват —
събуджа се мишият свят
и царски до заран пирува.
Тралала, тралала, тралала —*

и царски до заран пирува!

— Браво! Браво! — запляска червеният Палячо. — Сега пък ние ще продължим! — И всички сватбари поеха:

*Когато децата заспят
и живи играчки сънуват —
играчките стават и бдят
и празници свои празнуват.
Тралала, тралала, тралала —
и празници свои празнуват.*

Цялата дружина подхвани припева и затанцува:

*Тралала, тралала, тралала —
и мишки и кукли танцуват.
Тралала, тралала, тралала —
и всички до заран лудуват!*

Пак чукнаха лешниковите чашки и пиха наздравица — сега за дългоденствие на стария Мишок и цялата му челяд. Ала тъкмо в това време през стените достигна далечната сутринна тръба от градските казарми. Изведнъж оловният капитан скочи и изкомандва: „Строй се!“ — и цялата рота се строи. Но войниците мъчно се застояваха прави. Сега краката им още повече тежаха, а главите им се въртяха. Сватбарите станаха, разцелуваха се с мишето семейство й се упътиха за в къщи.

Всички бяха весели и вървяха вече без ред. Само шофьорът бе сърдит, че го оставиха да чака сам цяла нощ. Но ето ти беда: никой не можеше да си спомни пътя. Очите им се премрежваха и на три пъти се връщаха все на едно и също място. Меца бе прегърнала червения Палячо и му пееше на ухото:

*Снощи сме годеж правили,
таз вечер — булка женили!
Де гиди, миша трапеза,
де гиди, песен мечешка,
де гиди, сватба кукленска!*

Изведнъж нещо светна: първото слънчево зайче заигра по стената. Тутакси оловният капитан изкомандва: „В кутията — бегом марш!“ — и цялата рота заедно със Слона хукна с тропот нататък.

Шофьорът се разсърди, че е закъснял, нави пружината силно и полетя — трах! — право в новопостроената каменна къщица на младоженците. Строполиха се плочките, Фифи и господин Петър припаднаха, леля Тота се скри под леглото, Фокси изведнъж се вкамени, червеният Палячо заби нос в земята, а Меца легна на гръб и се престори на умряла. Пробудено от шума и от слънцето, Катето надникна от креватчето си и потърка очи:

— Божичко! Как са се натъркаляли всички! Сънувах ли, че съм ги прибрала снощи, или пък те сами са излезли?...

СЛЕД ПОЛУНОЩ

Дървеното часовниче изкука дванадесет пъти. В цялата къща е тихо и тъмно. Всички спят. Само в детската стая лампичката възгъла блещука.

— О-о-х, о-х, о-х! — въздъхна старият долап до стената и открепи едното си крило. — Излизайте, деца!

Ф-р-р! — изфуча отвътре и кацна на пода един аероплан с пружина. С писък скочиха един голям захарен мишелок и четири шоколадени мишлете. Ситно-ситно, с шумолене от коприна, излезе женска кукла, облечена цяла в черно, с панталони вместо рокля и с изрисувано лице. Изтърколи се едно грамофонче с тръба, а след него едно зелено балонче, вързано с конец. И най-после на два скока пристигна при тях един ластичен заек, напълнен с въздух.

— По-бързо, по-бързо, всички! — обади се някой в полуутъмната стая. — Де са старите? Всички заедно! На общата трапеза!

— Тук сме, тук сме! Идем! — отвърнаха различни гласове от ъглите.

Ей изпод долапа, в строй — затропаха пет оловни войника, предвождани от капитана с гола сабя. Но, Боже Господи, те не бяха вече войници, ами инвалиди: кой без ръка, кой без крак, а един дори без глава!...

Иззад миндера, пъхнал ръце в джобовете, пристигна господин Петър — куклата-моряк. Но и той — на какъв ред: с гола глава и кухо око! Из едно чекмедже скочи червеният Палячо. Той пък беше без тенекии на ръцете. Потътрузила крак, със счупено ходило, пристигна Пепеляшка, куклата-слугиня. Най-после, запъхтяна, с празен ляв ръкав, дотича изпод кревата старата леля Тота — парцалената леля на всички стари кукли.

Разшетаха се мишлете. Влизаха, излизаха от долапа и чекмеджетата. Сложиха новата покъщнина и съдове на Катето. Леля Тота по стар навик даваше команда на Пепеляшка. Най-после насядаха

всички около наредената по царски трапеза. Зеленото балонче остана горе, над всички, и отчаяно запища:

— Моля ви се, дръпнете ме долу! Моля ви се!... Не мога самичко да сляза!

Палячо дръпна конеца и го прибра до себе си. Хапнаха, чукнаха се за здраве с дървените чашки от кухнята на Катето. Само войникът без глава нищо не можа да си хапне, горкият! Капитанът усълужваше на копринената кукла. Господин Петър питаше авиатора от аероплана може ли да плува с него във вода. Грамофончето само се нави и засвири. Веселието бе общо. Но леля Тота беше мълчалива. Тя гледаше отсреща копринената кукла и се чудеше: уж жена, а пък с панталони... Погледна господин Петра, въздъхна и попита:

— Помниш ли, капитане, кога женихме господин Петра? Помниш ли госпожица Фифи? — Горката! Не можа да се порадва дълго. Проклетникът Хектор лани ѝ откъсна главата и цяла я изтърбуши от сламата...

Окото на господин Петра се насълзи. Червеният Палячо погледна празните си ръце и въздъхна. Леля Тота продължи:

— Де ги тогавашните? Какъв свят е туй — днескашните? Нито главата му глава, не можеш да ги разбереш мъж ли е, или жена... Пък още и да хвърчат намислили...

— Извинете, госпожо, нашата леля — каза оловният капитан на копринената кукла, — тя е от старото време. За хвърченето само пардон! Аз сам после ще похвърча с господин авиатора. Но колкото за едновремешните, май че тя има право...

— Ки-ки-ки! — изкикоти се някой в другия край на трапезата. Капитанът скочи почервенял.

— Кой смее да се подиграва? — викна той и размаха сабята. Мишлетата се свиха уплашени. Копринената кукла припадна от страх. Грамофончето прекъсна песента си по средата. Оловните войници избутаха напред ластичния заек, който се бе изкикотил.

— А, ти ли си? — извика капитанът, отърча до него и го мушна със сабята.

— Ф-ш-ш! — каза ластичният заек, отпусна се изведнъж и падна като парцал на земята.

— На! — каза капитанът и седна. — Видите ли всички с какво бил пълен тоя заек — с нищо!... Ние старите, ако не олово, барем

слама имаме вътре! А тоя зайдо — въздух!

Мишлетеата бързо изнесоха кожата на ластичния заек. Трапезата се смути. Тогава Палячо, наля вино в тръбата на грамофончето, което отново се развесели и засвири. Капитанът стана, поклони се пред копринената кукла и затанцува. Палячо цял почервя от яд като дрехата си. Той беше харесал копринената кукла и искаше той да танцува с нея. По едно време авиаторът се обади:

Ще направя една обиколка с аероплана. Иска ли някой да ме придружи?

— Аз! — извика капитанът. Палячо пошуши нещо на балончето.

— Аз пък ще тръгна само и ще ви задмина! — обади се зеленото балонче.

— У-ра! — извика Палячо. — Ще устроим надбягване! Аз тръгвам с балончето.

— А каква ще бъде наградата? — попита захарният Мишок. Тогава копринената кукла за пръв път се обади:

— Който спечели, ще се ожени за мене!

И засрамено наведе боядисаните си очи.

— У-ра-ра! Прието! — викнаха всички.

Капитанът строи войниците си и се обърна към войника без глава:

— Понеже ти беше най-храбрият, предавам на тебе командата. Ако загина, ти ще бъдеш началникът!

Палячо целуна ръка на леля Тота, която се просълзи и го благослови.

— Готово, господин капитан! — каза авиаторът.

— Дръж се здраво за конеца! — рече балончето.

— Едно, две, три!

Ф-р-р! — изхвръкнаха аеропланът и балончето. След малко кацнаха над долата.

— Малка почивка! — каза капитанът.

— Прието! — отговори Палячо.

И тъкмо тогава пръстеното петле, което лежеше хвърлено над скрина, като чу гласове, пробуди се от дългата си дрямка, запляска с криле и пропя:

— Кукуригу!...

Изведнъж стана страшна бъркотия. Всички хукнаха към местата си. Под кревата, зад лавици и миндер, в стария долап — всички се изпокриха и останаха неподвижни. Само захарният Мишок не успя да се покатери, падна и се строши на две.

На заранта Банката го намери на земята, повика Катето и схрускаха двете половини.

— Горките мишлете! каза Катето. — Останаха без баща!...

Банката се почеса по врата, замисли се и отвърна:

— Знаеш ли какво, Кате? Защо да живеят самички? Я да пратим малките при баща им, че да не им е мъчно!...

ПРЪСТЕНОТО ПЕТЛЕ

Пръстеното петле видя за пръв път белия свят, когато го извадиха от пещта, дето се бе изпекло.

„Колко е хубава зелената земя и небето, и огненото слънце!“ — помисли си то и поискава да запляска криле и да изкукурига. Но изведнъж си спомни, че тия работи са за живите петли. Не е прилично за едно пръстено петле, като излиза от пещта, да пляска и кукурига. Затова то се изправи мълчаливо и изгледа гордо своите пръстени другарчета.

После го обвиха със слама, сложиха го заедно с други петлета в един сандък и го отнесоха на панаира.

Там, до паници и гърнета, те се мъдреха наредени — тридесет еднакви петлета от пръст. Те лъщяха под слънцето, целите гледжосани и нашарени: сини, зелени и червени. Ах, как се радваше малкото пръстено петле на всичко наоколо и колко беше гордо! Струваше му се, че то е най-хубаво и най-лично и че всички него гледат. То извиваше едното си око към пъстрите бараки, към люлките и цирка отсреща, а с другото кимаше към всеки минувач, сякаш искаше да каже: „Вземи ме де! Да видиш само колко хубаво умея да пищя!“

И ето един ден Банката се разхождаше из панаира. Той стискаше в джеб парите, които му бяха дали да си купи нещо. Чудеше се за какво да ги даде. Толкова различни и хубави неща имаше там! Дали да спре при въртележката с локуми? Или да опита късмета си при халките и да спечели един нож?... Или пък да влезе в бараката и да види телето с две глави? Не беше лесна работа да се реши. Той тръгна да поразмисли. Изведнъж се намери пред бараката с петлетата. Очите му се залепиха на ококореното към него петле.

— Хайде, не останаха сладкопойните петлета! — викаше продавачът пред бараката.

Без да му мисли повече, Банката подаде парите на продавача, грабна петлето и веднага го наду.

— Пи-у-у! — писна сред навалицата първият вик на пръстеното петле.

— Мамичко, каква славна, пищялка, какъв ален гребен и зелена опашка! — извика Банката и подскочи на един крак от радост.

През целия път до в къщи той не сне петлето от устата си. После събра махленските си другари и им показа петлето и неговото изкуство. Всички го гледаха с учудване и завист. За всяко опитване на свирката Банката вземаше по един орех от децата. И колкото повече той хвалеше пръстеното петле, толкова то ставаше по-горделиво.

Цяла седмица петлето се разхожда от ръка в ръка, замаяно от щастие. Най-после Банката му се насити и го остави върху скрина в стаята. Но тука пръстеното петле се усещаше още по-добре. То виждаше през прозореца живите петли из двора и се усмихваше горделиво. Нека се ровят, нека кълват там из сметта. То не е като тях! То е между хората, в къщи, ценено повече от всички други неща наоколо.

Петлето заживя в стаята. То вярваше, че все така ще го гледат и ще му се радват. Нощем, когато всичко заспиваше, скринът размърдваше стари кости и изпъшкваше уморено: „Ох-хо-хо-о!...“ Тогава дървените столове се посбутваха, поглеждаха към петлето и зашепваха:

— Шарено петленце, разкажи ни нещо за широкия свят! Ти си видяло много неща. Не си като нас. Ние знаем само дърводелницата, откъде преди години ни донесоха в тая стая...

Старата кукла, която имаше глава от памук и коса от царевични реси, се качваше на скрина, сядаше до петлето и почваше да се моли:

— Миличко петленце, аз никога не съм излизала от къщи навън. Разкажи ми за чудесата на света!

— Ах, колко сте неуки и простишки всички! — казваше възгордяно петлето. — Щом толкова искате, ще ви разкажа.

И то почваше да разказва за панаира с бараки и маси, отрупани с всякакви неща, за големите шарени кълба шербет, които блестят като цветни слънца; за въртележките с кончета и лодки. Разправяше им за човека, който гълта огън и вади панделки из устата си, и за цирка, дето свири музика и разиграват зверове...

И цялата стая слушаше омаяна до заранта за всички тия неща, които никой не бе виждал. А малкото пръстено петле бе живяло сред

тях цели четири дена!

Минаха така седмици и месеци. Изтърколи се и годината. Петлето стоеше на скрина и смяташе, че то е най-потребното нещо в къщи. Но един ден Банката отиде на новия панаир сред града и донесе оттам ново петле. То беше с перушина, с очи от мъниста и изглеждаше като живо. Когато Банката спря сред стаята и го наду, изведнъж опашката му се разви и запляска и то запя на два гласа. Всички неща в стаята зяпнаха от учудване. Пръстеното петле се смрази на мястото си. То разбра, че неговото царуване свърши. Притъмня му пред очите. Опита се да писне, да обърне внимание на себе си, но нямаше кой да го надуе. Сега всички гледаха новото перушинено петле.

Вечерта, когато хората заспаха, пръстеното петле поиска да разказва. Но никой не искаше да го слуша. Куклата бе седнала до новия гост и молеше той да разкаже нещо. А столовете завикаха нетърпеливо:

— Новият, новият гостенин нека разказва!

Новото петле разпери перушината си, погледна с подигравка своето пръстено братче и почна да разказва какво бе видяло то в света: големи многокатни магазини; улици, по които светят нощем слънца; коли, които се возят сами; машини, които пеят като хора, и кукли, които ходят и говорят на няколко езика...

Свito в ъгъла на скрина, малкото пръстено петле слушаше и мълчеше.

„Свършено е вече — мислеше си то. — Няма кому да разказвам. Няма кой да ми се радва. По-добре е да се махна. Ще си отида пак при грънците или поне при живите петлета в двора...“

Пръстеното петле се помъчи да направи една крачка, опита се да разпери криле — и полетя надолу от скрина...

На заранта Банката го намери на земята, на две парчета, и сложи на негово място върху скрина новото перушинено петле.

НА ПОЛЕТО

До една шубрака в полето бяха поникнали няколко цветя: скромна лайкучка, по-далеч — присмехулно жълтурче, а по-насам — един едър ален мак. Той беше глупав и зъл. Много се гордееше със своя ярък цвят и заради туй дигаше високо главата си и искаше на всички да заповядва. Толкова зъл беше той, че дори изпускаше отрова. И когато някоя дребна бублечица, помамена от червения му цвят, влизаше в чашката му, тя излизаше оттам с клатушкане, като пияна, и после дълго се търкаляше по околната трева. Живееха си тъй всеки ден цветята. Но ето че на мака му дотегна и той поискава да се сприятели с лайкучката. Но тя съвсем не обръщаше внимание на него и не го обичаше заради гордостта и злобата му. А макът постоянностваше. Веднъж дори той се наклони много близко до нея, прошепна й нещо, навярно много глупаво и неприлично, че тя дълго държа главицата си обърната със свити бели листчета и вече съвсем не го поглеждаше.

Но един ден, незабелязан дотогава, цъфна до лайкучката синчец. Тъй плах и смирен беше той, тъй хубаво поглеждаше, че лайкучката изведенъж го обикна, сприятели се и често си шъпнеха нещо весело и приятно. Макът всичко виждаше и гореше от яд. Най-после, като почервя повече от всякога, той се обърна към синчеца и му викна:

— Ти какво току се тикаш насам? Не виждаш ли, че тук няма място за тебе?...

Нищо не му отговори уплашеният синчец, само още повече се наведе към земята. Но вместо него обади се лайкучката:

— Та той е далеч и не ти пречи! Аз съм помежду ви.

Но макът не поискава да се скарва съвсем с нея и млъкна. Жълтурчето слушаше всичко отстрани и насмешливо поклати глава.

Макът постоянно задяваше синчеца: ту се извие тъй, че да му закрие слънцето, ту ще се похвали с юначество и ще се надсмее на ниския му ръст.

Ала една привечер небето бързо потъмня, а в близкото блато жабите усилено закрякаха: „Бурр-ря и-де, бурр-ря и-де — дъжд ще се лее, дъжд ще се лее...“ Светкавици блеснаха и мълния затрешя. Завилия буря. Всички цветя изтръпнаха и свиха венчета под листата си. Само гордият мак стърчеше с вирната глава под дъжда и мълнията. Той искаше да покаже на всички колко е силен и безстрашен. Но когато бурята премина, по мократа трева бяха пръснати маковите листа като едри кървави капки, а нагоре стърчеше само оголеният плодник.

ГОРСКИЯТ ЦАР

В грамадната пещера на Горския цар беше полуутъмно и тихо. Постлана с меки кожи, златист мъх, накитена с еленови рога и големи пъстри кристали, тя лъхаше на див мед, горски тамян и мащерка. През отвора се промъкваха модроалените лъчи на слънцето, което залязваше.

Възлегнат в своя ъгъл от сталактити, Горския цар мълчаливо чакаше. Тая заran бе паднала първата слана и той веднага изпрати трите си дъщери да притъкнат земята за зимата, която вече идеше. Сега те трябваше да се върнат и да му съобщят всичко, каквото са видели и наредили. Първата между растенията. Втората — в царството на животните. Третата — най-малката, в света на хората. Цял ден дъщерите ги нямаше в къщи и Горския цар, който не бе свикнал да остава самин, чакаше с нетърпение да се приберат. Около ръката му се извиваше като гривна неговият жив жезъл — старата усойница, която цяла зима щеше да спи в неговия скут. Тя бе вярната и мъдра негова съветница и той никога не се разделяше от нея.

Изведнъж, чу се леко шумолене, като че ветрец размърда листа на трепетлика. В пещерата се яви най-голямата дъщеря и се изправи послушно пред Горския цар. Тя бе облечена в златножълта паяжина, около челото си носеше венец от морави есенни минзухари, а на пояса — китка червени ясенови листа.

— Всичко е наредено, татко мой — каза тя. — Тревите се свиха и скриха под земята, цветята са покрити с дебел пласт от шума, а дървесата отърсиха и последните си листа. Само една глупава трънкослива, изльгана от слънцето, беше се наканила да напъпва, но аз я смъмрих и тя се засрами и разкая. И тия кротки минзухари, които всяка година по това време се мамят и цъфват като малки свещи из гората. Донесох ги да не измръзнат. Всичко е готово, татко мой, и чака. А елите и боровете ти се покланят и ти пращат благодарност за добрата вест. Те жадуват за сняг.

Нов шум сякаш от леко пърхане на криле се разнесе в пещерата и пред Горския цар се изправи втората негова дъщеря. Тя носеше дрехи от светлозелена паяжина. В косите и блещукаха като жива корона няколко светулки, а в пазвата, до сърцето си, тя бе скрила малка сива птичка.

— Извърших всичко, що ми бе поръчал, татко мой — почна тя.
— Прегледах мравуняците и пчелите, надникнах в бърлогите на мечките, посетих гнездата на сърните и ги предупредих. Успокоих зайците и им оставил храна. Прегледах потоците и казах на рибките да се скрият надълбоко. Съобщих на катеричките и те заскачаха от радост. Надзърнах във всички хралупи и дупки и никъде не оставил безредие. Освен тоя неразумен славей, който се унесъл една сутрин и закъснял да отлети със своите другари. Донесох го тука, да презимува при нас. Всичко е притъкмено, татко мой, и чака.

И тя остави славея върху рамото на баща си.

Отново се чу лек шум като тих човешки шепот и запъхтяна изправи се пред Горския цар най-малката негова дъщеря. Тя носеше дреха от ясносиня паяжина, нашарена по ръкавите като селска шевица, а в ръката си държеше груба селска ръкавица с едно пръстче.

— Забавих се, татко мой — каза тя, — че имаше много работа да върша. Но сега всичко е вече готово. Обиколих селските хижи и зимници, всички хамбари и обори. Пшеницата отдавна е прибрана, мелниците работят, по седенките ронят царевица и се празнуват годежи и сватби. Кожусите са пригответи. Старците си припомнят приказките, които ще разказват през нощите. Жените готвят къдели и хурки за дългите вечери. Всичко изглеждаше готово. Но когато се връщах насам, току до края на гората, срещнах по пътя малкия седемгодишен син на полския пъдар, който сам тътреше колца, натоварена с вършини. Той едва ги теглеше нагоре по урвите и не можеше да ги спре по нанадолнището. Само детето и до утре не можеше ги закара, а в къщи нямаха дърва и биха мръзнали всички през първата зимна нощ. Помогнах му да ги закара до селото и момчето ми се оплака: „Да дойде по-скоро зимата, че с шайна по-лесно се мъкнат дървата!...“ Ръчичките му бяха зачервени от студ и аз го попитах няма ли ръкавици. „Мама ми изплете една и аз я сменях поред на двете ръце, но съм я загубил“ — отговори ми то. Аз я намерих наблизо и я взех. Сега вече всичко е готово, татко мой, и зимата може да дойде. Аз

ще отнеса утре тая ръкавица на детето и ще утъпча пътеката до село, за да може тоя малък човек да тегли по-лесно своята тежка шейна из снега.

Горския цар се усмихна добродушно и доволно и погали по бузата своята най-малка дъщеря.

— Благодаря ви, деца мои — каза той. — Нека царува по земята радост и обич и през зимните дни и нощи, тъй както и лете. Нека красят тия минзухари нашата подземна пещера и не увяхват до пролет. Нека остане при нас и ни весели през цялата зима тоя крилат певец — славейко, който мисли само за своите песни. А тая ръкавица — обърна се Горския цар към най-малката си дъщеря — утре ти ще я оставиш там, дето е била загубена. Но в нея аз ще туря един от моите най-скъпи диаманти и нека това бъде наградата на детето, което ще я намери и което отсега вече знае тежкия труд на човешкия живот. Сега аз ще изляза вън да погледна сам притъкмено ли е всичко и после можем да заспим спокойно.

Слънцето бе залязло вече. Тъмната гора мълчеше. В мрачината светеха само гнилите пънове. По гората пролази неочеквано ледена тръпка. Зашумяха оголените дъбове и буки. Радостно запяха черните борове. Потоците постепенно и бавно заглъхваха, скованы от лед.

И сутринта рано-рано гъст едър сняг се стелеше тихо над земята.

МЕДЕНАТА ПИТА

„Кри-кри, кри-кри“ — запя домашното щурче нейде под стария долап. В огнището играят сини пламъчета. Зад стените се разхожда нощта и тук всички заспаха. Само ние с тебе сме будни още и там — в тъмния ъгъл, куклите почват вече своя нощен живот. Ето пъстрият палячо пляска ръце и се кланя на голямата кукла, автомобилът навива пружината си, а малката латерничка тихо-тихо засвирва. Ела по-близо до мене, детко, погледни малките пламъци и затвори очи! Ето пристига нашата синя каляска, теглена от две бели пеперуди, и чака. Ний ще седнем в нея и ще полетим.

Ф-р-р-р! Земята остана долу. Около нас трептят звездите и ние плуваме в нощта все по-далеч и по-далеч. Там, в другия край на небето, се издига бавно-бавно големият жълт месец и лъзи като медена пита. Знаеш ли ти приказката за медената пита? Слушай, аз ще ти я разкажа! Но не оная приказка, която всички баби разказват на своите внученца, а друга, нова приказка за медената пита.

* * *

Имало едно време бедна жена с едничко дете, момченце. Живели си те в сиромашка колиба, сами-самички в целия свят, и с труд се прехранвали. Един ден майката се разболяла тежко, повикала момченцето при себе си и му казала:

— Когато ти се роди, чедо, орисницата ти търколи една медена, пита и каза: „Това ще му е късметът. Нека го гони по света. Когато го стигне, ще бъде щастлив.“ Но мене ми беше мъчно да се разделя от тебе. Аз нищо не ти казах и ето сега орисницата ме наказва. Аз ще умра, ако ти не намериш медената пита и не донесеш с нея моето и твоето щастие. Върви, сине, из света и си гони късмета!

Майката се разплакала, целунала момченцето и то тръгнало. Тръгнало и ей-току до колибата се мярнала пред него бяла, голяма и

лъскава пита. Тя се търколила бързо-бързо пред него и то припнало подире и. Съвсем не мислило то, че гони своя късмет. Знаело само, че трябва да я настигне и вземе, за да оздравее майка му. Но питата се търкаляла бързо и се скрила на първия завой. Ала момченцето все търчало след нея.

Срещнали го хора и го попитали:

— Де така самичък, юначе?

— Медената пита гоня — отговорило то, и хората се смеели.

Дълги дни и нощи вървяло момчето. Минало поля и планини, но медената пита все бягала пред него и то не я настигало. Ту се мерне до някой връх, позапре, помами го, ту изведнъж се изгуби и лъсне пак далеч до друга рътлинка. Но момчето търчало без умора и без страх. Krakата му се изранили от път, но очите му свикнали да гледат ясно — надалеко и широко — и то все вървяло. Стигнало до земята на слепите, дето всички хора били слепи като къртици и цялата страна била потопена в мрачина.

— Накъде мина медената пита? — питало момчето.

— Ние нищо не знаем, защото нищо не виждаме — отвърнали слепите с наведени глави.

Но пред очите му блеснала далеко медената пита и то тръгнало отново. Минали пак дълги дни и дълги нощи в мрачина и лутане. Стигнало сега до Каменната земя, дето всички хора са вкаменени и мълчаливи и хлад вее над цялата страна.

— Видяхте ли медената пита? — попитало момчето. Но никой не му отговорил. И отново тръгнало то да търси медената пита. Минали отново много дни и нощи. Най-после стигнало до Златната земя, дето всичко е от чисто злато — и дървеса, и плодове, и накити. Само хората приличали на големи гущери и жаби.

— Не знайте ли де е медената пита? Не мина ли насам? — попитало момчето, изнемощяло от умора и глад.

— Медена пита ли? — закикотили се чудноватите хора. — Та защо ти е тя?

— Трябва да я занеса на мама, за да оздравее. Тя е моят късмет.

— Та какъв по-голям късмет, глупче, от тая земя — засмели се те отново. — Виж, тук всичко е злато. Забрави майка си, остани тук и тук ще си намериш късмета.

Момчето поклатило глава и отговорило:

— Не тръгнах аз злато да търся. Не ми трябва то. Моят късмет е друг.

И отново тръгнало. Сега вече стигнало до безкрайно море, дето бил краят на света. На пясъчния бряг лежала корава пита от най-черно брашно, ненамазана не само с мед, но дори и с вода — напукана, сиромашка пита. Задъхано от радост, момчето грабнало тая пита и я притиснало до гърди. И когато се навело, видяло лицето си в морската вода: то не било момче, а снажен момък — толкова години търсило късмета си.

Капнал бил от глад момъкът, но не отчупил къшай от питата. Нали трябва първо майка му да вкуси и да оздравее? И бързо припнал той назад. Когато минавал през Златната земя, чудноватите хора се кискали след него и го наричали глупак. Но той не ги чувал и отминал.

В Каменната земя никой го не погледнал, нито попитал за нещо. Но когато дошъл в Земята на слепите — изведнъж го обградили тълпа слепи хора и почнали да го молят:

— Ние не виждаме нищо. Не можем дори да се нахраним. Сложи в ръцете ни късче хляб!

Момъкът си казал: „Наистина аз имам цяла пита. За мама стига един къс.“

И раздал на слепите по-голямата част от питата. И те целували ръцете, нозете му и с благословии го изпратили.

Момъкът наблизил радостен до родната си колиба.

Но до самия праг на колибата, почти умиращо от глад, лежало бездомно мършаво кученце. То извило умолителен поглед и сърцето на момъка се свило от жалост. Без да мисли, той извадил от пазвата си последния къс пита и нахранил с него животното. После влязъл в къщи, изправил се до майка си и съвсем отчаян и казал:

— Ето, майко, връщам се с празни ръце. Аз изходих целил свят, докле намеря медената пита. И когато я намерих, раздадох я на другите. Нищо не остана за тебе. Сега с тебе заедно и аз ще умра.

Той прегърнал майка си и заплакал.

Ала майката се усмихнала радостно, дигнала се от постелята, вече съвсем здрава, целунала го по челото и отвърнала:

— Не, сине, няма да умреш. Тъкмо сега ти ще живееш, радостен и честит. Изпълни се всичко, каквото ти бе уречено от орисницата. Сега и аз съм здрава, и ти си завинаги при мене. Но всичко, което ти

претърпя, трябаше да стане. Ти трябаше да видиш целия свят — всичко добро и зло на земята и да избереш от двете. Ти трябаше да намериш медената пита и да я раздадеш, без да помислиш за себе си. Но не жали за питата, сине! Аз нямам нужда от нея. Нали ти ми донесе своето златно сърце? А сега вземи от лавицата оная ръжена пита там и седни да вечеряме. И ще видиш, че тя ще ти бъде по-сладка от всичките медени пити в света!

Седнали те на сиромашката трапеза и хапнали сух хляб и солчица. И още при първите хапки момъкът усетил, че всичката му умора изчезнала като по чудо, че силите и бодростта му пораснали стократно и че нищо повече не му трябва на тоя свят.

* * *

„Кри-кри-кри-кри...“ — щурчето свири по-тихо и по-тихо. Щурчето заспива, огънят заспива, очичките заспиват... Латерничката извива тихата си песничка, палячото и куклата се въртят в безшумен танц, рошавото мече се разхожда на два крака под масата. А нашата синя каляска плува в бездънното небе и звездичките сипят златен прашец върху твоите къдри. Ето мяркат се млечнобелите палати на Сънчо и някой ни маха с ръка натам.

„Кри-кри, кри-кри, кри-кри... спи-спи...“

СТАРИЯТ ЩЪРК

Вършитба отдавна мина. Полята лежаха оголени и пусти. Една нощ завала дъжд — равен и тих. На сутринта небето се избистри, ала над земята пропълзя хлад. Сребърни паяжинки се проточиха между шубраките. Есента бе дошла.

Старият щърк разтърси криле, огледа небето и си каза:

— Време е вече.

После събра неколцина от младите щъркове и им поръча веднага да разнесат заповедта за тръгване.

И една заran овчарят от могилата погледна надолу и се смая: цялото равнище край село беше побеляло. Стотици щъркели се бяха събрали и се готвеха за нещо. Овчарят свали свирката от уста, вгледа се нататък и се вслуша. Старият щърк говореше.

— Време е вече, деца — думаше той, — време е да се лети на юг. Денят намаля, нощите станаха хладни, скоро и слана може да падне. Днес ще трябва да пътувате. Свиках ви сега да си изберете водач и да се сбогуваме.

Щъркелите се размърдаха изведнъж. Чуха се учудени викове:

— Какъв водач! Нали си имаме! Ти си ни водил досега, ти ще ни водиш пак. Не искаме друг водач! ...

Старият щърк поклати глава и кратко отвърна:

— Не, аз няма да ви водя вече. Аз няма да летя с вас. Аз ще остана тук.

— Но как така, защо? — развикаха се щъркелите.

— Стар съм вече, деца, и не мога. Не мога летя с вас.

— Ние ще те носим, ние няма да те оставим! — викаха най-младите. — Толкова години ти си водил всички, сега ние пък ще те отнесем. Не ще те оставим тук самичък...

— Не, не, мои мили — усмихна се старият щърк, — не можете ме отнесе вие. Планини и моря има да минавате, себе си с мъка ще занесете, та и аз ли ще трябва да ви тежа!... Не можете, пък и аз не ща. В чужбина не ми се мре. Тук ще си остана.

Натъжиха се сърцата на младите щъркели. Как ще го оставят тук в студа, в дъжда, самичък? Но той отново се усмихна и подзе:

— Не ме жалете, не мислете за мене — така ми е по-добре. Мигар по-леко ще ми е да загина в топлите, но чужди краища или сред студените морски талази? Тук искам да остана и да умра аз. Че няма по-хубава земя от тая, дето съм видял слънцето за пръв път. Няма по-хубаво гнездо от онова гнездо върху сиромашкия комин, в което се излюпих и в което отгледах моите млади рожби. Тук аз зная всеки дол, всяка локва, всяка хижка. Разбираам езика на хората и ги обикнах и те ме обичат като свой. Де и защо ще вървя другаде?... Защо се връщах всяка пролет?... Защо ще се върнете и вие пак насам, щом повее топлият вятър и се раззеленеят росните ливади?... Ще видите вие много страни, много поля и реки, морета и планини и ще разберете. Ще разберете, че никъде дъгата не е тъй хубава, както тука; че никъде песента на щурците, вечер, когато полето засинее, не е тъй радостна; че никъде димът на комините не е тъй топъл, както там, дето си пазил с крила малките си. Сега тръгвайте вече и добър ви път на юг!

Наведоха глави птиците и мълчаливо се сбогуваха. След малко — чу се пърхане на стотици криле. Ятото бавно се издигна. Закрепи се за миг в синьото небе. После се нареди в голям триъгълник и полека се понесе в хоризонта. Само едно бяло петно остана в посърналото поле. След миг и то се раздвижи, дигна се и спря после на един селски покрив. Старият щърк отиваше да прекара последните си дни в гнездото, дето се бе родил.

СПИ-СПИ

Свещта в светилника запраща и замига. Големи сенки се разклатиха из стаята. В огнището гаснат сини пламъчета. Всичко задрямва. Щурчето мълкна за миг, приближи до Банката и му пошепна:

— Умори ли се да слушаш? ... Ха, стига вече! Ела да се поразходим малко, че после пак ще продължим. Я погледни! Колата чака.

Банката се обърна и смяя. Сред стаята бе спряла чудна кола от синьо стъкло, впрегната с две бели пеперуди. Цялата свети.

— Хайде, качвай се по-скоро! — каза щурчето. Банката се поогледа и отвърна:

— Че да бяхме повикали и Катето... и то да се повози...

— Не може сега — каза щурчето. — Двама не може... Ще натежи много, пък кончетата са слабички. Друг път нея сама ще повозя.

Качиха се... Банката потъна вътре като в пух. Щурчето скочи отпред и подсвирна:

— Кри-кри!... Хайде! — И полетяха.

Ф-р-р! Всичко се завъртя. Земята остана долу. Наоколо трепнаха звезди, по-едри и по-дребни. Ей и двурогият месец се мянна наблизо. По-далече и по-горе!... Млечният път посипваше сребърен прашец върху колата.

Надалеч светнаха високи елмазени палати. Щурчето се обади:

— Ще те водя на гости. Чуваш ли каква сладка музика?... Това са Сънчовите палати. Ей го сам Сънчо на прага. Маха с ръка насам, маха и ни вика: „Хайде де!... Откога ви чакам!...“ Чуваш ли? Кри-кри... кри-кри... кри-кри!

ХИТРЕЦЪТ И ЦАРСКАТА ДЪЩЕРЯ

НАРОДЕН МОТИВ

Имало едно време един сирак — пъргав и весел момък, но сиромах и самичък в цял свят. Много зло и неправди видял той от хората, но сърцето му останало бодро и весело към всички. Хората го смятали глупав и на подбив го нарекли „хитрец“, ала момъкът от малък още видял в живота толкова неща — и добри, и лоши, — че наистина станал по-хитър от другите. Често вечер, когато лягал да спи в топлото поле, звездите приятелски му се усмихвали от небето, а лекият ветрец напявал в ушите му, че един ден той ще бъде щастлив. И момъкът сладко застивал след умората и рано сутринта тръгвал пак с песен из широкия свят.

Минавали дни и години, израснал момъкът — снажен и як, но все тъй одърпан, сиромах и несретен. Вървял веднъж през едно непознато място, прашно и безлюдно. Дотегнало му и той гласно въздъхнал:

— Братче мое, Щастие, де си? Уморих се да те търся.

И още недовършил, пътечката извила и се спряла до един кръстопът. А на кръстопътя трима души, трима родни братя, дърпат един вързоп, карат се и дигат юмруци един срещу друг.

— Добър ви ден, добри хора! — рекъл нашият хитрец. — Какво има, защо се карате тъй?

— Караме се за бащиното наследство — отвърнали му братята. — Вчера умря баща ни и оставил на нас тримата ей тия неща тук: един калпак, един чифт ботуши и един камшик. Само че те не са прости неща, ами вълшебни. Калпакът прави невидим всеки, който го наложи на главата си. Ботушите са бързоходни ботуши и с тях се минава през огън и вода. А с тоя камшик — удариш ли към някого, дето е, там си остава. Това беше всичкият имот на баща ни. Като умираше, той ни поръчка братски да си го разделим. Ала ние сега не можем да се съгласим и ще се избием един друг.

— Такава ли е била работата! — извикал хитрецът. — Та да ви науча аз как да се разделите. Това е най-лесното нещо. Слушайте сега! Виждате ли тия три баира наоколо? Всеки от вас ще се качи на един от тях. Ще оставите нещата тук, на кръстопътя, при мене. Аз ще почакам, додето се качите вие, и щом се обадите, ще ви дам знак да тичате насам. Който пръв стигне тук, ще вземе камшика, вторият ботушите, третият калпака. Съгласни ли сте така?

— Съгласни, съгласни — извикали братята и тръгнали да се категрят, като оставили вързопа на кръстопътя.

Усмихнал се хитрецът под мустак: „Който се кара за наследство, не е достоен за него“. И като видял, че на трите баира стърчат тримата братя, обул той ботушите, наложил калпака, плеснал с камшика към братята и те се заковали на местата си. Там си стоят и досега.

А момъкът закрачил — и с една крачка само прехвърлял по три планини наведнъж. Вървял, вървял така и се озовал в непознато царство. Свалил той калпака и ботушите, пъхнал ги в торбата си, взел камшика като тояжка и тръгнал да разглежда престолния град на царството.

Вървял хитрецът из улиците, спирал тук и там, докато стигнал до царския дворец на сред града. Досам двореца се дигала висока бяла кула. Когато наближил до нея юнакът — що да види: цялата била изградена от човешки черепи. Потръпнал момъкът от страх и тъкмо щял да попита един минувач каква е тая кула, зачул се барабанът на градския глашатай. Вслушал се нашият юнак в думите на глашатая и разбрал всичко. Царувал в тая земя силен и стар цар, който имал дъщеря, мома за омъжване. Щастлив бил царят, но едно помрачавало живота му: не могъл да намери мъж за дъщеря си и заместник на себе си, защото дъщеря му имала навик всяка нощ да излиза от двореца и чак призори да се връща. Всяка нощ тя късала по едни златни чехли (с чехли ходели тогава царските дъщери). Никой не знаел де скита тя и никой не смеел да я вземе за жена. Дори сам баща и бил безсилен да стори нещо. И ето — царят издал заповед и я разгласил между народа. Който се наеме и сполучи да узнае де ходи царкинята всяка нощ, ще му я даде за жена и ще наследи престола му. Но който се опита и не успее, горко му. На заранта ще му отрежат главата и ще я вградят в човешката кула до двореца. Това викал сега глашатаят и обявил, че тая заран още една мъжка глава била отсечена. Много смели момци от

това царство и от други царства сложили млади глави на тая кула. Кулата всеки ден пораствала, но никой още не открил тайната на царкинята.

Слушал хитрецът, слушал, па се позасмял:

— Чакай пък и аз да опитам! Нещо ми казва, че моята глава не ще се нареди там, при другите.

И — хоп-троп — право в царския дворец. Едва го пуснали стражите — дрипав, прашен: толкова напети юнаци не сполучили, та тоя ли глупак ще свърши работа!... Но най-после успял той да се промъкне до царя, примолил се да му позволят да опита и той, па ако не успее — ей му глупавата глава, нека я закачат на върлина върху кулата. Царят го погледнал презирително от глава до пети и махнал с ръка: „Добре, нека се опита!“

Вечерта, рано още, хитрецът се настанил до стъпалата в покоите, на царкинята, подложил под глава торбичката си и захъркал престорено. Заспали светлините в града и двореца, заспало всичко и по едно време — скръц — отворила се вратата на царкинята. Хитрецът още по-силно захъркал. Царкинята слязла по стъпалата, побутнала го със златния си чехъл и гласно му се надсмяла:

— Ти ли бре, дрипльо сънлив, ти ли ще ме уловиш?

Вратите без ключ се отваряли пред нея, пазачите ослепявали за миг и невидена от никого, царкинята минала през града. Но щом царската дъщеря излязла от двореца, нашият хитрец скочил, наложил калпака, станал невидим и тръгнал подир нея. Минали града, отминали, прекосили глухото поле — тя напред, той след нея. Стигнали до една сребърна гора, която не пропускала никой да мине през нея без позволение на царкинята-вълшебница. Влязла царкинята в гората, влязъл и хитрецът след нея и едно звънче ударило два пъти: показало, че двама души влизат. Царкинята се учудила, обърнала се, огледала наоколо — никой няма. „Тъй ми се е счуло“ — помислила тя и продължила. А юнакът откъснал едно сребърно клонче и го скрил в торбата си. Излезли на друго поле, вървели още и стигнали до една златна гора. И там два пъти звъннало едно звънче, но царкинята пак никого не видяла и спокойно продължила. А хитрецът и оттук откъснал едно златно клонче и го скрил в торбата. Стигнали най-после до брега на широка зелена река, в която отсреща се оглеждал светнал от лампи и фенерчета кристален дворец, от който се чувала вълшебна

музика. На брега чакала седефена лодка с двама неми арапи-гребци. Царкинята се качила вътре и заплувала към двореца. Хитрецът пък изважда ботушите, обува ги бързо и хоп след нея — през реката, сух като прахан, стига на срещния бряг.

Там, в тоя кристален дворец, се събирили вълшебниците от цялото царство и всяка нощ до зори пеели, играели и се гощавали. Спрял хитрецът зад вратата и чакал да вземе и оттук един белег за царя. Царкинята се заиграла със златни ябълки, които подхвърляла на другарките си. По едно време една ябълка се търколила до вратата и нашият хитрец, без да чака, току я прибрали и пъхнал в торбата. Разтичали се вълшебниците да търсят загубената ябълка, приближила и царкинята до вратата и хитрецът успял да отреже с ножички едно късченце от роклята ѝ, което също скрил в торбата. Не могли да намерят ябълката. Усъмнили се, че тук има чужд човек. Тъкмо почнали да мълвят магьосни думи, за да го открият, пропял първият петел. В един миг всички вълшебници хукнали всяка за своята къща и хитрецът пак останал неоткрит. Тръгнала и царкинята за бащиния си дом. Но сега юнакът не я чакал, ами прекрачи с чудните ботуши и на три скока стигнал в двореца преди нея. Там свалил калпака и ботушите, сложил торбичката под глава и отново захъркал престорено. Ето че след малко пристигнала царкинята, бутнала го пак с крак и се засмяла:

— Е-ех ти, сънливо дрипав, отиде и твоята глава!

Ала хитрецът се усмихнал спокойно. Той знаел вече, че е победител, и сега наистина заспал.

На заранта го събудили царските стражи и го повели в двореца при царя. А там вече се събрали всички велможи и придворни, за да видят как още една глава ще падне.

В грамадна зала от син мрамор с позлатен потон и тъмночервен под, на висок златен трон седял намръщен старият цар. До него се мъдрел джелатин с червени шалвари и широк ятаган, от другата страна, изправена — царкинята, а наоколо придворни и стражи. Два големи пауна с разперени опашки важно се разхождали, а блясъкът на кристалните полили и златните накити ослепявали очите. Но през прозореца се виждала бялата кула от човешки черепи и тръпка ползвала по снагата на всеки, който я погледнел.

Смело и весело влязъл хитрецът при царя и дълбоко му се поклонил.

— Е, момче, казвай сега, защото джелатинът чака — обадил се царят.

— Не, царю честити — отвърнал момъкът, — нека си върви джелатинът. Нямаш нужда ти вече от него. Моята глава няма да се нареди там, на кулата, ами приготви по-скоро всичко за сватба. Аз открих де ходи царкинята всяка нощ.

Спогледали се придворните, намръщил се повече царят, усмихнала се презиртелно царкинята.

— Ти се подиграваш? — викнал царят.

— Чакай, царю, всичко ще ти разправя — открай докрай. — И почнал хитрецът да разказва отначало. Как се престорил на заспал, как тръгнал след царкинята, как стигнал сребърната гора. Извадил от торбата сребърното клонче, показал го на всички и го сложил пред царя. Почнал пак — как стигнал златната гора, извадил и златното клонче, и него сложил пред царя. Дошъл най-после до кристалния дворец — извадил златната ябълка. И когато всички го гледали изумени, извадил отряzanото късченце от роклята на царкинята, приближил до нея и го премерил: то се наместило тъкмо на дупчицата на роклята. Засрамена, навела очи царкинята. Нямало що — трябало да се признае за победена. Само царят още седял намръщен. Не можел той да се отрече от царската дума, но все пак криво му било — може ли такъв дрипльо да стане царски зет! И той отсякъл:

— Добре! Юнчага и умен си ти, момко, но за да ти дам дъщеря си, трябва да изпълниш едно условие. Утре рано искам на това място да ми донесеш трийсет и три диви живи зайци! Не направиш ли това — горко ти!

— Слушам, царю — отвърнал юнакът и пак така весел излязъл. Взел той един чувал и един барабан, метнал торбата през рамо и отишъл на една поляна. Хапнал малко сух хлебец, легнал си спокойно и чак призори станал. Тогаз взел барабана и заудрял:

— Трам-там-там-там, трам-там-там!... — екнала цялата гора. Всички животни се зачудили. Хукнали най-напред зайците да видят що става. Приближили те до поляната, обиковили я от всички страни — не един, не десет — повече от стотина. Туй чакал хитрецът. Измъкнал камшика от торбата, плеснал го наоколо и всички зайци замръзнали по местата си, както си били на два крака. И хитрецът тръгнал да ги събира в чувала. Наброил тридесет и три, плеснал втори път с

камшика към останалите и те отново се скрили в гората. Оттам с чуvalа на гръб той отишъл право в двореца. Царят го чакал вече, обиколен отново от придворни и стражи, и той път бил уверен, че юнакът ще бъде посечен. Но когато той изтърси пред него в престолната зала трийсет и три живи зайци с наострени уши, изправени на задните си крака, засмял се намръщеният цар и махнал с ръка.

— Късметлия си бил, момче, няма какво да ти река. Ела, целувай ръка, вземи царкинята и се приготви да царуваш! Нищо, че си беден и дрипав — царство с ум се управлява, а пък ти наистина си бил умен!

И взел хитрецът царската дъщеря, хвърлил дрипите и се пременил. Никой не можел да го познае — хубав и светъл, като царски син бил сега той. И когато старият цар умрял, наследил го той и заповядал да срутят страшната кула от човешки кости. Останали само бабите в царството да разправят на своите внучета за тая кула и за царската дъщеря и хитреца.

МАЛКИЯТ КОМИНОЧИСТАЧ

Цяла нощ фъртуната вилня, събаря керемиди, навява преспи. На заранта затихна. Къщите бяха потънали в дълбок чист сняг. От всеки покрив се проточи към небето тънък синкав дим. Само една къщурка не пушеше. Баба Гена, запретната и ядосана, току слагаше съчки в огнището и мърмореше:

— Какво ли е пък туй чудо? Не ще да гори — и това си е!...

Едно голямо кълбо дим излезе из оджака и напълни стаята.

— Тю-ю-ю! Божичко! Не стига, че замръзнах, ами и ще ослепея!... А бре, Даньо, какво е туй, бре баба!...

Даньо, внучето й, тъкмо поиска да каже нещо и закиха — веднъж, дваж, триж.

— Нещо е запушило пустия комин! — сети се баба Гена. — Тичай да викаш Цаньо дюлгерина, да се качи да види!...

Огнището бълвна ново кълбо пушек. Баба Гена отвори прозорчето, погледна нагоре, и изведнъж викна:

— Какво съм се зачудила пък и аз! Ами че то твойто хвърчило, бре хубостнико, трябва да е вътре!

— Ти, бабо, недей тъй... без да знаеш — отвърна Даньо. — Що ще мойто хвърчило в комина?

— Ами нали есенес още беше се закачило, бре, та не можехте да го снемете — и там си остана! Нà ти сега поразия! Нощес вятърът го е пъхнал вътре. Я де му се вее опашката!... Боже, Боже, почернях от сажди, като караконджул!... Тичай по-скоро за Цаньо!...

И баба Гена си забърса очите. Като се обърна, тя видя, че Даньо още не е излязъл.

— Какво чакаш, бре зяпльо?

— Бабо, бабо, я гледай — посочи Даньо към комина. Баба Гена подаде глава из прозорчето.

Парцалената опашка, провиснала на снега, мърдаше. След една минута от върха на комина излезе облак дим, едно опушено хвърчило се търколи на покрива, а заедно с него тупна на стряхата и едно черно

птиче. В същия миг съчките в огнището пламнаха и огънят веднага се разгоря. Бабата гледаше изумена птичето. Данъо позна хвърчилото си и мълчеше.

— Бре, Данчо, я го виж, бре синко. То било врабче. Скрило се, горкото, да се стопли, и ни очисти комина! — викна засмяна старата жена.

Врабецът, почернял като гардже, изтърсваше крилца в снега.

— Ох, на баба коминджията!... Ами че много си мъничък, бре баби — пък я каква работа ни свърши. Я, бре Данчо, я дай сега да му платим!

И баба Гена разчути едно коматче хляб и го хвърли на стряхата. После взе от стената една китка житни класове, донесени лятос от нивата, и каза на внука си:

— Ха сега вместо при Цанъо иди, че забучи това в ръката на снежния човек, дето вчера го правихте на двора... Нека си кльвне, черничкото, малко зърнца. С труд си ги е спечелило.

Врабците цвъртяха с пълни гушки и кацаха по ръцете и главата на снежния човек. Сред всички важно подскачаше черният врабец.

— Чик-чик! Чик-чик! Яжте, яжте! Аз не съм саможив! Обичам компания!

Едно младо врабче, не разбрало отде е дошло това угощение, учудено го изгледа и запита:

— Ами ти защо си тъй черен?

— Чук-чук! — измърмори старият врабец. — Яж и не питай! Ако не бях такъв — нямаше да ядеш. Черен съм, защото си имам вече занаят! Не съм като вас — развойпрах! Чук-чук! Чук-чук!

И слезе до краката на снежния човек, дето имаше малко стопен сняг, за да се напие с водица.

КУКЛИТЕ

В една есенна вечер по пътя за града вървяха двама души: дядо Паруш Късметът и внучето му Янко. Дядото беше дребничък, прегърен старец с ожулена абичка и потури. Всичкото му имане беше три кукли, една гъдулка и внучето, едничко останало от цялата измряла челяд. Зиме, лете, по сборове и панаири те разиграваха куклите и така поминуваха. Веселиха хората и хората ги обичаха. Всички познаваха трите кукли, гъдулката на стареца и дайрето на Янко.

Дядото се закашля, поспря и въздъхна:

— Стар съм вече, сине, стар... И ръцете, и гърлото май не държат... Барем ти да беше поотраснал — да не ми е мъка за тебе!...

— За мене грижа да нямаш, дядо! — отвърна Янко. — Че ти по-голям ли беше, кога тръгна да си изкарваш хляба?...

— Какво по-голям! Ей такъв пумпал на, като тебе. С бели мишки ходех: късмет на хартийки продавах. Нали оттогаз ми остана това име — Паруш Късметът. Пък сетне направих куклите... Е-ех, късмет, дядовото, ама за другите — не за нас!...

Стигнаха при един голям двор. Вътрешните пламтеше огън. Виждаха се разтоварени кораби и кошове грозде. Чуваше се гълъчка и шум. Беше гроздобер и берачите току-що бяха се върнали от лозята.

Стопанинът и работниците посрещнаха дядо Паруш и Янко с радост. Нагостиха ги. Почерпиха ги с прясна шира. И дядо Паруш пипна гъдулката, сложи столчето с куклите пред себе си и почна:

*Задала се, Стояне ле,
тъмна мъгла, либе ле.
Не е била, Стояне ле,
тъмна мъгла, либе ле...*

— Де бре, Кара Кольо! Хайде, Керо! — подвикна дядо Паруш на куклите и те затропаха по столчето. А гъдулката продължаваше:

*Най е била, Стояне ле,
тежска сватба, либе ле.*

Янко удари дайрето. Старецът веднага започна друга песен. Куклите се завъртяха и ситно-ситно затропаха.

*Надяваш ли се,
Калино, бачо ти Кольо да дойде,
бачо ти Кольо да дойде,
армаган да ти донесе...*

— Бравос, бе Паруш! Жив да си, развесели ни тая вечер! — викна засмян стопанинът. — Сега хайде да лягаме, че и ти си уморен. Пък утре ще те водя на лозе, да си починеш и се погрееш на слънце.

Прибраха се всички. През листака на дюолята отсреща се показва сърпът на месечината. Дядо Паруш сложи торбичката си, легна в къта и пак се закашля. Янко прибра столчето, гъдулката и дайрето, па се сви до дядо си. Всичко притихна. Само старецът още пъшкаше и тихичко се обади на малкия:

— Я, синко, дай си гърба по-близо, да се стопля! О-х-х... старост... Горко ни дошло!...

Янко притисна гръб о стареца, притвори очи и изведнъж се сепна. Ослуша се. Наблизо някой повтори:

— О-х-ох! Горко му дошло! За едно кожухче да е петимен!...

Янко отвори очи, понадигна се и сеслиса. Месечината бе огряла трема. На чергата до дядо му се бяха изправили трите кукли, слезли от столчето, дето цял живот бяха стояли. Стояха и разговаряха помежду си. Той потърка очи. Те, те същите. Ей го на Тодор с шарените гащи и с капелата. Ей и Кера с булчината премяна и с коса от царевични реси. Ей го и Кара Кольо с рунтавия калпак, с червени шалвари и кальчка от тенеке. Същите.

— Горкият дядо Паруш! — тъничко продума Кера. — Тъй ли беше едно време, когато беше по-млад! И той пременен, и ние като хората. Пък я сега — шест години вече все с един фистан ходя...

— Тя пак за фистани... — изръмжа страшно Кара Кольо и хвана калъчката. — Не вижда, че съм останал с един мустак, ами...

— Да ти кажа ли аз тебе, бай Кольо — обади се Тодор, — няма кой да ни разиграе нас, както трябва, както едно време, че да видиш! Пари с торба, дето се рекло, ще съберем. И старецът да се облече, и нас да ни стегне... Пък какви представления ще му разиграем: тука ли си — там стой!...

— Не знам — смръщи вежди Кара Кольо. — Тъй ако върви, лошо ще свърши. Ще ми причернее някой ден и — храс! — с калъчката и вас ще заколя, и себе си ще ръгна. Туй за туй!

Трите кукли тръгнаха към срещната стена и потънаха в сянката. Янко отново сложи глава на торбичката, усмихна се за нещо и заспа.

На другия ден по залез слънце дядо Паруш се върна от лозе заедно с корабите и берачите. Лумна огън пак в широкия двор. Замириса на шира. Зацвъртя в жаравата пастьрма за вечеря. Старецът се поогледа за внучето. Сутринта то беше казало на дядо си, че ще остане в града. Сега го нямаше. Заобиколи из двора — няма го. Надникна в трема — и там го няма. Нито него, нито куклите, нито гъдулката. Старецът се уплаши. Бре! Какво ли е станало? Нещо лошо ли се случи? Избяга ли момчето?

Събраха се хората наоколо, закачат стареца, шегуват се. А пък той — а-ха — ще заплаче. Изведнъж се видя съвсем самичък на света.

И току пое торбичката да тръгне да търси внучето си — ей го в двора влезе Янко със столчето през рамо, с гъдулката в една ръка. В другата държи калпака си. Дойде при дядо си и му подаде калпака.

— На, дядо, това е за тебе!... Да си купиш утре кожухче!

Дядо Паруш погледна и се смая. Един калпак пари!

— Отде, бре синко, сбра тия пари? Да няма нещо грешка?

Янко се разсмя:

— Каква ти грешка, дядо. Наши пари са, спечелени. Днес аз работих зарад теб. Па не само днес, ами тъй вече ще бъде. И как работих само да знаеш! Целият пазар се събра да гледа! Да ни са живи и Кера, и Тодор, и Кара Кольо! Да видиш на какви нови майстории ги

научих — и как хубаво играят! Погледни де, погледни им премените!
Ама — заслужиха ги!

Старецът погледна. Кера беше с нова шарена рокля. Тодор имаше алена връзка. Кара Колъо с два нови, страшни мустака. А и тримата имаха на чело по една варакосана китка. Янко дръпна конците, пипна гъдулката и куклите затропаха, замахаха ръце, завъртяха глави като живи.

Стопанинът се засмя. Берачите се провикнаха от учудване. А старецът се просълзи и прекръсти.

— Жив да ми си, сине, сега ще умра спокоен! По майстор и от мен излезе!

— Видиш ли късмет? Провървя ти късметът най-сетне! — извика засмян домакинът. — Чудо внук си отхранил! Бравос!

Куклите се кланяха, тропаха и въртяха глави, а Янко дърпаše лъка и засмяно припяваше новата песен:

*Де гиди, отбор юнаци!
Де гиди, вярна дружина!...*

ПРАЗНИКЪТ

Жеравите и щъркелите се бяха върнали вече. Лястовиците поправяха старите си гнезда. Из градините цъфтяха зюмбул и лалета. В един от дворовете запяха лазарки. Панаирът беше наблизил. На Гергьовден ставаше в града голям пролетен панаир. В Диньовия хан бяха вече пристигнали всички гости за панаира: Кочо латернаджията, Артин с папагала, циркаджиите с едно джудже и един арапин и дядо Паруш с Янко и куклите. Строяха бараки, приготвяха сергии, връзваха люлки.

Една вечер дядо Паруш каза на Янко:

— Таз година, синко, се падат в един ден два празника: Гергьовден и Възкресение. Ще има по-голям панаир от лани. Трябва да се готовим здравата — и ние, и децата. — Той казваше деца на куклите.

— Пък то за проклетия, дядо, никак не ги бива — отвърна Янко.

— Я колко са дрипави!

Наистина и Кара Кольо, и Тодор, и Кера бяха съвсем изпокъсани — жал да ти стане. Как ще играят пред толкова свят!...

Старецът въздъхна, извади от торбичката празничната си риза, взе ножици, скрои дрехи на куклите и благослови:

— Да ни са живи и здрави! Те ще ни нахранят и облекат! Нека ги пременим!

Срещу Гергьовден куклите бяха стегнати и нагиздени. На малкото сандъче беше забучена клонка цъфнал глог — за здраве. Утре беше Гергьовден — по всички врати имаше зелени клончета, а дядо Паруш и Янко нямаха друга къща и затова забучиха вейката тук. Сетне старецът и момчето си легнаха. Дядо Паруш заспа. Янко тъкмо задрямваше, когато усети, че някой го дърпа за ръкава. Отвори очи: Кара Кольо, изправен до него, му кимаше с очи:

— Ела сам!

Янко скочи.

Трите кукли се бяха събрали на съвещание. Кара Кольо, ядосан, издума:

— Не съм съгласен, не съм съгласен и туйто!

— Ама какво бе, бай Кольо? — уплашено попита Тодор.

— Не съм съгласен, разбираш ли, старият да ходи със скъсана антерия, пък ние да се перим като пауни. Срамота!

— Право, право, бай Кольо — рече Тодор.

— Имате право, господин Кольо — потвърди и Кера.

— Слушай! — рече Кара Кольо на Янко. — Тая работа тъй не може. Тая нощ трябва да измислим нещо! Или иначе — ей кальчката... Туй за туй ще стане!...

Янко се уплаши.

— Казвай, Кара Кольо!

Трите кукли и момчето се отдалечиха в ъгъла и почнаха дълго да шушкукат.

* * *

На заранта още от рано засвириха латерни, пищялки, люлките се люлееха със смях и викове. Около дяда Паруша и Янко се събраха хора. Работата кипна от първия час. Когато старецът дръпна лъка на гъдулката и куклите мръднаха — изведнъж всички ахнаха от изненада: и трите кукли мърдаха ръце, крака и глави като живи. Сам старецът остана като втрещен — какво бе това чудо! Само Янко се усмихваше и дърпаше новите конци, които нощес бе прокарал. А когато Кара Кольо се обади с човешки глас и Тодор му отговори също тъй, а Кера извика „олеле!“ — всички бяха тъй смаяни, че не забелязаха Янко, който бе навел глава над сандъчето и приказваше на разни гласове. Нощното упражнение беше излязло отлично. От всички страни валяха курабии и левчета. До вечерта не починаха. Такава печалба никога не бяха имали. Дядо Паруш се разплака от радост. А през нощта, когато всички заспаха, Кара Кольо бутна с лакът Тодора и Кера, смигна им и рече:

— Нали ви казах аз — пак таз глава ще измисли нещо! Додеяло ми беше вече да мълча. Най-сетне проговорихме! Сега вече старецът и момчето няма да се страхуват, че ще останат голи и гладни! — и Кара Кольо поглади мустак, па изкомандва:

— А сега всички — тумба!

ВЪЛШЕБНАТА ШЕЙНА

Зашо бе дошел Здравко на пързалката, сам не знаеше. Той нямаше нито шейна, нито кънки, а пък малките дрипави вестникопродаечета никой не взема да ги повози. Преди два месеца умря и майка му и той остана съвсем самичък в света. Цял ден скиташе из улиците и продаваше вестници. Из улиците вървяха тълпи весели хора с покупки в ръце. Добре облечени деца бързаха нанякъде. Без да усети, повлечен от навалицата, Здравко се озова на пързалката. След него куцукаше трикракият проскубан Барончо, а в пазвата му мърдаше едно прибрано по пътя полуумряло от студ гардже.

Те спряха в подножието на дългата стръмнина, почерняла от весела тълпа. Ах, каква лъскава, чиста пързалка! Какви чудесни шейни! Ф-р-р-р — фучат отгоре те. Долу извиват бързо. Някои се прекатурват посред общ смях. После всички пак се връщат, теглени нагоре. Боядисани, лакирани, с кормила като на автомобили. Някои имат звънчета, други са с тръби, а една дори със запалено фенерче.

С помръзнато носле, с ръце в джебовете, Здравко потупва с крака скриптящия сняг и се прехласва. До него седи Барончо. Той трепери от студ и страх и гледа в очите своя господар. „Какво, Барончо, искаш да се повозиш ли? — погали го Здравко по главата. — Или те е страх? Ех, батинка, съвсем не е страшно то! Тъкмо е за тебе. Вместо да куцукаш — изведнъж — ф-р-р! — от единия, край до другия!...“

— Варда-а-а! — профуча в той миг голяма тежка шейна с петшест момчета и момичета. Тя едва не катурна малкия вестникопродаеч. Но затова пък сама се обърна и всички се натъркаляха в страничния сняг. Здравко се усети виновен и се приближи да дигне шайната. А освен това нему тъй му се искаше поне да пипне тая хубава блестяща шейна.

— Хей, дрипльо, какво се пъхаш там? Я се махай! Не стига, че зарад теб се обърнахме, ами и сега се пречиш! извика едно от момчетата с бяла фланела, с калпак и ръкавици.

— Аз исках да ви помогна — отвърна кротко малкият вестникопродавач. После като поглади кормилото, унесено добави:

— Колко е хубава!

— Ха-ха, харесва ли ти? изсмяха се другите. — Я тогава, повози я доторе. Хем така по-добре ще ни помогнеш!

„Зашо да не я повозя, щом не мога аз да се возя на нея?... помисли си Здравко. Пък нали съм виноват, че те паднаха заради мене?“

И без да се двоуми, той се впрегна във въжето и потегли нагоре по стръмнината тежката шейна. Отстрани вървяха другите и се биеха с топки сняг. Барончо подскачаше с трите си крака след своя господар.

На върха момчетата и момичетата от шайната веднага се настаниха и се спуснаха лудешки надолу. Здравко ги гледаше усмихнат и доволен, като че той сам беше в шайната.

Пързалката бе вече опустяла. Снегът ставаше синкав. Далеч в града блеснаха лампи. Барончо изскимтя и досегна с крак своя господар. Мразът ставаше по-лют. Наоколо бързо тъмнееше. Двамата приятели тръгнаха сами към града. В пазвата на вестникопродавчето промърда гардджето. „Нищо, нищо, потърпи. И мене ми е студено, но ще потърпим... Още малко и ще мине. Щом се спуснем, и ще стане по-топло мърмореше Здравко. — Фу-у, че реже тоя ветрец... Като че камшици шибат.“

Когато стигнаха долу на завоя, Здравко се спря и изви глава. Ах, как блестеше сега — като сребърна — цялата опустяла пързалка! Месецът бе изгрял. Нямаше жива душа наоколо. А, не! Какво е това там горе — на самия връх? То расте, расте и бързо иде насам като голям светъл облак. А-аха! Та това било пак шейна. Навярно закъсняла, последна! Ето тя иде все по-близо, расте. Тя е със звънци, с лампички. Но каква е чудна! Няма такава друга. Голяма, бяла, цяла лодка, не шейна. Звънчетата пеят като малки камбани. Какви хубави фенерчета! Сякаш свещи, като тия, дето ги палят по елхите! И вътре — никой! Само едно малко-малко момченце, колкото Здравка, но цяло облечено в бяло и усмихнато. Изведньж чудесната шейна спря до малкия вестникопродавач и детето отвътре му извика:

— Хайде, качвай се по-скоро де! Ела да се повозим!

Здравко не смее. Той не вярва, че викат него.

— По-скоро, по-скоро де! Нали виждаш, че ида за тебе? Качвай се!

Без да се помни от радост, Здравко се качва вътре. Изведнъж и студът и умората му изчезват. А чудесната шейна се обръща сама. Без някой да я тегли, тя тръгва нагоре по стръмнината. Звънчетата пеят, пеят. Пъстрите фенерчета озаряват бялото момченце. То е хванало ръката на малкиявестникопродавач и усмихнато го пита:

— Е, хубаво ли е така?

Здравко иска да му отговори и изведнъж извика:

— Спри, спри! Барончо остана! Да вземем и него!...

— Ще го вземем, ще го вземем — отговаря бялото момченце и спира. Барончо запъхтян стига до шайната и скача вътре. И отново потеглят.

„Колко е дълга тая пързалка! — мисли си Здравко. — Ето горичката се загуби и градът вече не се вижда... А шайната лети нагоре. Звънчетата пеят, пеят, като малки камбани. Лампичките светят като големи пъстри звезди. Ах, колко е хубаво! Дано не се свършва!“

— Ами кога ще се спускаме? — пита той.

Бялото момченце се усмихва повече и прегръща малкиявестникопродавач.

— Моята шейна не слиза надолу, тя се плъзга нагоре — все по-нагоре и по-нагоре, при звездите и небесните снегове! — отговаря то и целува Здравко по челото.

* * *

На заранта, когато децата с голямата шейна дойдоха пак да се пързаят, едно от тях извика:

— Я вижте там нашият вчерашен познайник замръзнал с куцото куче. Гледайте, гледайте — в пазвата му умряла гарга!...

БОСАТА КОМАНДА

Откъм уличката се чу леко подсвирване. Савата се съмъкна от чардака в двора, надникна в долната одая и кимна на братчето си.

— Диньо! Хайде!

Излязоха. До ъгъла вече ги чакаха Коста и Асен. Коста бе метнал през рамо зелена кутия за пеперуди, а Асен носеше закачена на колана си манерка.

Савата се изправи пред дружината, която се нареди. С кривната фуражка, с една пращова през гърба, с комат хляб, който се подаваше от единия джеб на панталоните, а от другия — увиснало на синджир ножче, той изгледа наредените строго, като пълководец.

— Чакай! Един липсва — каза той, подсвирна и извика: — Арап!...

Веднага зад ниския дувар се зачу лай. Едно черно рошаво куче се преметна до нозете им и заскача.

— Сера ходом марш, право в къпинака над големия дрян! — изкомандва Савата. — Узрели са вече. Ей такива на, като лешници.

И босоногата дружина зацапа из прашните улички. Горещ ден лежеше над Божурово. Градчето спеше в трепетния въздух. Из уличките нямаше хора. Само под черницата, в пазара, кафеджията поливаше за хлад. Сините скали отсреща бяха като стъкло.

След час дружината бе вече опоскала къпините и слезе при извора на аязмото. С изцапани бузи и устни, натежнели от яденето, те налягаха под стария орех. Долу се разстилаше широкото поле. В единия му край, през върбалака, се белееше зданието на станцията. Едно малко пушече се появи нататък, порасна и се удължи. А след минута се чу проточеният писък на машината.

— Влакът! — извика Коста. — Заминава!

Момчетата се вдигнаха на лакти и жадно впериха очи нататък. Като голяма черна гъсеница влакът пълзеше из равнината.

— Отива към морето! — продума Асен. — Ваньо и Катето пътуват с него... Отиват с техните. Ще се къпят, ще събират миди и

охлюви... И лодка щели да имат... — и въздъхна.

— А пък вчера Слави замина за дядовата си воденица — обади се Диньо. — Баща му го заведе с талигата. Там имало бостан и кратуни...

— Само ние останахме — добави Коста с въздишка. — Печем се долу като гущери...

— Бате Сава, ти виждал ли си морето? — обади се Асен. Савата не отговори. Той сърдито дялкаше един клон. Изведнъж спря, запрати клона и отвърна:

— Не съм го виждал, ама ще го видя!... Пък вие какво сте заохкали?... Отиват кой дето може. Тяхна работа. Ние нашата да гледаме. Че утре дружината ни се разваля. Чак до училище няма да сме заедно! Мене ме пращат да шетам в писалището на чича Марина, Коста ще учи занаят при берберина Исмаил, а пък Асен — вестници на гарата ще продава. Диньо и Арап ще стоят в къщи. Тъй ли е?

— Тъй е, бате Сава! — отговори дружината нажалена.

— Тъй е, ама ме гледате като пребити! Кой ни е крив!

— Който иска всеки ден разни работи — топки, шоколадени лотарии, балончета, който иска всяка неделя кино — да си печели сам. И да не въздиша. Разбрахте ли?...

Дружината виновно наведе очи.

— Пък който иска, може и друго — продължи Савата. — Всичко може, стига човек да иска. Ама — махна с ръка той — защо ли си хабя думите. Не ви бива за нищо, пискуни такива!... Колко съм мислил аз, ама не ви бива и нищо няма да излезе. — А пък да поискате само — и Балкан, и море, че и София може да видите. И цяло лято да прекарате чудесно. Ама няма да ви кажа! Яд ме е на вас и туй затуй!...

— Пък ти кажи, бате Сава — обади се страхливо Асен, — щом думаш, че е лесно, защо да не стане...

— Аха-а! Видиш ли го ти него! Лесното търси! Ами ако не е лесно? Ако е по-мъчно? Там ви няма! Юнаци, а? Няма да ви кажа! Не ща!

— Молим ти се, бате Сава, кажи! Хайде кажи! — викнаха всички. — И да не е лесно — нищо... Хайде кажи!

— Нейсе! Толкоз като искате, ще ви кажа, ала още сега да обещаете, че, първо, никому дума няма да казвате, и, второ, че всичко,

каквото сега решим, най-точно ще го изпълняваме. И който излъже — човек да не е!...

— Обещаваме, обещаваме! — викна дружината.

— Ха тогава още сега да почнем! Я извадете всичко от джебовете си — тук, на земята!

В един миг джебовете се обърнаха наопаки. Коста извади три лева, една пищялка и три картички от шоколад. Асен изтърси осем разни копчета, едно камъче и два лева. Диньо измъкна едно стъклено топче, един счупен ключ и една бучка захар. Последен Савата сложи десет лева, едно календарче и един развален часовник. Само Арап не можа да даде нищо.

— Сега — каза главатарят — слушайте! От днешка нататък всеки от нас ще знае, че колкото пари има у себе си, половината не са негови. Или — че ги няма. Ей тъй на, няма ги. Дайте сега кутията за пеперуди!

Той взе половината от събраните пари, пусна ги вътре и каза:

— Але-хоп! Окус-фокус! Ела, Боже, на помощ! Сега са девет лева — дрогодина деветдесет!

Дружината гледаше зяпнала.

— Кутията ще я залепим. Отгоре ще пробием дупка и оттам ще пускаме вътре. Имаме година време и до лято ще видите, момчета, какво ще направим и бате ви Сава ще ви води. Приемате ли?

— Приемаме, приемаме, бате Сава! Ур-р-а! — викнаха всички със светнали очи.

— Браво, дружина! — тупна шапка в земята Савата. — Тъй ви искам! Хайде сега да се връщаме, че слънцето засяда.

Лятото си отиде. Почна училище. Дружината отново се събра, сега още по-неразделна. В междучасията и вън от училище те навсякъде ходеха заедно, все нещо шушукаха, гласяха, съвещаваха се. В града ги бяха нарекли „боса команда“, а другарите им се присмиваха, че все кроят нещо, а пък нищо не излиза. През лятото тримата бяха поспечелили нещо. И един ден Савата взе тенекиената кутия, поведе мълчешката приятелите и се упътиха към техния зимник: Бонка и Анчето, сестричетата на Асена, се разскачаха подире им.

— Я-а! Какво има там, бе Сава? Дай да видим!

— Смок! — троснато отвърна Савата. — Хванахме го отзарана, та сега ще го оставим в избата — да спи, до пролет!

— Оле-е! — писнаха момичетата. — Смок! Смок!

Приятелите хитро се усмихнаха и влязоха в избата. Оставиха кутията в най-тъмния ъгъл между две бъчви и излязоха.

Дойде гроздобер. Смъкнаха се от Загоре кираджии с тежки кораби, берачи и берачки. Замириса на шира и тикви. Разпуснаха децата за седмица. Дружината се услови заедно със загорците берачи и пет дни от зори до залез ходеха из лозята да пълнят кораби. После настъпи зима. Дойде Нова година и четворицата юначаги с Арап заедно ходеха дружно да сировакат. И всяка събота следобед се събираха в избата при „смока“, шушукаха, бъркаха в джевовете си и излизаха ухилени. „Смокът“ всяка седмица ставаше по-тежък.

Наближаваше краят на учебната година. Тъкмо срещу божуровския летен панаир Савата свика дружината.

— Момчета! На вас лъжа, мене истина — свърши се вече! Днес ще пуснем „смока“.

— У-р-р-а! Бате Сава! — викнаха всички.

— Сега хайде на аязмото! — рече Савата, метна кутията и тръгна начело на дружината.

Стигнаха до язовира, насядаха, сбраха глава до глава. Очичките им блестяха. Савата отвори с ножчето си зеления капак на кутията и изсипа всичко на земята. Цял куп петолевки и дребни левове се издигна пред тях.

— И-х-и-и! — хълъцна смаян Диньо. — Мамичко, колко пари!... Отделиха едрите пари от дребните и заброиха. Когато стигнаха до последния лев, Савата изведнъж скочи, прескунди се два пъти, удари шапка в земята и извика:

— Казвах ли ви аз, бре лалугери! Казвах ли ви, че ще станат от девет на деветдесет!... На, бройте и гледайте: деветдесет и два лева — и два пробити отгоре!... „Боса команда“, а? За нищо я не бива, а? За нищо ли? Сега ще видят... Да живеете, момчета, да живеем всички!...

Дружината полудя от радост. Диньо надуваше пищялката, Косташибаше с един клон земята, Асен удряше тенекиената кутия, а Арап се въртеше като калайджия и се късаше от лай.

Най-после се умориха, млъкнаха и гледаха ухилено. Тогава се обади Коста:

— Е, ами сега, какво ще ги правим тия пари?...

— Нека бате Сава каже — обадиха се другите. — Той знае.

— Те, парите, си имат място — важно каза Савата. — Утре ще видим тая работа. Пък вие още довечера, като се приберете, всеки да каже на техните, че тая година през ваканцията ще отиде на летовище. Толкоз. Със свои пари ще отиде. И че аз ще ви водя. Грижа за вас да нямат. Само хляба, дето и сега го ядете, да ви дават. Друго нищо. Пък ако не вярват — да попитат класния. Той знае. Аз съм му казал. И той ще бъде там. Мене ако не вярват, той барем няма да лъже...

— Ама истина ли, бате Сава? Истина ли? — викнаха тримата. Леле, мамо! Цяло лято заедно и вън от къщи! Ами с какво ще заминем, бате Сава? С влака ли...

— Трайте! Ще видите с какво. Утре след черква ще ви търся на панаира. А сега кръгом марш — в къщи!

* * *

Панаирът гъмжеше от врява. Люлки, шербетчии, акробати, сергии с мъниста и свирки, коля с гръмни и стомни. На едно място свиреше латерна, на друго пукаха фишечета. Встрани, на поляната, продаваха добитък. Дружината се събра. Савата ги поведе нататък и спря при Мангуш циганина. Зад Мангуш дремеше една кобила с конче и магаре с едно ухо; другото беше наполовина.

Добър ден, Мангуш — каза Савата. Тате ме проводи да те питам, продаваш ли това сакато магаре с едното ухо и колко искаш?

Циганинът го изгледа, помълча малко и отвърна:

— Кой тато, бре?

— Де холан, не помниш ли? Нали лятос ни продаде белия кон, дето излезе сляп?

— Ти да не бъдеш Нейовото момче, бре? Оти не думаш тъй, бре чоджум!... Я го магарето! Само тоз дума да не думаш — сакат магаре! Чувай мене — тоз не магаре, ат! Биринджи магаре — еш няма!

— Виждам, виждам — каза Савата. — Вярно, че еш няма — де ще намериш друго магаре с едно ухо! Е, колко искаш за него?

— Ухо ли? Защо му на магаре ухо, бре? Хич да няма — по-арно! Гърбина има я! Тоз магаре — млад, хрисим! За тато за хатър, на тебе бива-бива — един стотак!

Почна пазарлък. Хванаха се за ръце. Мангуш вика, Савата дваж вика — най-после спазариха го заедно със самара за 35 лева. Взеха му и билет. Савата извади пари, плати на циганина и поведе магарето.

Мангуш пъхна парите в пунгията си и се ухили.

— Нейсе! Хаирлия! Изльга мене тоз момче, брей! Хитър момче!

А дружината се разскача радостно, отдалечи се и спря до моста.

Савата се обърна към магарето, даде му една коричка хляб и му държа малка реч:

— Чувай, побратиме! Не зная как са те викали досега, но отсега нататък името ти е Марко.

Марко сладко дъвчеше и замърда ухо не е лошо, не е лошо! И коричката вкусна, и името хубаво!

— От днеска ще живееш с нас. Ей ни на. Мене ме казват Сава. Този е Коста, този Асен, а пък този Диньо. Ей в краката ти е Арап. Цялата боса команда. Разбра ли? Само ти ще бъдеш с кундури. Не сме големи стоки, ама пък и ти си с едно ухо... Ще видиш, че няма да ти е лошо. Вярно ли е, дружина?

— Вярно-о! извикаха три гърла. А Марко дигна глава, озъби се и сам продължи:

— Вярно-о!... Ъ-ъ-хи... ъ-ъ-хн!. ...

И хвърли от радост едно чифте.

* * *

Над Божурово, отвъд Сините скали, имаше голяма поляна, обиколена с букова гора. Обилен извор бликаше в единия край и от него широка бистра вада минаваше през поляната. Наблизо в скалите имаше гнезда на орли и поради това цялата местност се наричаше „Орлов кладенец“. Няколко божуровски семейства идваха да летуват тук всяка година и бяха построили десетина колиби и бараки. Зад „Орловия кладенец“ имаше тучни планински ливади, по които пасяха каракачански стада. Летовниците си взимаха мляко от тях, а дядо Сотир кираджията, на когото плащаха за това, слизаше през два дни с катъра си до града за хляб и други неща. Това лято дойдоха повече божуровчени и между тях и класният на Савата. Направиха нови

колиби, опнаха една-две палатки. А дядо Сотир отвори дюкянче и вече не слизаше често в града.

— Стар съм вече — думаше той, — не мога. Да дойдат по-млади да ме заместят.

И ето че една сутрин рано-рано из пътеката към града се зачу гълъчка, смях и песен от няколко гърла:

*Събрали са се, отбрали,
шестмина — вярна дружина,
шестмина — отбор юнаци;
Коста, Асенчо и Диньо,
Савата — баш байрактаря,
Арап и Марко едноух —
на връх Балкана да идат,
на „Орловия кладенец“!...
И-ху-ху-у!*

Босата команда пристигаше!

Летовниците наизскачаха от колибите и ги посрещнаха с „ура“. Начело вървеше Марко със забучена китка над очи, натоварен с черги, дисаги, с хляб и две-три тенджери. Досам него крачеше гордо Савата с кривната фуражка и тесла на колана. Наоколо, запъхтени и ухилени, останалите троица. А Арап с изплезен език тичаше назад-напред.

Дружината спря в другия край на полянката под една кръстата бука. Свалиха багажа, напоиха Марка и го пуснаха да пасе на слънце. Починаха малко и после веднага се заловиха за работа. Дойдоха и летовниците наоколо, помогнаха им и до вечерта една нова усмихната колиба изникна под буката. Покрита с шума, с четири легла вътре, с малък навес отпреде. (Ако завали дъжд — да има подслон за Марка...) Направиха масичка и пейки от пръсти. Забучиха отгоре едно байраче от бяла кърпа, а Савата закова под него една дъсчица, на която написа с въглен:

БОЖУРОВСКА ДЕТСКА КОЛОНИЯ
„БОСА КОМАНДА“

О, колко хубава беше тая първа вечер в планината! Дружината бе катоupoена от мириз на здравец и мащерка. Никога не бяха яли такава

сладка попара от прясно мляко със сол. Никога не бяха виждали толкова много и такива едри звезди. Никога не бяха чували такава песен, каквато им пееше зашумялата гора.

Зад колибата Марко похрупваше, сочната трева. Арап се настани на стража до вратата. А децата заспаха усмихнати и сънуваха чудесни сънища.

Потекоха така ден след ден, един от друг по-хубави и по-бързи. Савата се услови с дядо Сотира: на два дни един от дружината да слизат с Марка до града за хляб, вестници и провизии. От парите, които им плащаха, оставаше им достатъчно за тяхната храна. Хляб си вземаха при всяко слизане от къщи. Редуваха се тримата по-големи, а Диньо почистваше, кладеше огън, ходеше за мляко при каракачаните. Още в първите дни, като си направиха сметка, видяха, че ще им остава нещо и за зелената кутия. Сега тя бе закачена на сред колибата, обкичена с цветя. И колчем някой се отбиваше в колибата, децата я сочеха и гордо думаха:

— Тя ни доведе тута... Левче по левче сме събирали цяла година... Сега и ние летуваме като другите!...

А Савата разтърсваше кутията, в която се събираха нови пари, и смигваше:

— То това е нищо. Наесен вместо тая кутия ще имаме касичка с ключе в банката. И докога да видите! Ще построим не колиба; ами цяла къща. И не само за нас и за едно лято, ами за години и за всички боси команди в Божурово!

О, какви чудесни дни бяха те! В бистрото небе ниско се виеха орли и крилатата им мятаха сянка над поляната. Въздухът мириеше на билки, водата беше ледена, а привечер звънците на стадата пееха като хор. Дружината не спираше ни минута. Вързаха люлки по буките; ходеха за ягоди, ловяха раци по бързеите, пускаха хвърчила, лудуваха и веселяха цялото селище. Сега вече никой не им се смееше, всички ги бяха обикнали.

Те бяха заякнали, загорели и наедрели като налети праскови. Арап заглади рошавата си козина. Марко понадебеля и дори откъснатото му ухо сякаш почна да расте.

Един ден, след като бе ходил в града, Савата се върна намръщен. Вечерта на софрата не яде. Мълча, мълча и най-сетне се обади:

— Слушайте, момчета! Имам да ви кажа нещо. Нали знаете Гочо — на бай Теньо налбантина, дето зимъс умря жена му, момчето?...

— Гочо пумпала!... Ама че не го знаем!... Може ли! — отвърна дружината.

— Той същият. Болен е. Баща му се е замаял. Плаче човекът. Няма кой да гледа момчето. Майка няма, пък и бай Теньо сиромах. На, туй исках да ви кажа.

Дружината се смълча натъжена.

— Ама много ли е болен, бате Сава? — попита Коста.

— Много, малко, не знам. Докторът казал, ако не го пратят на чист въздух, не отговаря... Пък баща му едвам за хляба изкарва...

Савата пак замълча и се намръщи повече. Тогава Асен се обади:

— Ами защо не дойде тука, бате Сава?...

— Как ще дойде? При кого ще дойде? — отвърна сърдито Савата.

— Ами при нас ще дойде, бате Сава! — отвърнаха всички, Савата ги погледна, очите му изведнъж светнаха, цял се засмя и викна:

— Ами защо мълчахте, бе песоглавци такива? Аз се чудя как да ви го кажа — зер де да зная ще искате ли, а пък вие мълчите!... Ех, олекна ми най-после! Още утре Гочо ще бъде тука. Аз ще го доведа.

— Ами баща му ще го пусне ли? — попита Коста.

— За туй не мислете! Аз вече приказвах с него. Само чаках вие какво ще кажете. „За Гоча, казах, бай Теньо, грижа да нямаш. Ние ще го гледаме и да видиш, че ще му мине. И за пари да не се кахъриш. Дето четирима — там и петима!“ Тъй ли е, момчета?

— Дума да не става, бате Сава... Той само да дойде. Хем за нас по-весело, хем и той ще оздравее!...

На другия ден Гочо, качен на Марко, пристигна на поляната. В колибата бяха направили още едно легло, приготвиха празнична гозба и посрещнаха госта с викове и смях. От първия ден още детето се усети по-добре тук, отколкото в празната къща в града. Зачислиха и него в босата команда. След седмица-две бузичките му се изпълниха и зачервиха. А след още две — нямаше и помен от болестта.

Сега, когато малките бяха повече, двамата по-големи им разправяха сегиз-тогиз по някоя приказка. То биваше след вечеря, когато поляната затихваше и само ветрецът шумолеше из буките. Всички лягаха. Савата почваше някоя дълга-дълга приказка.

Наострили уши в тъмното, малките слушаха. Арап се прибираше за малко навътре, Марко подаваше глава под навеса — и той да чуе.

Изведнъж Савата мъркваше по средата, Отсреша — над скалите, се подаваше големият месец и заливаше всичко със син блясък.

— Е, сетне, бате Сава, разправяй де! — обажда се някое гласче.

— Сетне ли?... До де бяхме стигнали... А-ха — чакай... та... влязла царската дъщеря в сребърната гора и веднага едно сребърно звънче звъннало веднъж. Хоп — след нея и юнакът. И звънчето още веднъж звъннало. Обърнала се царската дъщеря назад, огледала се, никой няма. И пак тръгнала...

В колибата се носеше равно дишане. Дружината бе заспала тъкмо наслед сребърната гора.

Тъй изтече лятото. Дните се скъсиха. Нощите станаха черни и звездите по-едри. Един ден Коста се върна от града и съобщи, че барабанът бил за записване в училище.

На другия ден дружината бе стегната за път. Забучиха байрака върху самара на Марко, накитиха Арап със здравец на врата, взеха по една дрянова тояга и се сбогуваха с колибата.

— Да живее бате Сава, ура! — викнаха всички и го вдигнаха на ръце.

— Да сме живи всички, момчета! — отвърна Савата. — Да сме живи и ние, и зелената кутия! Че додолина пък „Босата команда“ ще побие кол при Черно море! Къща ще построим там, момчета, не колиба — къща! Пък кога ние пораснем — други ще ходят лете там и ще споменуват „Босата команда“!

ПО ЖЕТВА

Една оса долетя през вратата на колибата със звънливо бръмчене, обиколи бързо стените, завъртя се още веднъж, като че да провери дали всичко е в ред, и отново изчезна навън. Тишината изведнъж стана още по-гъста, сякаш бе настъпила неочеквано, и Асен дигна глава и се огледа. Той току-що бе свършил работата си: правеше фенер от една издълбана дinya. Чудо фенер! Динята беше пъстра отвън, дупките правилни, чисто изрязани и довечера колибата им щеше да светне.

Той погледна към вратата и примижа. Ослепителен блясък бе залял полето, въздуха, небето. Пред колибата лежеше широкият техен бостан с едри дини, тъмни и лъскави, и бледожълти водни пъпеши, натъркаляни върху напечената пръст. Зад него беше полето — осеяно с кръстци и тук-там неожъннати нивя. По-назад трептяха няколко върби до Тунджа, а в дъното синкав като стъкло се мержелееше Балканът. Жегата на летния ден, която бе потопила всичко отвън, спираше до вратата на колибата, без да влезе вътре. Там беше полуутъмно и хладно. Колибата беше големичка, изплетена от вършини и затрупана с шума. Вътре имаше две постели от сено, стомна, торбичка с храна, Две свещи, няколко книжки, а в дъното куп дини и пъпеши, брани заранта и вече изстинали.

Тук от два дни Савата и Асен пазеха бащиния си бостан. До вратата лежеше третият пазач — дребничкият късокрак Арап, и всяка минута се сърдеше на мухите.

Наблизаваше обяд. Лъхна ветрец, донесе мириз на прах и затихна. Зацвъртяха наблизо щурци и пак млъкнаха. Асен погледна отново фенера и се усмихна. Довечера в цялото тъмно поле само тяхната колиба ще свети! По-скоро да се върне бате Сава, и той да се зарадва! Савата бе отишъл заранта в града да закара с Марко два коша дини на пазара. За обяд щяха да се върнат. Ала Асен не обичаше да седи самичък и вече нямаше търпение. Той се загледа в далечните планини и пред очите му веднага се мярна „Орловият кладенец“ —

буковата гора, колибата-летовище на „Босата команда“, и цялата боса команда там, от която липсваха само те.

Арап наостри уши и скочи. Чу се меко изтопуркване и след малко пред вратата спря едноухият Марко, натоварен с два празни коша, в които имаше само два хляба, а зад него Савата. Асен бързо припна насреща им.

— Долагай! — изкомандва Савата.

— Всичко благополучно, бате Сава! Произшествия няма!

— Съвсем нищо ли? — попита Савата.

— Тъй вярно, нищо! Само изгонихме с Арап три телета, които бяха влезли в бостана.

— Добре, свободно — рече Савата, свали кошовете и самара, отведе магарето отзад колибата на сянка, после влезе вътре и се простря на едното легло.

— Топличко! — каза той. — Я избери една диня да дадем корите на Марко, че гърлото му пресъхна: като наблизихме, поиска да изреве и не можа. А пък другото, за да се не хвърля, ще го изям аз.

Асен се усмихна дяволито и веднага една сочна диня изпраща и цъфна като голям мак в ръцете му.

— Какво има в града, бате Сава? — попита той като почака Савата да изяде два резена и да си почине.

— Нищо. Видях Коста, слязъл от летовището за хляб. Утре се връща пак. „Хубаво, казва, всичко, хладно, вързахме на буката лулка, вечер палим огън. Само колибата малко се поразсъхнала. Да дойдете, казва, че да я постегнем.“ Казах му, че подир седмица сме там — да пазят да не я съборят дотогава, инак няма да им занесем армаган оттук.

Асен се усмихна и погледна пак към планината. Някъде, откъм пламналото от жега поле, достигаше проточена песен, застоя се минута-две във въздуха и се стопи в горещата тишина.

Савата дигна глава.

— Малоселчани много закъсняха с жетвата. Само техните нивя още седят. Отзарана им отидоха помагачи от града. На, мъчат се сега да пеят... Ама пее ли се, мамо, под тоз огън!...

Асен се обърна, загледа го и изведнъж се сети за нещо:

— От града ли? Аха, значи той е бил от тях! Пък аз не го разбрах...

— Кой? Какъв? За какво приказваш? — рече Савата.

— А бе, преди час нещо мина оттук един човек с два бъкела за вода. Питаше накъде е прекият път за кладенеца. Искаше да си купи и една диня...

— Е, и ти — какво?

— Показах му пътя, а пък дини, казах, тук не продаваме. Ако е бате Сава, може да продаде, ама аз сам — не смея. Той пак се помоли, но не му дадох и си отиде.

Савата изведнъж скочи и запрати една кора през вратата. Арап се уплаши и побягна. Асен запримира изненадан.

— Браво! Умна глава си бил, няма какво да се рече! Не смееш да дадеш на човека една диня. Ами ако на тебе ти се яде, и две ще посмееш да изядеш, нали? И фенер можеш да правиш? Ах, ти! Уж си от „Босата команда“! Посрами името ни!

Асен изведнъж се изчерви:

— Вярно, бате Сава! Хич не се сетих да му дам... без пари... Той искаше да купи, а пък с парите нали ти се разправяш...

— Чувай — изкомандва Савата. — Върви дай на Марко корите и му сложи самара. Аз, още като идех, бях решил тая работа, но смятах довечера да я направим. Сега за твое и мое наказание, че имаме такива умници в дружината, ще идем веднага.

Асен влезе пак в колибата. Савата беше почнал да пълни кошовете с дини.

— Слагай и ти — рече той. — Отдолу дини, отгоре пъпеши. Ще отидем при жетварите. Ние си лежим тук на хладно, а пък те, хората, труд дават, в пот се къпят и за водица са петимни. Тая работа тъй не може! Хайде!

След няколко минути по прашния път между нивята крачеше малката дружина: начало беше Марко, здравата натоварен с двата коша. На самара Савата бе забучил една пръчица с къс хартия на върха, на която бе написано:

„Помощна дружина «Боса команда»“.

От двете страни вървяха Асен и Савата, накрая беше Арап.

Полето се беше смълчало под пека. Сегиз-тогиз по синора лениво прелитаха мълчаливи птичета с разтворени човки. Беше най-горещият час. Скоро сред жълтокрафявите нивя се показваха две диви круши. А под тяхната рядка сянка се виждаха хора. Жетварите бяха седнали да обядват.

Изведнъж те се размърдаха, някои се привдигнаха и взряха към пътеката, по която се мяркаше единственото ухо на Марко. Постепенно дружината наближаваше, излезе на открито и спря най-сетне под крушата. И внезапно в смълчаното поле екнаха весели викове „ура“.

„Босата команда“ раздаваше дини и пъпеши на ожаднелите жетвари.

ТАЛАСЪМ

Събраха се под моста на малката рекичка Драгой, Стоян и Коста и рошавата Кичка.

— Нощес насън съм хрускал — Драгоя се обади — цял кош узрели сливи, ей на такива едри, и пак ми се прияде...

Почеса си ухoto, дружината изгледа. На всички във гърлата взе нещо да присяда.

— Пък аз нощес се борих с цял орляк таласъми — Стоянчо промърмори. — У-у-ф, чак докато съмне! Таквиз едни — червени, рогати, опашати — в-в-в — страх да те обземе, с метли и със лопати!

— Я стига! — викна Коста. — На сънищата ваши наслушахме се доста. Не могат ни уплаши... Ами такова... сливи... Драгой каза... големи, и май че под езика и мене засърбя ме... Таман сега са сочни и киселки. Ами отде да почнем? Дали от леля Златка?...

— От лелини, аз зная, в града са днеска всички — обади се накрая и рошавата Кичка.

— Ура! Напред, дружина! — запя Драгой и тръгна. Дружината премина зад моста и се вмъкна в зелената градина.

Отрупани овошки, череши, вишни, сливи — ухилили се, сякаш самички викат: „Хайде, качи се, откъсни ни!“

Драгой напред пристъпя. След него дебне Коста. Стоян се поозърта. А най-накрая Кичка облизва се самичка.

Но що е туй в листака — голямо, черно, прашно?

— О-ле! — Стоян изплака. — Пак таласъмът страшен!

— Стой! — викна му Драгоя. — Къде е, покажи го!

Но зад гърба му някой изкряска:

— За-ко-ли го!

Дружината се сmrъзна: към тях, ръце разперил, с червена гугла, рошав, с метла в ръката, черен, вървеше Таласъмът и махаше главата. На рамото му дявол си пляскаше крилата.

— Вампир! — извика Коста. — Я вижте му брадата!

Четиридесета юнаци си плоха на краката.

Драгой в зида се бълсна и гащите си сцепи. Стоян и Коста — двама паднаха като слепи. А пък горката Кичка на всеки трън остави фъндъче от косичка.

А в двора леля Златка, засмяна до ушите, „Ха, нека ви е сладко! — извика на крадците. — Бре, вас ще ви припадне. Та туй не е насьне! Шо щат тук посред пладне вампир и таласъми! Ох, лелини юнаци с изгубени калпаци! Та моето плашило пак работа вършило! За птичета го сложих, пък то и хора плаши, че на, и Петлю даже, по-сърчено от вази, овошките ми пази. Ха тъй сега вървете и друг път помислете, докато има време, че на страха очите са винаги големи!“

ОТКРАДНАТИЯТ МАРКО

Тази сутрин Савата беше сърдит. Дялкаше една клечка и мълчеше. Коста, Асен и Диньо, изправени насреща му, гледаха уплашено. А Арап беше отпуснал опашка.

— Слушайте, момчета — обади се най-сетне Савата. — То не е ни за хвалба, ни за веселба туй, дето ще ви кажа, ама нали сме дружина — трябва да го знаете. Само да си стискате зъбите, рев да няма! Че инак тозчас ви оставям! Марко пропадна. Откраднали са го.

— Бре-ей! — извикаха Коста и Асен и се опулиха.

— Хи-и! — хълъцна Диньо и изкриви уста за плач. Арап изскимтя и съвсем залеги опашката си до корема.

— Ама как тъй, бе бате Сава? Кога, кой, защо?

— Ха, как и защо! — отвърна сопнато Савата. — За какво се краде магаре? Пък кой — ще видим. Ще разберем тая работа. Вчера го изведох да пасе до върбалака долу при воденицата. И Арап беше с мене. Оставил го за малко и отидох да си отсека върба за пищялка. Да му се не види и пищялката! Кога се върнах — и помен от Марка няма. Само Арап лаеше някъде надалеч. Изпърво не разбрах какво е станало. После се сетих, ама късно. Тичах, търсих, виках, аз на една страна, Арап на друга — няма и няма. Това е то всичко.

— Ама кой, бе бате Сава, не видя ли някого?

— Казах ви вече, бре, защо пак питате! Никой нямаше. Знам ли кой. Мярна ми се мен преди туй нещо като калпак и май че го зная чий калпак е той, ама да видим. Пък вие, момчета, не се бойте! Моя е грешката. За една пищялка оставил хубавото магаре. Ама то ще се нареди. Да не ме викат Сава, ако не го намеря! Земята ще обърна наопаки и Марко ще си дойде пак при нас. А пък Мангуш ще ме помни, докато е жив! — и Савата запрати клечката. — Ха сега да си вървим! Пък щом разбера нещо, пак ще ви викам.

— Кой Мангуш, бе бате Сава, циганинът ли, дето ни го продаде?
— обади се Асен.

— Той същият. Негов беше калпакът, дето ми се мярна. Ама вие си мълчете. Никому ни дума. Хайде да се прибираме.

Удряманата дружина бавно тръгна за в къщи.

* * *

В събота срещу Връбница Савата отново събра всички и издаде заповед:

— Утре след църква всички в долния край на панаира! Там, зад цирка. Днеска Мангуш се пазари с Къня бакалина да му донесе два коша яйца. „Утре — казва — ранко-рано с мой магаре ще ти донеса два коша яйца — хубави, големи колкото юмрук!“ Та пригответе се, момчета, да посрещнем Марка!

Дружината се ухили и викна от радост. Диньо извади от джеба си две бучки захар и пак ги скри.

На заранта след църква всички се намериха пред цирка. Панаирът бе накрай града. Палатки, въртележки, люлки, табли с продавачи, пищялки и балончета, бели мишки, хармоники — олелия до бога. Срещу цирка беше бакалницата на Къню. Пред затворения дюкян стоеше бакалинът и чакаше. Най-после от полето се зададе човек с натоварено магаре.

Дружината се спотай между палатките. Когато човекът с магарето наближи, Диньо изписка:

— Хи-и! Нашият Марко — с едното ухо!...

— Мълък! — извика Савата.

Мангуш циганинът се здрависваше с Къпя. Марко по-отстрани гърбом към дружината, дъвчеше никаква тревичка.

В това време Савата даде знак и всички се упътиха нататък. Савата изпревари, отиде до циганина и викна:

— Мангуш, хайдутино, дай ни магарето! Дай го с добро, да не изпратиш повече!

Циганинът уплашено се обърна.

— Кой магаре, бе? Кой да дава! Тоз магаре мой! Гледай ти, хитър момче!

— Дай магарето, думам ти, че ще стане лоша работа! Продаваш — пък сетне крадеш! Ама няма да го бъде така. Това магаре е наше.

Дай го още сега!

Марко все така дъвчеше тревицата. Но Арап вече душеше краката му и изведнъж радостно залая и се хвърли отгоре му. Ухото на магарето се наостри.

— Такова магаре с едно ухо няма друго. Това е нашето магаре, дето лани ни го продаде! — викаше Савата.

Циганинът се обърка.

— А, ти ли си, бре! Ама тоз магаре не е той — тоз брат му.

— А, тъй ли! — изкреця Савата. — Марко!

Цялата дружина в един глас извика:

— Марко!

И в същия миг Марко вдигна глава, обърна се, озъби се от радост и зарева: — Ахъ-ахъ-ах! — Целият панаир екна. Дружината се спусна да го прегръща. Арап скачаше с лай. Но Мангуш още дърпаше въжето и се мъчеше да го отведе. Тогава Марко метна глава назад, хвърли едно чифте, ритна циганина, събори двата коша и се откъсна.

Мангуш отхвръкна на пет крачки и веднага изчезна. Яйцата се изпочупиха и протекоха. Събраните наоколо хора се превиваха от смях. А босата дружина в пълен състав пое през панаира за вкъщи и намереният Марко хрускаше бучките захар, които Диньо му бе дал.

МЕЧКАТА

Савата седеше угрижен. Утре беше празникът на Кирил и Методий. Трябаше да се украсят стаите с книжни ленти и цветя, а пък тази година за проклетия цветята в градините бяха малко и босата дружина на Савата не беше събрала още нито един лев за цветни хартии.

През междучасието Савата събра другарите си.

— Бре, да му се не види! — тюхкаше се той. — Ще се посрамим за празника.

Дружината стоеше натъжена. Савата сбърчи вежди, замисли се и най-после викна:

— Няма, няма да се посрамим, хей! Хубаво да знайте! Хайде сега — в час. А на обяд — всички да ме чакат при моста за гората.

След два часа босата дружина вървеше по пътеката над града към Сините скали. Всички бяха тук — Савата, Асен, Коста и Диньо. За да не закъснеят, не бяха обядвали и сега всеки бе захапал комат хляб. Най-напред бързаше с изплезен език Арап и току се извръщаше назад и напред да види идат ли всички. Само Марко липсваше. Той още от заранта беше откаран с други магарета в гората за дърва.

Пътеката възлизаше по баира. Долу лежеше градът. Зад него — широкото поле. В небето хвърчаха птички. Бръмчаха забързали пчели. Миришеше на здравец. Минаха през горните лозя. Тук-там се червенееха първите череши. Гладната дружина извръщаше очи нататък, но Савата не ги оставяше да зяпат.

Минаха Змейовите дупки и най-после навлязоха в буковата гора.

Тук-там имаше широки поляни с окъсняла иглика. Малко встрани от горския път Савата спря и рече:

— Сега, момчета, ще тръгнем насам, по тая пътечка — и стигнахме.

След няколко крачки излязоха изведнъж на голяма поляна. Сънцето блестеше право в очите им и в първата минута не можеха да

видят нищо. Но когато се вгледаха — всички ахнаха. Цялата поляна беше кървавоалена от големи цъфнали божури.

Мамо, какво чудо беше то! Като че китен ален килим беше постлал земята. И планинският ветрец гонеше по този килим леки, посветли и по-тъмни вълни като по червено езеро.

Дружината се слиса съвсем. Диньо хълъзна от радост. Коста викна „у-р-р-ра“ и хукна да бере. Савата, засмян, рече:

— Тука има цветя за пет празника! Видяхте ли, момчета? Сега не ни трябват пъстри хартии. Хайде на работа!

За няколко минути цял куп цветя бяха натрупани — едри, кичести божури, примесени с иглица, здравец и горски люляк. Момчетата седнаха да си починат.

— Това е „Божуровата поляна“ — каза Савата. — Аз веднъж съм идвал. Тук едно време борци за българската свобода са се били с турците. От юнашката кръв са поникнали тия цветя.

— Бате Сава, ами има ли мечка тука? — уплашено попита Диньо. Коста и Асен се спогледаха.

— Как да няма — отвърна Савата, — хе там в дола ходи да си пере руното, нали е спала цяла зима, че се чисти. А пък тука идва да се суши и да зоба ягоди.

— Я да си вървим вече, бате Сава — обади се Коста и стана.

— Е-ех, юнаци! — викна Савата. — Уплашихте се само от името й, ами да я видите!... Хайде де!

В това време откъм гората се зачу шум. Някой силно закърши клони, нещо затрополя, затрещя и идеше право към тях. Дружината изпища и се смръзна. Диньо закри очи с ръцете си и заплака. Савата извади ножчето си, но не можа да го отвори. Само Арап хукна нататък, но без да лае. Изведнъж клоните се разлюляха и един ужасен рев се зачу, после се показва нещо голямо, сиво, с отворени уста и едри зъби.

— Мечката! Мечката! Дръжте се! — изрева Савата.

В същото време Арап радостно залая и през клонете надникна главата на Марко, който ревеше:

— А-хъ-а-хъ-а-хъ! — и поздравяваше дружината. Натоварен с дърва, той слизаше в града с другите магарета и бе подушил босата дружина.

Савата веднага скри ножчето в джеба си и викна:

— Тю, брей!... Страхливци такива. Не познахте ли, че е наш Марко! Ами че кой щеше да носи цветята! А пък ти — обърна се той към Диньо, — да не разправяш никому, че си ревал — да не ти се смеят хората. Лани пак така ни посрами...

Диньо избърса очи и тръгна. Дружината се спусна рано-рано в града и занесе цветя в училището.

И когато бяха вече в двора, Диньо се усмихна и рече:

— Аз, бате Сава, лани Арап змей направих, ами ти таз година Марка на мечка престори. Кой кого надмина, а?

ГРОЗДОБЕР

Мръкваше. Из улиците скрибуцаха пълните с грозде кораби и влизаха в разтворените порти. В дворищата лумнаха огньове. Берачите шетаха около наслаганите софри. Замириса на топла гозба ишира. Една гъдулка проточено се обади, после изведнъж почна ситно-ситно.

Савата се развъртя из двора, събра дружината и рече:

— Подире ми!

До фенера на портата се събраха четири глави. Арап заскача и завъртя опашка наоколо им.

— Слушайте, момчета! — почна Савата. — Утре гроздоберът свършва. Туйто. Пак догодина...

Четири дълбоки въздишки се разнесоха под фенера. Савата продължи:

— Сега внимавайте! Утре ще се обират необраните лозя. Пък аз зная едно лозенце — ей такова е, две педи го кажи, дето и утре ще остане необрано. Тая работа тъй не може. Нас чака тя. Ще отидем ние да го оберем...

— Как тъй, бе бате Сава — продума Гочо Пумпалът. — Чуждо лозе, пък ние да го берем?...

— Ей тъй на, чуждо не чуждо, ще го оберем. Няма да го оставим я!

— Ама значи, ще крадем, а?... — обади се и Коста.

— Ex, хубостници такива! Който не ще, да си стои в къщи. Пък който иска, утре рано да чака до воденицата. Кога сте събрквали, като сте ме слушали, бре лалугери?... А сега кръгом — всеки у тях и аз у дома!

Дружината се разотиде. Нощта бе покрила вече всичко. Звездите блестяха като светли зърна. Около огньовете мърдаха сенки и гъдулката тихичко пееше на два гласа:

Снощи си, мамо, поминах

край студен бистър кладенец...

* * *

Призори дружината се събра при воденицата. Савата бе довел Марко с два големи коша. В единия кош влезе Асен, в другия — Диньо. На самара седна Коста, а отзад Гочо Пумпалът. Савата със зелената кутия и Арап тръгнаха пеш. Пътят ехтеше от коли, кораби и берачи. Стигнаха до Гочовото лозе. Момчетата разбраха за кое лозе говореше бате им Сава. Запалиха огън. Извадиха от кутията хляб и сирене, хапнаха и се пръснаха между лозите с косерчета и кошнички в ръце. Марко вързаха за дряна. Слънцето изгря и едрите зърна на гроздовете блеснаха като учудени очички.

Сребърни паяжини се носеха из въздуха. Пожълтялото поле там долу простираше целия си гръб на слънцето. И навред из лозята се носеше гълч и смях.

Тъкмо по това време до пъдарницата на срещния връх достигна запъхтян бай Теньо налбантинът. Рунтавият Арап заръмжа и пъдарят скочи.

— Добър ден, Чауш! — поздрави налбантинът и седна да си почине.

— Дал ти Господ добро, бай Теньо! — отвърна пъдарят. — Е, най-после ще береш и ти лозето! Думам си, закъсня човекът, ще го опоскат гаргите и циганите, за цар няма да оставят... Нейсе, нали си дошел...

— Остави лозето, Чауш... Нали знаеш, сиромах човек за нищо не е... Берачи трябва, пък не мога да платя. Да беше жива жената, Бог да я прости, пак щяхме да го оберем — барем малко петmez за Гоча, моя малкия, да пригответим... Ами сега друга беля имам и затуй съм тръгнал. От отзарана ходя като луд — Гочо се е загубил. Рекох, дали не си го виждал тъдява...

— Гледай, гледай, за бой деца! — поклати глава пъдарят. — Няма го насам, бай Теньо. Ами я чакай... Там нещо из твоето лозе мърда... Де беля де! Циганите са. Нали ти думам — за цар няма да оставят. Хо-хо-хо!... — викна пъдарят с все сила. — Хо-о-о!... Виж ги

ти, поразниците! Чакай да ги пропъдя! — и хукна нататък. Тръгна подире му и бай Теньо.

Като стигна до синора, пъдарят спря една минута и пак извика:

— Хо-о-о! Да се пръждосвате, че като дойда, знам ли!...

— Хо-о! — обади се някой откъм лозето. — Че ела де!

— Ах, поразници такива! Ще ви науча аз как се краде грозде! — хукна отново пъдарят. И бай Теньо подире му.

Изведнъж насреща им изникнаха ухилени Коста, Асен и Диньо. А пред всички се мъдреше Гочо. Отстрани Савата се доближи до пъдаря и сърдито се обади.

— Чауш, вземи си думите назад! Кога си чул ти моята дружина да е крала?

— Ами ти що щеш тука, бре? — викна зарадван бай Теньо към Гоча.

— Заедно сме, бай Теньо — извика Савата. Нали знаем, че у вас няма кой — решихме ние да оберем лозето ви и да ти го донесем в къщи. Я погледни!

Марко, натоварен с два пълни коша, мърдаше здравото си ухо и чакаше да тръгнат.

Бай Теньо избърса чело и въздъхна:

— Да сте живи и здрави, моите момчета! Зимъс с Гочо заедно ще ви гощавам!

— Де гиди, малки юнаци! И мене объркахте! — викна разсмян пъдарят.

— Ур-р-ра! Да живее бате Сава! — извика дружината.

— С-с! Стига! изкомандва Савата. — Ходом марш! Сега вече гроздоберът може да свършва!

НА ПРЕВАЛА

Фъртуната се бе засилила и ситният твърд сняг шибаше лицето като пясък. Бяла пушилка изпълваше пространството и на две крачки наоколо не можеше да се види нищо. Те вървяха едва-едва, като опипваха с крак горската пътечка, която слизаше към шосето през планината. Марко, навел умислено глава, клепаше със здравото си ухо, натоварен със суhi клони, Арап подскачаше около него, за да се стопли, а Савата крачеше най-отзад, примижавайки срещу буйния напор на вятъра. А вятърът пищеше, свиреше, бучеше, бълскаше и жилеше. Заранта, когато бяха излезли за дърва, беше тихо и слънчево, снегът блестеше като нова риза, която планината бе облякла, и дори две невидими птичета се обадиха в шубраците. Но зиме планината е невярна и след един час притъмня, задуха, завилия. Савата бързо натовари Марко и заслизаха тримата с Арап по пътечката. Ала бурята фучеше вече с пълна сила.

— Виелицата вей. Виелицата пей... — припомни си гласно Савата. — Откъде ли беше това? Май че от Иван Вазов. Ама да си кажа правичката, никак не ми се харесва тая песен... Ти, Арап, какво ще речеш?

Но Арап се бе спрял на завоя, загледан към шосето, вдигнал едно от задните си крачета (navярно беше помръзнато) и цял настръхнал от внимание и тревога... Марко също напери ухо и позабави крачките.

Савата погледна напред и встрани, спря за минутка и се вслуша. През кратките прекъсвания на фъртуната се чуваше някакъв равен, ту загльхващ, ту по-ясен, долитащ с вятъра звук; туп-туп-туп, който идеше откъм високия проход, дето пътят слизаше към другата страна на Балкана. Отначало момчето не можа да разбере. Вятърът отново запища и те се смъкнаха на шосето. Тук вихрушката понамаля и пак се чу: туп-туп-туп — сега вече продължително и ясно.

Зимно време по тоя път почти не минаваха хора — проходът беше опасен, винаги духаше остьр вятър и всички предпочитаха по-обиколните, но сигурни пътища. Ала наскоро бяха открили

автомобилен рейс, който свързваше двете долини, разделени от Балкана.

— Автомобил — каза си Савата. — На превала. Буксова. Не може да кара. Сигурно е рейсовият автобус. Навяло е пътя и той не може да пробие. Я да видим!

Той подкара Марко нататък, Арап хукна напред и след десетина минути наближиха мястото. Сега виелицата почна постепенно да затихва и околните върхове, целите побелели и тук-там забулени с мъгли, се провидяха. Дружината стигна до превала.

Една висока пряспа бе изпълнила теснината между скалите и зад нея се виждаше големият пътнически автобус, който всеки ден минаваше откъм долината и обратно. Сега той напразно се мъчеше да си пробие път през натрупания сняг. Изглеждаше, че дълго преди това той се бе опитвал и най-сетне спря. Двама-трима души слязоха от колата, поогледаха наоколо, махнаха безнадеждно с ръце и пак се качиха вътре. Невъзможно бе да се направи каквото и да е: не носеха никакви инструменти, нито нещо друго, с което биха могли да разринат снега. Нямаше и никакви хора по пътя.

Савата надникна през пряспата от едната и от другата страна, видя отчаяното положение на пътниците, помисли малко и изведнъж нещо му хрумна. Изтича до Марко, развърза и свали събраните сухи дърва, грабна няколко от тях и се покатери на един висок камък, отдето се виждаше колата.

— Хе-е-ей! Хе-е-ей! — викна той с все сила. Като го чу, и Арап почна да лае, че дори и Марко изрева два пъти: — Хи-ха! Хи-ха! Слушайте!

Шофьорът и двамата от пътниците слязоха и загледаха към тях.

— Хе-е-ей! Хе-е-ей! — продължи Савата. — Я вземете тия дръвца, да си стъкнете огън ей там в завета на скалите, че инак всички ще се посветите от студ. — Й той нахвърля през пряспата целия товар сухи дърва. — И не се бойте. Ще почакате един-два часа и всичко ще се нареди. Не е страшно.

Той подсвирна на Арап, възседна Марко и магаренцето бързо затопурка към града.

Оттатък пряспата хората се бяха покачили на една скала, погледнаха недоверчиво към момчето и поклатиха глави. Все пак те взеха хвърлените дърва и ги занесоха в една вдълбнатина на склона,

нещо като малка пещера, и след няколко минути там лумна и запраща буен огън. Скоро всички пътници слязоха от автобуса, събраха се около веселия огън и настроението веднага се промени. А през това време из разкъсаните облаци се показа и слънцето. В далечината Балканът се откри извишен в небето, чист, пременен в бяло, като че изрисуван. С автобуса пътуваха и няколко деца и сега те се разлудуваха, почнаха да викат и да правят снежен човек.

Но минаха тъй около два часа, дървата се свършиха, огънят почна да гасне и пътниците отново взеха да се беспокоят: как щяха да минат през затрупания път и дали нямаше да замръзнат през нощта навръх Балкана?

Ето на, сенките на склоновете вече лягаха върху снега и, той ставаше сивосинкав. Току-виж, ще мръкне, а нищо не се нареджаше. Онова момче май ги излъга. И хората тревожно се разхождаха, потропваха, за да се стоплят, и гледаха от двете страни на превала.

Изведнъж от срещната им страна, зад пряспата, се чу някаква гълъчка, едно магаре изрева, едно куче залая и няколко тънки гласчета извикаха:

Вятър ечи, Балкан стене, сам юнак на коня...

— Само че — прозвуча гласът на Савата — сега и вятърът ечи, и Балканът стене, ама юнакът не е вече сам, ами са тъкмо седмина. Ей ги на: Диньо, Асен, Коста и Гочо заедно с Марко и Арап, и моя милост, главатарят. Ех, и конят ни не е съвсем кон, а Марко, но не вреди. Тъй все е по-добре, отколкото сам юнак, макар и с кон.

Отсреща всички се бяха покатерили, кой както можеше, да видят песнопойците. Всяко от момчетата носеше по една лопата, Марко беше натоварен с три-четири кирки и от едната страна на самара му висеше за всеки случай една торбичка с няколко самуна хляб.

— Хайде сега — извика Савата към хората отвъд пряспата, — вземете тия лопати и кирки и почвайте да пробивате — вие оттам, ние оттук. След един час най-късно ще се срещнем и колата ще мине през коридора, който ще издълбаем в снега. Ще мине като нищо! Така е, като се кара задружно!

Така и стана. Не беше минало и час, когато едни широк проход отвори пътя на превала и сега вече автобусът можеше леко да продължи закъм другата страна на планината. Пътниците бяха толкова

радостни, че искаха да наградят децата с пари и събраха помежду си доста левчета.

Ала цялата дружина отказа.

— „Босата команда“ не е дошла за пари! — рече гордо главатарят. — Дето трябва да се помогне за нещо добро, ние сме там!

— Хи-ха! Не! Хи-ха! Не! — обади се и Марко.

— Ей на, и Марко казва същото: не, не щем пари! — засмя се Савата. — Но ако искате, ще направим друго нещо: довечера нашата дружина дава вечеринка в училището с вход, за да купим нови книги за нашата библиотека. Отзарана аз бях дошъл тук за дърва — да стоплим довечера салона повечко. Та, ако искате, можете да си купите по едно билетче за вечеринката. Това може.

Пътниците веднага и с удоволствие се съгласиха и в две-три минути цял кочан билети се разпродаде. След това автобусът с благодарности и с радостни възклициания от всички потегли по шосето, надолу към града. А Савата изкомандва:

— Сега, дружина, вземете и пребройте инструментите, съберете бързо други дърва и да се спускаме и ние. Че за довечера трябва да пригответим и една нова сценка: „Спасителният отряд «Боса команда»“. Ходом марш!

В ПЛАНИНАТА

— Е-хо-оп! — извика Савата, спрятан на завоя.

— Е-хо-оп! — отвърна някой откъм урвата.

— Хо-о-хоп! — прокънтя ехото на усойния дол.

Савата приседна на един камък, дигна фуражка на тила и зачака. Рунтавият Арап дотича по пътеката отдолу и легна с изплезен език до нозете му. А след малко зад скалите се показаха трима зачервени, запъхтени юнаци: Коста, Асен и Диньо.

— Е-ex! — викна Савата. — И това ми било дружина! Арап всички ви изпревари!

— Високо, бе бате Сава! — отвърна Коста. Пък Асен добави:

— То не е толкоз високо, ами урвата лоша...

— Високо зер — засмя се Савата. — Да не мислите, че змеят живее долу, до върбите край Тунджа? Който иска да види палатите му, трябва да си поизплези малко езика. Ха сега седнете да си починем!

Слънцето мяташе сини сенки по срещния рид. Долу полето беше като зелен губер. Далеч над острания връх се виеше орел. Нейде в лозята викна проточено пъдар.

— Някой краде череши — обади се Диньо. Помълча и прибави:

— И-их, че хубаво се вижда оттука! Чак до края на света...

Савата скочи и извика:

— Хайде! Я да видя сега всичко ли сте взели! Коста, въжето носиш ли? — Коста показва опасаното на кръста си въже. — Асене, де са свещите! — Асен измъкна от джеба си няколко восьчни свещи. — Кибритът е у мене. Тъй, ха сега всеки да отреже по една върлинка от лещака и да вървим!

След минута всеки държеше по една дълга лескова пръчка и отново поеха. Вдън усоето, под една крива бука, зееше право надолу тясна дупка — колкото един човек да се провре. Дружината спря.

— Ей я на „Змейовата дупка“ — рече Савата. — Вътре му са палатите. Хе там оттатък пък е коминът. Тук е вратата.

— Бате Сава, ами змеят вътре ли е? — плахо се обади Диньо.

— Ха, вътре! Що ще той сега вътре! Припи-и-ча се сега на слънце горе по поляните и зоба ягоди. Тук се прибира за спане. Ама вие пък да не повярвате?... То в приказките само се разправя... Виж, прилепи, колкото щеш — ще напълним сетне кутията.

— Ами ако се върне, бате Сава? — попита Асен и побледня. Дружината се спогледа.

— Кой да се върне, бре?

— Змеят.

— Как ще се върне? Вятър работа!... Няма да се върне преди мръкнало. Ще ни почака да излезем, че тогава — засмя се Савата. — Пък нали Арап ще остане тук — той ще пази. Хайде сега да се спускаме!

Коста разви въжето, направи примка, стегна я около кръста си и влезе наполовина в дупката. Савата коленичи на ръба, хвана въжето и почна да го спуска полека. Така влязоха и Диньо, и Асен. Савата сам се смъкна, като пусна долу и върлинките. Горе остана само Арап, който обикаляше и жално скимтеше.

Дупката беше дълбока три човешки боя и долу изведнъж се разширяваше. Дружината се събра накуп. Беше тъмно.

Само някъде далеч отгоре едва светеше къс синьо небе.

— Запалете свещите! — изкомандва Савата. — Запалете ги сега навръх върлините и — подире ми!

Четири жълти пламъчета се издигнаха в мрака и замърдаха. Дружината смълчана пристъпваше бавно, стъпка по стъпка. Полекалека очите им свикнаха с полумрака и те видяха, че се намират в голяма подземна пещера. Встрани бяха скали, по които сълзеше вода. Камъкът — горе и долу беше измит и загладен на дълги висулки. Земята отдолу беше мека и влажна. Горе не се виждаше нищо, сякаш беше съвсем празно и нямаше никаква планина над главите им. Толкова беше тихо, че те чуваха как сърцата им тупат. Изведнъж някакво тихо пърполене се чу над главите им. Пламъкът на свещите затрепера.

— Прилепи! — викна Савата. Гласът му прокънтя и загълхна далеч в тъмното. Диньо спря и се хвана за Асеновия джоб.

— И-и-их, че страшно, мамо-о-о! Да беше си седял горе на слънце. Ами ако рече змеят да се върне — какво правят тогава!...

Прилепите, събудени от светлината, хвърчаха наоколо. Един дори плесна с криле бузата на Коста и той подскочи.

Пещерата все повече се разширяваше. В дъното шуртеше голям бистър поток. Наблизо през една тясна полегата дупка едва-едва влизаше дневна светлина. Това беше коминът.

— Виждате ли, момчета — посочи Савата един голям камък до стената, издълбан от вода като корито. — Ей тука била, казват, банята на змея. А пък там, оня одър — леглото му. Я как го е украсил — цялото с тантели от камък!

Дружината се спря омаяна. Сякаш изплетен от бели каменни влакна — по-дебели и по-тънки — се издигаше трон, пет пъти по-голям от владишния в църква. Кап-кап-кап — падаше всяка минута по една бистра и едра капка. Зад трона зееше голяма черна дупка.

Савата посочи и каза:

— А пък през тази дупка веднъж стари хора пуснали една свиня и тя след една година излязла с дванадесет прасета във Влашко. Разбрахте ли? Оттук чак в Богданската земя се отива... Я! Кога са изгорели свещите? Дайте по-скоро други! — викна главатарят.

Трите свещи бяха доторели. Докато Асен извади нови, един прилеп се бълсна в четвъртата и я угаси. Изведенъж стана съвсем тъмно и страшно. Дружината се спря на мястото си като ослепяла. Студени тръпки запълзяха по гърбовете. В тъмното се чу гласът на Савата:

— Я седнете на земята, да не се загубим! Че после кой ще ви търси из Влашко... Де е кибритът?...

В тоя миг силен вик екна из пещерата. Изведенъж нещо зави, заръмжа, зацепа, запляска из водата. Нещо със сила се разтърси наблизо, после зафуча, като че тичаше лудешки в тъмнината. Както бе насядала, дружината съвсем се вкамени. Искаха да помръднат и не можеха. Савата се опита да каже нещо, но гърлото му се бе схванало. Изведенъж Диньо изрева:

— Олеле, маминко, змеят! Плесна ме с опашката си!...

В същия миг и Асен усети, че нещо мокро и космато го плесна по лицето. И той изписка. Някой силно бълсна Коста, търколи го, после се притисна до Савата. Нещо го близна по ръката и той изведенъж се опомни.

— Змеят! — запищяха и тримата, колкото им глас държи. Савата викна:

— Кибрита! — Но никой не го чу. Тогава той протегна ръце в тъмното, веднага напипа нещо мокро, живо, космато, стисна го с една ръка и изръмжа:

— Пипнах ли те!... — С другата бързо затършува из джебовете си и най-после намери кибрита. Тикна го в ръцете на Асен и викна:

— Запали! Хванах го!... Жив ще го занесем в къщи!...

Най-после Асен запали свещите и дружината разтреперана се огледа. Срещу тях — побледнял и засмян, Савата стискаше в ръка опашката на мокрия Арап, който скимтеше от радост. Изведнъж всички се ухилиха: олекна им. Само зъбите на Диньо тракаха още. Савата пусна опашката и викна:

— Ти що щеш тута, бре? Нали остана уж да пазиш? През комина ли се вмъкна? И студена баня си направил? Ала пак по-юнак излезе от тия тук страхливици. Я се погледнете! Срамота, разтреперана дружина!... Арап змей направиха!...

Дружината засрамено мълчеше. Само Коста се обади:

— Ама, бате Сава, и ти май не можа да намериш кибрита... я да ти пипна сърцето...

— Тц! Мълък! Какво ще пипаш сърцето ми — сърце юнашко — и туйто! Хайде сега горе, и много да не знаете, че друг път няма да видя в змейовите дупки!

Тогава Диньо, който още трепереше, прегълътна и каза:

— То друг път, бате Сава, ти и да ни водиш, не се знае май ние дали ще дойдем.

ИЗЛЕТ

В събота срещу Връбница Слави и Любен се мушнаха в килера и дълго тършуваха вътре. Най-после излязоха натоварени и двамата с една раница, два чифта подковани обуща и две стари палта.

— Всичко ли е? — попита Слави.

— Всичко — отговори Любен.

— Значи утре за върба.

— А бе бате Славе, закъсняхме тази година! — въздъхна Любен.

— Я виж, тук всички дървета вече цъфнаха. Минзухари сигурно не са останали в планината...

— Не бой се — отвърна Слави, — ще намерим. Ами ела сега да притъкмим всичко, та да ни е готово за утре. Я отвори раницата, простри я на слънце да се проветри и вземи после да намажеш обущата.

Любен развърза прашната зеленикова раница и изведнъж отвътре изскочи хубава пъстра пеперуда, затрептя, затрептя и изчезна в двора.

Момчетата се спогледаха зяпнали.

— Хе! — викна Слави. — Видя ли я! Есенес навсярно е паднала вътре като какавида от някое планинско дръвче, цяла зима е спала и сега — ф-р-р — отиде!

Любен гледаше ухилен към двора.

— Че какво? И ние не сме си като нея? Цяла зима затворени, ху-у, спари ми се душата, бате Славе!

От двора дотърча Вълчо, весело и пъстро куче, почна да души раницата, залая и завъртя опашка.

— А, и ти ли искаш? — засмя се Слави. — Добре, добре! Ще дойдеш! Нали лани заедно ходихме, не си забравил значи! Ха сега обущата, Любене!

След малко обущата, добре намазани със свинска мас, бяха сложени при раницата на чардака. Любен измъкна от палтото една хармоничка, а Слави сложи нова батерия на електрическото фенерче. Вечерта притъкмиха останалото и легнаха по-рано.

Хубаво ясно утро грееше. Двамата малки туристи бързо се измиха, стегнаха раницата и отидоха на чардака да се обуят.

Ала какво да видят: обущата ги няма! Ами сега! Тук-там, търсиха в стаите, преровиха отново килера — няма и няма!

Любен запремига, почна да прегльща, хъ-хъ, и ще се разплаче.

Славе се беше намръщил и мълчеше. Хай да му се не види: боси ли ще вървят? Къде са се дянали тия обуща?

По едно време той се обърна към двора и викна:

— Ха! Ами щат там?

До колибката на кучето се мъдреха четири обувки. Вълчо беше седнал при тях и ги близеше кротичко. Никаква мас не бе останала по тях.

— Ти ли бре, разбойнико, ти ли си ги скрил? Изгладнял си от постите, а, та рече да се облажиш! Ах, ти, крадец такъв, ще те науча аз тебе! Няма да те вземем с нас! Тук ще останеш!

Вълчо се сви и изгледа виновно момчетата. Те се обуха бързо. Слави метна раницата. Любен взе двете палта и излязоха, без да повикат кучето. То заскимтя до вратата, помисли една минута, после изведнъж се реши и скочи през стобора. И тръгна с отпусната опашка след двамината.

Денят беше топъл и тих. Когато почнаха да се катерят по стръмнината, долу се откри широкото гюле с безброй бели сгради. Златните кубета на голямата църква лъщяха като малки слънца, а отсреща Витоша, още половината в сянка, приличаше на тъмен гръб на грамадно животно.

Високо някъде пееха чучулиги. Бистри вадички шуртяха из долинките. После се откри една пътека между млада разлистена букова гора, в дъното на която се белееше манастирът.

— Стой-ой! — изкомандва Слави, като стигнаха до чешмичката с пейка. — Тук ще оставим багажа. Ти ще го пазиш — заповядва той на Вълча, — и тъй си дошъл без пъзволение. А пък ние ще отидем за върба.

Когато наближи обяд, по пътеката се показваха пременени селяни и селянки с върбови вейки и се пръснаха към селото. Слави и Любен сложиха в раницата две зелени венчета, седнаха да починат и да обядват.

Сънцето се беше дигнало вече. Във въздуха бръмчаха пчели. Отнякъде идеше звън на говеда, които пасат наблизо.

— Сега да се качим горе за цветя — и обратно — каза Слави. Станаха и поеха към къдравия връх над манастира. Тук-таме около дънерите надничаха късни минзухари, теменуги, иглики и скоро двамата юнаци се окичиха като сватбари. Неусетно бяха стигнали върха. Почваше да се свечерява. Отгоре всичко се виждаше като на длан. Беше пусто. Жива душа не се виждаше. Само вятър съскаше на превала и развяваше като криле палтата, метнати на гърбовете на момчетата.

Изведнъж една по-силна вихрушка грабна шапката на Любена и тя се търколи надолу по стръмнината. Той хукна подире ѝ. Затича след него и Вълчо и след минута се скриха зад храсталаците.

Слави седна да ги дочака. Мина малко време, той извика:

— Е-хо! Е-хо! — Никой не се обади.

— Е-хо! Е-хо! — Повтори той. Пак няма отговор.

— Ха сега де! И таз добра! Ами ако се е загубил!...

Той скочи и тръгна по пътеката надолу, като викаше отново:

— Е-хо! Любене-е! Никой не се обади.

Сънцето се спусна зад рида и скоро притъмня. Тръпки попълзяха по снагата на Слави. Наоколо храстите тъмнееха като хора. Вятърът свиреше страшно в клоните. Ами сега?

Той щракна електрическото фенерче и отново викна:

— Е-хо! — И май му се доплака.

В тая минута нещо зашумоля наблизо и висок, весел лай се чу на няколко крачки. Вълчо се показа тичешком из пътеката, а след него се показва и Любен.

Слави въздъхна облекчено и отвърна:

— Тук, тук!...

Когато се събраха тримата, Любен изхълца разтреперан:

— Ей, бате Славе, ако не беше Вълчо, не знам как щях да се оправя! Той ме доведе до пътеката.

Кучето въртеше опашка радостно и тичаше напред-назад. Слави го извика, помилва го по главата и каза:

— Нейсе! Изкупи си днес вината, Вълчо! Не си разбойник, не си крадец — взимам си думите назад! Ти си ни побратим, моето куче, жив да си! Само друг път остави намира обущата ни, че ние не можем

като тебе боси да ходим. Разбра ли? А сега хайде напред да ни водиш, че замръкнахме!

КЪМ ХИЖАТА

Слънцето се спусна зад насрещните ридове. Пояхлад. Планината като че изведнъж се смълча.

По стръмната пътечка крачеха запъхтени един след друг Слави и Любен, натоварени с раници. Любен надуваше една малка хармоничка за уста. На няколко крачки подир тях креташе Чочо, малкият им братовчед, който се беше примолил да вземат и него.

— Любо, фенерчето у тебе ли е? — обади се Слави.

— У мене, у мене, бате Славе — отвърна Любен.

— Рекох да не си го забравил, че ще дотрябва скоро. Я, вече взе да притъмнява, а пък до хижата още е далеч. Окъсняхме днеска, а с такава опашка като тебе и Чочо не знам как ще я изкарам...

Любен погледна жално брата си и не отговори нищо.

— Ами всичко ли взе в раницата? — обади се пак Слави. — Солта? Канчетата? Свирката не си забравил, виждам, ами другото?

— Всичко, всичко, бате Славе, и аптеката дори взех. Нея Чочо я носи.

Аптеката се състоеше от една кутия с малко памук, една превръзка, два аспирина, шишенце капки за stomах и една бучка захар.

— Хей, „Червен кръст“ — извика Слави, — я ела тука да те прегледам!

Чочо дойде задъхан, изправи се и подаде кутията.

— Бре, ами де е бучката? Захарта къде е? — сопна се Слави, като тършуваше в кутията.

Чочо примига няколко пъти и не отговори.

— Думай де, уж си санитар? Де е бучката? Де ти са лекарствата?

— Бучката... бучката... Аз я изядох още като тръгнахме... — смотолеви най-малкият турист.

— И таз добра! — плесна с ръце Слави. — Ами сега ако някой го заболи корем, как ще вземе капките, бре?

— Ама... бате Славе, отде да знам, че захарта била лекарство? Аз мислех, че е забравена.

— Стига! — изкомандва Слави. — Разбрах аз каква дружина сте, ама няма що. За наказание на хижата ще пиеш чай без захар! Хайде сега по-бързо, че мръкна!

Наоколо наистина беше притъмняло. Пътеката се виеше, камениста и стръмна, по склона. Небето светеше слабо на запад, но долу, дето слизаха гористите ридове, беше съвсем черно и реката бучеше по-силно. Не се мяркаше жива душа. Любен пак наду хармоничната за да не им е страшно. Пътят навлезе в малка борова гора и стана съвсем тъмно. От двете страни боровете шумяха, като че шепнеха заплашително.

Чоко се бълсна в един камък и въздъхна.

— Другите сигурно вече са стигнали... Тръгнаха по обяд... — Кои другите! — обади се в тъмното Слави.

— Ху-у, цяла дружина — Ангел, Зарю, Катето, Бонка нашата...

— Бонка беше сестриче на Чоко.

— Ами ти защо не отиде с тях? — попита Слави.

— Защото... защото не ме искаха — призна Чоко.

В мрака наоколо едва-едва се белееше пътечката. Дърветата никнеха като гиганти с разперени ръце, наведени, страшни и по гърбовете на момчетата пълзяха студени мравки.

— Бате Славе — обади се пак Чоко, — много ли има още до хижата?

Слави не отговори и изведнъж спря. Ослуша се една-две минути и викна на Любена:

— Чакай! Слушайте!

Тримата се сбраха един до друг, смълчани и с разтулани сърца. Вятърът полюшна гората по-силно и над главите им се пронесе въздишката на боровете.

— Слушайте! — пошепна Слави. — Стори ми се, че някой вика!

Сега вече всички здравата се уплашиха. Притаени, те се вслушаха отново. Изведнъж заедно с шумоленето на гората откъм доля се дочу далечен тънък плач:

— О-о-о! — Някой наистина плачеше и викаше отдолу.

— Любо, фенерчето! — викна изведнъж Слави. — Там е паднал някой. Ехо-о!... — Усоето прокънтя и отдолу се отекна плачливо: — Ехо-о!...

Електрическото фенерче щракна и освети голям кръг. Слави отново изкомандва:

— Сега хайде с мене! — И тримата се смъкнаха надолу, откъде идеше гласът. Той се чуваше все по-близо — уплашен жален глас на дете. Когато наблизиха съвсем, Чочо изведнъж извика:

— Бате Славе, Бонка, наша Бойка! Познах я по плача!

След една-две минути фенерчето освети момичето, седнало на един камък до реката, обезумяло от страх, цяло в сълзи, с изподраскани бузи.

— Що щеш тука, мари? — викна Слави. — Тю-ю, че ни изплаши. Хайде ставай да вървим!

Бонка хълщаше още, разплакана и засмяна, и разправяше:

— Вървяхме всички... Аз се спуснах да бера цветя и съм изостанала самичка... Взех да се катеря — паднах и си ударих крака... Сега не мога да стъпя на него... Мамо-о, че страшно беше! Как не ме изяде някоя мечка, не знам... Виках, виках — никой няма... Чак като чух музичката на Любо, и ви познах. Тогаз малко се зарадвах и завиках по-силно...

Любен погледна гордо към Слави:

— Видя ли, бате Славе, музичката пак свърши работа!

— Че ти пък как позна неговата музичка? — рече Слави Бонка избърса сълзите си и се позасмя:

— Ами че нали знам песничката му — той все нея свири, друга не знае... По това разбрах.

— Чочо! — викна Слави. — Дай аптеката! Видя ли сега, че потрябва!

Стегнаха крака на Бонка с бинт, сложиха памук на одрасканите места и Слави я взе на гръб. Любен тръгна с фенерчето напред, а Чочо пак защапа след тях. Скоро излязоха на пътеката и починаха малко.

— Ами как така те оставиха другарите? — попита Слави момичето.

— То беше наскоро преди вас, Славчо — каза Бонка. — Те сигурно смятат, че съм тръгнала по-напреко и съм отишла на хижата. Сега ще видят, че ме няма, и ще ме търсят...

Дружината тръгна отново. И пътят скоро стана равен. Гората се разреди. Небето светна между дърветата с всичките си звезди. Далеч блеснаха прозорците на хижата и чучурът на близката чешма се обади.

Сега вече всички се ободриха и тръгнаха по-бързо. Пред вратата на хижата няколко души с фенерчета и въжета се готвеха да търсят загубената. Мурджа, кучето от хижата, въртеше опашка начело на групата.

Любен наду хармоничката тържествено, а Бонка върху гърба на Слави размаха цветята, за които беше изплатила, и викна „ура“.

Катето, Ангел, Заръо, други туристи подхванаха вика и шествието влезе тържествено в хижата.

На почетно място, окичен с букета на Бонка, поставиха Слави, отдясно Любен, а отляво Чочо. Всички се надпреварваха да им у служват. Когато донесоха в канчетата горещия чай, Слави се обрна към Чочо, който го гледаше жално, усмихна се, извади от раницата си три бучки захар и ги пусна в канчето му.

— Хайде от мене да замине! Наказанието ти е простено: ти излезе по-юнак от кака си и заслужаваш да те почерпя. Хем по-късно тръгнахме, хем здрав и читав пристигна, а най-после и нея спасихме от мечката! Нали тъй! У-ра, дружина! Ех-о!...

ЗМИЙСКА КОЖА

Най-напред бързаше с изплезен език Вълчо. След него крачеха един след друг запъхтени Слави и Любен. На опашката пъплише Чоко и от време на време поспираше да извика:

— Ехо-о! Бате Славе, това не е ли Черни връх?

Сънцето печеше право насреща. В синьото небе нямаше ни едно облаче. Каменливата пътека се виеше все по-нагоре и по-нагоре, като че нямаше край.

На чешмата при говедарника дружината спря да си почине. Разтвориха раниците, хапнаха, пиха по едно канче студена вода, а Любен дори наду хармоничката.

Изведнъж Вълчо, който душеше нещо из камънака, заръмжа, наежи се и залая уплашено. Слави се взря нататък и скочи. Грабна тоягата си и викна:

— Не мърдайте! Усойница! — и хукна нататък.

Любен и Чоко хълъцнаха от страх и се приготвиха да бягат. Слави се приближи дебнешком до камъка, дигна тоягата и неочеквано се засмя:

— Тю-ю, бре Вълчо! Изльга всички ни! То било само кожата ѝ!

Любен и Чоко боязливо приближиха и източиха вратовете: върху напечения камък лежеше като лъскава жива усойница суха змийска кожа. Слави я бутна с тоягата и тя прошумоля. Чоко се опули.

— Мамо-о! Ами, ако се преструва?...

— Какво ще се преструва, бре юнако? Нали уж си учил тия неща: спала е цяла зима, напролет се събудила, съблякла си кожата и сега се разхожда с нова премяна. Пък старата я оставила да плаши такива като вас. Хайде сега, ходом!

Урвата почна отново. Гърбовете се измокриха от пот. Нозете почнаха да натежават.

След два часа най-после стигнаха Черни връх. Хладен ветрец подухваше над големите напечени скали. Право пред тях се дигаше

висока дървена пирамида. Дружината веднага се покатери отгоре. Боже! Каква ширина, какъв чудесен изглед имаше оттук!

— Хе, там ония синкави линии — посочи Слави, — видите ли, на север е Балкана. Отвъд, на запад, тъмните ония вериги — това е Осоговската планина. Тук, в онай долчинка, извира Струма и тръгва за Бяло море. А пък тая грамада на юг — хе-е — това е Рила. Зад нея, ама сега не се вижда, е Пирин.

Вятърът духаше по-силно и сега те слязоха до чешмичката да обядват на слънце. Други излетници бяха седнали настрана и си почиваха. Двама черни хора, голи до кръста, лежаха по-далеч.

— Бате Славе — пошепна учудено Чоко. — Я погледни! Арапи.

— Арапи като тебе и мене! — засмя се Слави. — Само че са хвърлили старата кожа, също като змията, и сега са с нова.

Чоко гледаше слизан.

— Какво ме зяпаш такъв? — подзе отново главатарят. — Стой и ти така два-три часа и ще видиш как ще ти поникне нова кожа като на змей... Ами я дайте раниците, че трябва да се изпразнят, да не ни тежат на връщане. Ха сядайте да ядем!

Щом се нахраниха, събуха обущата и се натъркаляха да си починат. Скоро Слави и Любен заспаха. Вълчо се пощеше до краката им. Само Чоко се въртеше ту на една, ту на друга страна. По едно време той се понадигна и погледна ония двамата, черните, които все така лежаха съблечени до пояс. Тогаз той изведнъж свали пуловера и ризата си, легна като тях по очи и се помъчи да спи.

* * *

— Ставайте! — изкомандва Слави. — Стягайте раниците — и на път! Я, слънцето вече се спусна към Селимица!

Любен скочи, метна раницата. Вълчо весело залая. Върхът беше опустял.

— Хайде, по-скоро! — викаше главатарят.

— Я! Ами ти какво правиш, бре! — плесна с ръце Слави.

Чоко се мъчеше да облече ризата си и охкаше високо:

— О-о-о! Мамичко! Боли... много боли!...

Слави и Любен приближиха уплашено.

— Какво има?

— О, боли, бе, много боли!... — викаше Чочо. — Гърбът, бе бате Славе... Не мога да се облека!

Погледнаха му гърба — червен като керемида и напукан.

— Какво е туй чудо, бре? Какво си правил? — викна Слави. — Ами ти цял си изгорял...

— Исках... исках да си сменя кожата... о-о... боли, мамичко... исках да ми излезе черна кожа, бе бате Славе, като на ония... Ти нали каза...

— Ах ти, умник такъв, че ти за истина ли го взе, бре? — ядоса се Слави. — Любене, я скоро дай шишето с дървеното масло за салата. Добре, че го взехме тази сутрин, инак какво щяхме да правим този хубостник! Чакай сега!

Той наля на дланта си масло и започна да маже гърба на Чочо.

Чочо завика по-силно. Цялото му тяло гореше. Когато го намазаха, той лъсна като червена мекица. Насила облякоха ризата му. Слави взе неговата раница и тръгнаха полека да се връщат. Любен надуваше хармоничката, за да забравят премеждието, но Чочо през целия път му пригласяше с охкания. На няколко пъти спираха да си починат. Най-после се смъкнаха в града. Заведоха Чочо у дома му.

— Хайде сега — каза Слави, — преди да легнеш, да се намажеш още веднъж. Пък друг път да питаш как стават тия работи. Искаше да станеш Чочо-змея, ама то изведнъж не може. Преди това ще се превърнеш на рак — и то червен, че чак тогаз ще смениш кожата. Разбра ли?

ВЪВ ВЛАКА

Вагонът беше препълнен с пътници и багаж. Всички отиваха за Изворския панаир. Савата едва намери едно местенце в края на пейката. И той отиваше на панаира да помага на баща си, който имаше там сергия с мъниста и свирки.

Влакът фучеше край реката, мушкаше се в тунели и после слънцето отново играеше в прозорците. Отвън бягаха телеграфните стълбове с нанизани по жиците птичета.

До Савата седеше търговец с дисаги сущени круши и сливи. Потвъд един пътен книжар показваше съновници и песнопойки. В другия ъгъл продавач на хармоники за уста беше отворил кутия с лъскави музички. Един уволнен войник, с китка зад ухoto, опитваше една хармоничка, но нищо не излизаше.

— Тю-ю! Язък! — обади се Савата. — Как си забравих моята... Хем по-весело щяхме да пътуваме, хем на панаира щях да събра повече хора. Язък! Я, бе чичо, дай да опитам и аз!

Той наду музичката и веднага в купето гръмна военен марш. Всички се смълчаха и обърнаха учудени погледи към него.

— Браво, бе юнак! Ти си бил цял майстор! — вика книжарят.

— Три години вече свиря — отвърна Савата.

— А бе то от инструмента зависи — обади се продавачът на свирките. — И десет години свири, пак нищо няма да излезе, щом инструментът не струва. А пък моите хармонички са първо качество. Сами, дето се вика, свирят!

— Вашите билети! — викна кондукторът, провери ги и отмина. Савата отново наду хармоничната и сега се разля една бавна народна песен. Всички се облегнаха да слушат по-добре. Влакът фучеше все така край цъфнали поляни. По едно време свирачът мръдна да свали торбичката си. Изведнъж кракът му напипа под пейката нещо меко, което се сви, като живо. Той се наведе и остана слизан: отдолу лежеше свряно между торби и кошници, десет-единадесет годишно момче-селянче.

Савата го бутна по главата и прошепна:

— Я! Ти що щеш тука, бре?

Момчето гледаше уплашено, готово да се разплачне.

— Слушай — изсъска пак тихичко Савата, — ей сега, като влезем в тунела, измъквай се веднага и върви в края на вагона. Аз ще дойда да разбера тая работа.

След малко той намери момчето в ъгъла до вратата. Отъркаляно в прах, то трепереше като хванато зверче.

Савата нахлуши фуражка, изгледа го строго и почна разследване:

— Как те думат?

— Енчо.

— Отде се качи?

— От града.

— Какво правиш там?

— Чирак съм... при Марин налбантини...

— Марин ли? Че ти си ни бил съсед бе... Как да не те зная...

Откога си при Марина?

— Преди една неделя ме доведоха от село.

— Аха-а! Затова не съм те виждал. Ами де отиваш?

— Искам да ида на панаира... Вчера нашенци ми казаха, че мама щяла да продава телето... мойто теленце... Мицка... Домъчня ми... рекох да я видя пак, преди да я продадат. Много я обичам... Пък и тя ме знае...

Савата помълча, дигна фуражката и се засмя:

— За телето ти домъчняло, а?... И рече без билет, скришом да се качиш на влака?... Ами като те пипнат, че глоба, че затвор...

— Какво да правя... нямам пари за билет. Пък много ми е мъчно... Ти не казвай, аз ще сляза, щом спре.

— Ами какво е теленцето, я кажи... Хубаво ли е?

Очите на Енча светнаха:

— Да го видиш само: жълто, с бяло петно над едното око! И името си знае, и все двамата ходехме...

— Аз пък имам магаре — рече Савата. — Ти него пък да видиш — чудо! С едно ухо е! С едно ухо е, ама по-умно от другите, дето са с две... Марко го викат. От два километра ме познава... и реве, та се къса...

Енчо се ухили.

Савата изведнъж се замисли, пак нахлупи фуражката си и рече:

— Сега да видим какво ще правим с тебе! Що ми трябва да те измъквам! Пари нямаш, аз имам само три лева, пък кондукторът след половин час пак ще мине. Ай, дявол да го вземе, да беше си лежал отдолу, ами и аз нямах си друга работа!

Почеса се по тила и отсече:

— Слушай! Ще чакаш тук, докато дойда. Аз ще наредя нещо. Докато минат пак за билетите, ще се върна и ще ти купим билет.

Енчо се сви в ъгъла, а Савата влезе в купето.

— Къде ходиш, бре юначе! Я ела да ни посвириш пак! — викнаха пътниците.

— Да посвирия, ама този път ще платите — засмя се Савата. — Там един сиромах си загубил билета, плаче, та се къса... ще го свалят от влака... Та ще съберем малко пари да му купим билет.

— Добре де, добре — викнаха пътниците, — ще дадем кой колкото може. Ти само карай!

Савата наду отново хармоничката и целият вагон екна. Събраха се около вратата хора и когато поднесе шапката си, всеки пусна по нещо.

— Сега ще обиколя оттатък, да събера и за глобата — каза Савата. — Пък тебе, чично, ако те е страх за свирката, ей ми торбичката за залог!

— Не ти ща торбичката, момченце! Халал да ти е свирката, подарявам ти я! Ама на панаира, като свириш с нея, да казваш, че от мене си я купил.

Савата пламна от радост, отиде из другите вагони и след малко се върна с пълен кривач левчета.

Бързо се упъти към ъгъла, дето стоеше все така изплашен Енчо, бутна го с лакът, ухили се и му показва парите.

— Не бой се, Енчо! Нареди се всичко.

Влакът наблизаваше вече Изворово. Далеч в полето се виждаха сред облак прах палатки, люлки и байраци. Кондукторът се показа на вратата:

— Всички билети!

Савата се изправи пред него, подаде му своя билет и рече:

— Господин кондукторе, станала е една грешка: ние с това момче, двамата, сме пътували с един билет. Как е станала тая работа —

не мога да разбера: аз ли съм бил без билет, той ли — хич не зная. Ама няма загуба, ей ви тука пари и за билет и за глобата... Плащам си честно. — Кондукторът изгледа двамата, кимна с глава, разсмя се и излезе.

Влакът спря на станцията. Всички слизаха. Савата хвана Енча за ръката, повлече го и рече:

— А сега, батинка, хайде да ме водиш да видя и аз Мицка. Може пък и нея да откупим със свирката! — наду музичката и се мушна заедно с Енчо в пъстрата навалица на панаира.

ЧУДЕСНИЯТ ПАНАИР

— Кри-кри — каза домашното щурче. — Хайде, нали ще ходим на панаир? Или ти забрави? Хайде, ставай, че брат ми чака вън. Той ще ни води.

Данчо скочи.

— Тю-ю! Забравих наистина! Хайде, готов съм.

На двора намериха полското куче. Двамата братя си пошепнаха нещо и после тримата поеха през рътлината. Беше слънчева сутрин. Отсреща гората бе същинска тъмна стена. Пътешката се виеше като змийче. Щом стигнаха до първите дървета — чу се силно потропване. Надалеч някой се отзова. Един кълвач чукаше по кората на едно дърво и някъде из гората отговори друг.

Данчо се спря нерешително.

— Не бой се! — обади се щурчето. — Той е на стража — обажда, че иде някой. Тук не обичат хората, защото между тях има и зли. Но ти си мъничък, и щом си с нас — не се бой. Хайде! — И тръгнаха.

Влязоха по-навътре и изведнъж в ушите им гръмна шум и връява от всички горски гадинки. Зайци удряха барабани по поляните и викаха всички на панаир. Цвъртяха птички. Из дупките подаваха глави къртици. Бързаха нанякъде мравки и бръмбари. Чуваха се пищялки и тропот на хоро.

Данчо се ококори и зяпна от смайване. Щурчето го гледаше усмихнато и шепнеше:

— Кри-кри... Чакай де, още какво ще видиш!

Вдън гората на широка поляна бе нареден горският панаир. Какво ли нямаше тук! Също като в града: продавачи, купувачи, сергии, навалица и връява до Бога! Не знаеш де по-напред да спреш и какво да гледаш!

Ей тута разположили стоката си цял полк мравки. Продават житни зърна и семена от цветя. Орляк птичета, обиколили тяхната сергия, цвъртят и се пазарят. За едно червейче искат десет зърна. Един

рошав врабец, пристигнал от града, няма с какво да плати, току гледа да кљвне незабелязано и да хвръкне.

— Ами я виж тука! — кимна щурчето на Данчо и го бутна по лакътя.

На едно малко одърче Таралежко-Бежко бе наредил няколко четки и важно-важно се разхождаше наоколо.

— Хайде! Четки за коса, четки за дрехи! Всякакви!

До него два папуняка бяха се накичили с шарени пера, въртяха се пред всички и ги показваха, а две лисичета ги гледаха смаяно.

— Пиу — изсвири нещо на ухото на Данчо. Той се обърна. Над главата му един кос бе наредил на клончето свирки и викаше:

— Свирки! Свирки! Най-хубавите свирки в света!...

— Карай нататък! — рече щурчето. — Колко работи има още да видиш!

Из въздуха се гонеха пъстри пеперуди. Насред поляната шуртеше вадичка. Отвъд вадичката Кума Лиса беше сложила няколко китки червени репички и моркови. Две-три зайчета с вирнати уши се бяха спрели до нея и приказваха.

— Не може, лелините, не може — думаше Лиса. — Един морков — за едно яйце!

В това време някой издебело се обади:

— Добър ден, кума! Как е търговията — върви ли?

Данчо се обърна и замря от страх. Вълчо с булката си бяха спрели до Лиса.

— Не бой се! — пошепна щурчето. — Днес всички тук са добри: никой никому зло не прави. Пък нали ти казах, ти си мъничък. Малките деца и зверовете ги обичат...

Отминаха по-нататък. Току до Лиса една катеричка продаваше в малки кошчета орехи и лешници. А на земята до нея две врани бяха наредили пъстри парченца стъкла, тенекийки и парцалчета за накит.

— Знаеш ли, аз май ожаднях — прошепна Данчо. — Хайде да отидем до изворчето.

— А, чакай! Тук аз ще те черпя — усмихна се щурчето. — Я ела насам! — И възвиха встрани, отдено се чуваше чуруликане и бръмчене на много гласове. Сякаш целият малък хвъркат свят се бе събрали тук.

Посрещна ги една калинка. Щурчето ѝ пошепна нещо. И тя ги поведе. Тук бяха нацъфтели безброй различни цветя: момини сълзи,

макове, горски тамян, мащерка, здравец, камбанки и божури. В чашката на всяко цветче имаше бистра и студена роса и всяко от животинчетата идваше да утоли жаждата си с каквото му се прище.

— Ха сега опитай от всичките! — рече щурчето. — Пък аз да наредя с брата си нещо. — И те се отстраниха малко. Данчо се напи с роса и цял засмян, отиде до щурчето.

— Хи-и! Какъв панаир! — извика той. — По-хубав от нашия в града! Ами де е брат ти?

— Той има работа сега. Нали е музикант — отиде да събере другите, та да ни посвирят.

— Брей! И музика има! Ами акробати има ли? — извика Данчо.

— Как може да няма! — отвърна щурчето. — Бива ли панаир без акробати? Я погледни там!

Между два стръка папрат беше опната тънка като паяжина тревица и по нея се премяташе и скачаше във въздуха един голям зелен скакалец. Данчо извика:

— Браво-о! — и запляска с ръце.

Скакалецът се спря, мръдна дългите си мустаци и му се поклони. После пак заскача.

— А сега да идем при хорото и при люлките и да се връщаме! — каза щурчето.

— Да се връщаме ли? Ти луд ли си! Не, не се връщам аз. Да се полюлея, че тогава!

— Добре, добре, ще се полюлееш! — усмихна се щурчето. — Хайде ела!

Тук беше най-весело. До една пъстра брезичка се бяха настанили музикантите: полското щурче с цигулка, един бръмбар със зурла и едно зайче с тъпан. А две хора се люшкаха наоколо: едно долу на земята — категички, зайчета и лисичета, друго горе, във въздуха — бели и пъстри пеперуди. Малко встрани, под една кръстата бука, имаше провесена люлка и Меца канеше всички да се полюлеят:

— Малките без пари, големите за една круша!

Данчо се изправи пред люлката и захапа пръстче. Меца се ухили:

— Хайде, бабиното, качвай се, ще те полюлея бесплатно, за здраве!

— Качвай се! — пошепна му щурчето. — Аз нали съм с теб!

Приятелите се качиха. Меца силно люшна люлката. Отдолу музикантите по-сладко засвириха. От небето се посипаха сини и сребърни искри. Данчо затвори очи. Усмихна се, замаян от люлката и от нежния хладен ветрец. А щурчето, кацнало на рамото му, шепнеше:

— Видя ли какъв панаир имаме ние! Видя ли, също като на сън!... Само че май закъсняхме...

— Бате, закъсняхме!... Ставай, че закъсняхме за панаира! — извика някой до ухото на Данчо.

Той отвори очи. Катето го дърпаше за ръкава и го караше да стане. Слънцето грееше право в очите му. Той се поогледа и видя, че е в леглото си.

— Не ща, Кате! — отвърна Данчо. — Не ща! По-хубав от тоя панаир, дето ме доведе щурчето няма! Остави ме да погледам още!...

СИНЬОТО КРАЧЕ

Намерихме го една студена мартенска сутрин на нашия балкон. Беше едно обикновено черно гъльбче, мокро от снега, който валеше, полуживо, без сили дори да мръдне.

Отде бе дошло? Как беше попаднало тук? За съжаление то не можеше да ни каже. Личеше само, че е младо, без големи пера и с малка опашка.

Взехме го вътре, стоплихме го, дадохме му зърнца жито, но то не поиска да яде. Направихме му нещо като гнездо между стъклата на прозореца и го сложихме там да си почива. Дали щеше да се съвземе? Не ни се вярваше. Ала на другата заран птичето почна да кълве житото, помъчи се да стане, но не можа и тогава видяхме, че куца с лявото краче. Ах, мъничко крилато създание, кой те беше наредил тъй? Ти не си се излюпило сакато, навярно някое лошо дете те беше ударило с ластична прашка и ти си паднало безпомощно в лютия зимен ден на нашия балкон.

Тогава ние стегнахме с дебел вълнен конец болното краче като с бинт и го оставихме така, надявайки се, че удареното ще зарасне. Наистина, след десетина дни крачето се оправи, но ние оставихме конеца, който беше син, и нарекохме гъльбчето Синьото краче. Знаехме, че ще дойде ден, когато ще трябва да го пуснем и ако то поиска да ни навести и да го нахраним — щяхме да го познаем по синия конец на крака.

Постепенно птичето се поправяше, заякна, почна да хвърчи из стаите и съвсем свикна с нас. Толкова свикна, че идеше да спи по леглата ни, а когато дохождаха гости, кацаше по раменете им и се разхождаше по пода като малко човече. А през ден-два ходеше да се къпе в една паница с вода, която му бяхме оставили на умивалника: то беше много чисто пиле! И да видите какъв хубавец стана: загладена черна главичка, зеленикавоморава перушина на шията — същинска гъста грива, обу си две червени ботушки — със син конец на едното!

Чудо! А когато се връщахме в къщи, дето бе седяло самичко — веднага ни се обаждаше на своя птичи език:

— Гу-гу! Аз съм тук и пазя!...

Но пролетта вече бе настъпила, вън прелитаха много птици — гълъби, гугутки, врабци-гукаха, цвъртяха и Синьото краче изведенъж стана неспокойно: удряше се в стъклата, искаше да излезе. И ние разбрахме, че е дошло време да го пуснем. Колкото и да го обичахме — защото беше много обичливо птиче, ние знаехме, че няма по-жестоко нещо от това да лишиш някого, човек или животно, от свобода.

И през една сутрин в началото на май отворихме му нашироко прозореца и казахме: „Хайде сега добър ти път, пиле, но не ни забравяй!“ Мъчно ни беше, но се радвахме, че то е вече на свобода. И стана така, както се надявахме: още до вечерта нашето Синьо краче дойде на прозореца, дето му бяхме оставили жито, хапна, влезе за малко в стаята и после отново отлетя! Сега вече разбрахме, че не ни е забравило.

Така всеки ден, по едно и също време, то дохождаше да ни види и да се нахрани и си отиваше. Един ден пристигна, но вече не само: водеше си другарче. Беше ясно, че сега те бяха младо семейство и че скоро ще завъдят малки. Доста време дохождаха на балкона, нахранваха се и си отиваха. Но случи се така, че ние трябваше да отсъстваме от града доста време и когато се върнахме, чакахме да пристигне пак Синьото краче — но не го видяхме вече. И сега ни е тъжно. То беше като наше дете, което бяхме спасили от смърт, а сега не знаехме де е.

Затова, малки мои приятели, на които разказвам тая истинска случка, ако някой ден видите на вашия прозорец някое напето младо гълъбче със син конец на червеното краче, дайте му няколко троихички или зрънце житце, за да се нахрани. И елате да ми обадите.

Аз ще ви се отблагодаря вместо него, като ви разкажа друга истинска случка. За Мяу-мяу, майката на веселия котарак Мър-мър, чиито приключения описах в цяла книжка. За добрата и мъдра котка. Мяу-мяу, която имаше вече две-три поколения свои деца, но обичаше и чуждите и веднъж... Но това ще ви го доразкажа, когато узная, че вместо да удрят с ластикови прашки клетите птичета, вие сте нахранили нашето Синьо краче или поне някое от неговите братчета.

ПРЕЗ КАРНАВАЛА

Една вечер — седмица преди маскарада — Асен дръпна Коста настрана и му каза:

— В сряда ще донесем две хавлии и една бохча перушина. Маските — тях бате Сава ще ги приготви. Разбра ли?

Котаракът Мър-мър приближи и наведе ухо да чуе. Асен продължи:

— Всички ще се маскираме. Аз ще бъда арапин, бате Сава — ходжа. Пък тебе ще направим петел — като Чарли от филма, нали помниш? Ха сега бягай и никому ни думица!

Мър-мър се замисли, чукна с краче челото си и тръгна към готварницата. Там старата Мяу-мяу се пощеше под печката. Мър-мър вдигна решително опашка и заяви:

— Майко, отивам и аз!

Мяу-мяу го загледа учудено.

— Де отиваш, бе? Какво пак си измислил?

— Ще се маскирам!

— Сине, сине, пълнолетен стана и умът ти пак не дойде! Не са котешки работи тия неща! Пак някоя беда ще ми докараши, Мър-мър!

— Слушай, майко, искам да прославя нашия род. Утре вечер отсреща има котешка вечеринка. Аз ще отида там маскиран като Мики Мишока. Жив. Не като по кината — да не можеш да го пипнеш. Ти ела само — и гледай комедия!

И той хукна да си приготви костюма.

На другия ден привечер всичко беше готово. Мръкна се. Изгря месецът — тънък, синкав. На срещния покрив замърдаха котешки сенки. Отначало разговаряха на своя език, после поеха една дълга извита песен на два, на три гласа. По едно време нещо неясно замърда около комина. Млъкнаха. Сянката приближи — чудновата и бърза. Котараките се слисаха. Хайде де! Не може да бъде!

Нито е котка, нито котарак — сам си Мики Мишокът на крака им иде.

— С-с-т! — изкомандва най-дъртият, с изгризано ухо, котарак. — Готова закуска! Едно, две, три! Дръж!

Изведнъж отчаян рев се разнесе над стрехите.

— Чакайте, чакайте, братя! Грешка има! — викаше Мър-мър.

— Дръж! — изкомандва отново изгризаното ухо. — Каква ти грешка, какъв ти брат! Не го ли виждате! Мики Мишока — позната стока!

— Майчице, Мяу-мяу! — изрева с все сила Мър-мър.

Викът разцепи нощта и прокънтя. Старата Мяу-мяу тъкмо довършваше да приглежда опашката си. Тя мигновено скочи, бутна прозорчето, тропна върху керемидите, метна се оттам на срещния покрив и падна като куршум сред котараците. Те дърпаха — кой за крак, кой за шия, побъркания от страх Мър-мър. Мяу-мяу ги разблъска и викна:

— Какво сте го захапали, бре? Не виждате ли, че е моят хубостник! И той рекъл да се маскира! Ха пускайте го, че здраво място не сте му оставили!

Куцук-куцук, Мър-мър потегли към къщи, а Мяу-мяу близеше изранения му врат и го съдеше:

— Думах ти аз, ама кой чува! То не е за животни тая работа! Виж, човек и десет маски да си сложи — пак нищо му няма, по-добре му е дори, ама ние не можем!

* * *

На заранта Асен отиде при Савата:

— А бе бате Сава, виж какво: гледам тази сутрин нашият Мър-мър оскубан, сърдит и куца с един крак. Пък нощес ми се стори, че чух неговия глас на покрива, дето имаше котешка вечеринка. И не мога да разбера — наистина ли е било, или съм сънувал: уж че ходил на котешки маскарад и че там пострадал. Право ти казвам — не мога да се оправя: тъй ли е било, или само ми се струва. Ти какво ще речеш?

Савата нахлуши фуражката, замълча, намръщи се и после отсече:

— Какво да ти кажа? То през карнавала всичко е тъй: кое е лъжа, кое истина, никой не може ти каза!

РАЗГОВОР

— Такъв си беше от малък, такъв остана и до днес! — почна да се оплаква пак старата Мяу-мяу от своя син Мър-мър. — Все любопитен, всичко иска да знае, пък за нищо не го бива, мързелив и глупав. Една мишка не може да хване, а гони сенките на мухите по стените... Как можах такъв син да родя — не знам. Толкоз деца досега съм извъдила, все умни, все възпитани, като майка си — само той непрокопсан и пакостник. Ти барем, Хър-хър, знаеш!

Те бяха връстници. Мяу-мяу и черното куче с бели гърди, старият Хър-хър, който караше вече дванадесета година. За кучета това е, кажи-речи, старост, когато те почват да гледат мъдро на всичко. Хър-хър беше вече малко мъдрец, а при това и недочуваше с едното ухо.

Всяка вечер, като се прибираха да спят в килера до готварницата — той на миндерчето, Мяу-мяу на сандъче с възглавница, тя почваше да мърмори. През отворената врата идеше топло и мириз на гозби. Чайникът свиркаше изтънко на печката. На Хър-хър му се дремеше и слушаше наполовин през сън.

— Онзи ден — продължаваше Мяу-мяу — решил да си остри ноктите на сламения стол. По едно време чувам — реве, като че го колят. Надникнах да видя: закачил си хубостникът един нокът и не може да го откачи. Увиснал и реве. Дотърча господарката, та го свали... Друг път иска да се катери уж и колкото пъти се опита — веднага ще тупне долу, и то не на краката си, ами все по корем, на една страна... А пък сега, иди го виж: седнал в умивалника и се мъчи да хване капките от чешмата — вече две вечери с това се занимава. Не може да разбере как тече водата. Фу-у! Срамота!

Хър-хър тъкмо сънуваши, че влиза в месарницата на ъгъла, и изведнъж съскането на котката го стресна.

— Стига. Мяу-мяу, стига! — рече той с досада. — Добър си е котаракът, напразно го хокаш. Млад е още, неопитен, ама си е хубавец и юначина. Ха стига сега, че ми се спи!

— Още като се роди — не спираше Мяу-мяу, — разбрах, че не ще е като другите. Нали знаеш, опашката му е по-къса. Пък и левият му мустак току потрепва, като че се подсмива! Я Потуран, на мене се е метнал — нищо не му липсва!

Потуран беше брат на Мър-мър, наполовина ангорец и една година по-млад от него. Наричаха го така поради дългите косми на задните му крака, които приличаха на потури. Той беше любимецът на Мяу-мяу и спеше винаги при нея.

Хър-хър се разсъни и рече да подразни старата.

— Ами че кой ти е крив, Мяу-мяу? Ти го направи такъв: все го смяташ за малък. От две години колко деца си родила, той заедно с тях бозае. Ама затова пък — усмихна се той — като онзи юнак от приказката, дето двайсет години сукал — ще стане чудо котарак! Помни ми думата!... Я го виж само на какви фокуси го научиха отсега — нито ти, нито аз ги знаем. Рекат му: хоп! — и той скочи на рамото на господаря, седне и замърка. Рекат му: целуни ръка — целува! Рекат два пъти: хоп-хоп! — тръшне се по гръб на земята и измяучи!

— Ами! — отвърна ядосано Мяу-мяу. — Голямо чудо! Че коя котка с уважение ще вземе да прави такива маймунджилъци. Остави ти това! Ами от някое време насам нови грижи ми създава. Наумил си да пътешества! „Аз, казва, майко, искам да видя света! Не мога, казва, само от тази тераса да го гледам! Не ми стига! Ще тръгна някой ден, казва, и толкоз!“ Какво ли не му думах! „Къде ще ходиш, казвам, с този ум? Че ти още на първата улица ще се загубиш, от първата стряха ще тупнеш долу, на първата ограда ще се набиеш на някое старо желязо! Почакай, думам, малко да се повразумиш, да запомниш къщата!“ Не и не!

В това време през вратата на готварницата се показва Мър-мър с дигната като байрак къса опашка и понечи да се качи при майка си и при Потуран.

Изведнъж Мяу-мяу изсъска, плесна го с лапата си и извика:

— Какво? Тука ли идеш? Я се погледни — ти котарак ли си, или жаба — цял във вода! Не те ща да ни измокриш! Върви спи при чешмата.

Мър-мър замижда, обърна се бавно, мустакът му потрепера, рече да се оближе и изсуши, па го домързя. Е, и така ще изсъхне от топлото — защо да си прави труд?

Тогаз Хър-хър му кимна тайничко и пришепна:

— Ела, ела тук при мене, да ми топлиш гърба, че кожухът ми май се е проскубал. Само недей мърка! Нали знаеш, малко съм нервен и много леко спя. Ха така сега! Лягай!

ГОЛЕМИЯТ МИШОК

Скръц, скръц, скръц... — чу се някакво тихо стъргане откъм ъгъла, дето беше леглото на старото куче Хър-хър. Майката на Мърмър — старата котка Мяу-мяу — веднага наостри уши и се вторачи нататък. А Потуран, по-малкият й син, в един миг се метна до кучето. Мяу-мяу също приближи безшумно до него и му пошепна:

— Я се поотмести мъничко, Хър-хър, та да мога да видя! Някой гризе дъската. Мишка е. Сигурно си прави нова дупка.

Хър-хър, който недочуваше, погледна недоволно и отвърна:

— Какво гризане? Каква мишка? Ти май бълнуваш, Мяу-мяу! А пък си уж сериозна котка! Какви мишки ти се мяркат, когато Мър-мър спи нощем при мене? Те да не са изумели?

Мяу-мяу поклати глава отчаяно:

— Мър-мър ли? Не ми го споменавай! Той ли ще плаши мишките! Ако знаеше само какво ми разправя той самият, нямаше да приказваш тъй.

На Хър-хър му беше омръзно да слуша как Мяу-мяу непрекъснато се оплаква от големия си син, а пък и тъкмо сега една бълха го хапеше по опашката, но той не искаше да оскърби старата си приятелка и затуй рече:

— Е, кажи де, какво ти разправи той?...

— Чудесия! Срамотно нещо! Не е за приказване. Видял как от една дупчица излязло едно малко мишле и почнало да тича из стаята. И той, вместо да го хване, седнал върху дупката и рекъл да види какво ще прави то. А пък то полуудяло от страх, разтреперало се и му се примолило: „Пусни ме, рекло, Мър-мър, да си отида, аз съм още мъничко — и да ме изядеш, няма да се нахраниш от мене. Ами гледай да хванеш чично ми, големия Мишок, че е едър и тъст. Пусни ме, Мър-мър, моля ти се!“ И той, умникът, взел, че го пуснал да си влезе в дупката! „Вярно, каза той, дожаля ми, то беше мъничко и много се уплаши. Но онзи, дъртият, виж, щом излезе и — свършено! Ще го изям като нищо! И тебе, майко, ще почерпя!“ Чуваш ли? Хър-хър, де се е

видяло такова нещо — котка да жали мишките! А пък и кога е било Мър-мър да хване нещо, макар и муха? Той знае да лови само капките от чешмата! Виж, Потуран е друго нещо, той е ловец като мене!

— Недей така, Мяу-мяу — рече Хър-хър, — прав е котаракът. Умен си е той, защо ще хваща мъничките, нека държи дъртите! А пък и добро сърце има: всяка вечер легне при мене да ми топли гърба, почне да си мърка и ме приспи. Ха, ето го че и той сам пристига.

Наистина в това време през открехнатата врата се вмъкна Мър-мър Носеше нещо в уста. Като наближи до майка си, той пусна това нещо на земята и рече:

— Ето, майко, започнах вече тренировката! Сега да му мислят мишиците!

— Какво пак си намислил, бре хубостнико! Какво е туй чудо! — нахока го Мяу-мяу.

— Никакво чудо — отговори Мър-мър и мръдна левия си мустак. — Нали помниш, че лани младата стопанка ми беше купила една играчка — кадифена мишка, която се движеше с пружинка! Тогава аз си поиграх и я оставил, а сега отново я измъкнах. Ето я! Сега се упражнявам с нея — и тежко на мишиците!

И Мър-мър размаха пак късата си опашка.

Хър-хър погледна котарака и направи знак на Мяу-мяу. А Мър-мър подхвърли нагоре кадифената мишка, хвана я с лапички във въздуха и я налапа.

— Браво, браво! Юначага! — рече Хър-хър. — Тю-ю! Няма да останат вече мишки! А сега ела да си легнеш, че вече ми се приспа, а ми е хладничко.

Мър-мър го послуша, оставил играчката до постелката си, легна и долепи гръб до гърба на Хър-хър. Скоро и стопаните се прибраха и цялата къща заспа. Чайникът на печката шушнеше сънливо. Хър-хър похъркваше старешки, месецът бе изпратил през прозореца два сребърни лъча — да видят какво става в кухнята и да му разправят. Нощта потече мълчаливо като голяма тъмна река.

Но призори изведнъж страшен рев раздра тишината.

— Олеле! Олеле! Изядоха ме! — викаше Мър-мър.

С един скок Мяу-мяу се намери до него, настръхнала, готова да го защищава до смърт. Зад нея, наежен, съскаше срещу незнайния враг и Потуран. А Хър-хър се дигна от възглавничката си и почна да се

озърта учудено. До него с изкривено от болка лице Мър-мър продължаваше да вика, а крайчето на ухoto му висеше, раздрano, и от раната капеше кръв.

— Потуране! Дръж! Ей го там големия Мишок — извика Мяу-мяу и се хвърли към дупката в ъгъла. Скочи и Потуран, бълснаха се двамата в стената, но не можаха да хванат нищо: пред носовете им опашката на Мишока се скри в дупката.

А Мър-мър все още прегръщаше кадифената мишка, мяучеше жално и близеше кръвта, която капеше от ухoto му.

Мяу-мяу се дръпна от дупката, погледна ядосано Мър-мър и го плесна през устата:

— Стига си ревал, бре пъзльо! Не те ли е срам! Ти щеше да хващаши мишките, а насмалко те щяха да те изядат. Тю-ю, какъв срам ми докара ти на стари години! Виждаш ли, Хър-хър, какво ти разправях аз!...

Хър-хър я погледна, усмихна се под мустак, бутна Мър, смигна му и рече:

— Чакай, Мяу-мяу! Не бързай пак да го хокаш. На, аз съм свидетел: той тъкмо беше заспал, сънуващ, че е хванал Мишока, и стисна още по-силно кадифената играчка, когато изведнъж живият Мишок го нападна из засада и захапа ухoto му. Ех, да беше буден Мър-мър — онзи щеше да види, ама на, имал късмет! Само че утре няма да му мине тъй, Мър-мър ще му одере кожата!...

Но докато одере кожата на Мишока, Мър-мър продължаваше да ближе кръвта, която капеше от неговата собствена, раздрана от Мишока кожа.

БЯГСТВО

Зимата мина. Пекна пролетното слънце. Запяха капчуците. Нацъфтяха дърветата. Вечер над срещната къща изплуваше луната и някъде в сенките, наблизо и по-далеч, се зачуваха котешки гласове. Различни. Ту тънички, ту по-дебели, провлачени, жални или сърдити. В такива вечери Мър-мър сядаше на терасата и дълго слушаше. Колко голям и непознат беше светът. Той още не се беше покатервал на дърво, не знаеше друга къща освен тази, в която се бе родил. А чуждите котки свободно се разхождаха из улици, дворове, покриви. Мър-мър не можа да изтрае. И една вечер, като издебна, когато вратата беше отворена, слезе предпазливо по стълбата, спря се за малко на площадката, подуши наляво-надясно, трепна дваж с мустака, вдигна тържествено опашка в тъмнината.

През тая нощ в къщи имаше голяма тревога. Господарят и господарката десет пъти слизаха в двора и викаха Мър-мър. Мяу-мяу мълчеше, свита в ъгъла, разкайваше се за всички лоши думи и тъгуваше за избягалия си син. Потуран, уплашен, без да разбира всичко, се гушеше до майка си и я близкеше по челото. Само мъдрецът Хър-хър беше спокоен и се пощеше старешки. От време на време той обръщаше глава към Мяу-мяу и я успокояваше:

— Не бой се, не бой се! Нищо няма да му стане! Ще се върне юначагата! Нека си походи! Нека види свят! И аз така бях едно време. То минава с годините. Не се бой — ще се върне!

Но Мър-мър не се връщаше. Мина ден, два, пет — няма го. Две седмици господарят и господарката ходеха вечер из близките улици, всеки с късче дроб в ръката, надничаха зад стоборите, викаха „Мър-мър! Хоп!“, подплашваха чуждите котки и се връщаха отчаяни в къщи.

От Мър-мър нямаше следа.

СКИТНИКЪТ

Дворчето беше тясно и тъмно. Мър-мър бързо пое към вратата, после смело пресече улицата и се вмъкна в насрещната градина. Тук той спря за минута, мръдна два пъти мустака и подскочи доволно. Най-после! За тази градина той толкова пъти беше въздишал горе от терасата! Сега вече беше в нея. Хопна се веднага на едно дърво и след това скочи на стряхата.

— Ex, че е хубаво! — измърка от радост нашият юнак. От градината идеше хлад и мирис на зелено. Той беше сам-самичък и никой нямаше да го хока и съди. Отсреща беше неговият дом и прозорците светеха.

— Ей го на де е: няма нужда да нося ни камъчета, ни трохи като момченцето от приказката и да ги пускам по пътя, за да не се изгубя. Ще се поразходя и ще се върна! — думаше си сам Мър-мър.

В това време някъде наблизо се чуха два котарашки гласа: единият тъничък, креслив, другият дебел и страшен. Месецът се показва на тъмното небе и Мър-мър видя наблизо на един покрив два котарака, изгърбени, наежени един срещу друг, които се караха за нещо.

Без да мисли, той хукна нататък. След две-три минути беше вече до ония двамата.

— Добър вечер, побратими! — рече кротко Мър-мър и вдигна опашка в знак на поздрав. — Чакайте, защо се карат тъй?

Двата котарака трепнаха от изненада, опулиха се още по-страшно и после изведнъж изсъскаха злобно към новодошлия:

— То не е твоя работа! Махай се оттука!

— Ама чакайте, бе приятели! Аз само така... — отвърна Мър-мър. Но докато довърши — два плесници от двете му страни го зашеметиха и той усети, че пада. Изведенъж силен шум от съборени керемиди и мяукане се разнесе в нощта. Мър-мър разпери лапи и полетя в някаква пропаст. Докато проумее какво става, усети, че пада върху нещо меко, което веднага се размърда, раздрънка синджири и

лавна насреща му с гръмовит глас. Едва сега нашият скитник разбра, че е паднал върху вързано куче в някакъв чужд двор. Обезумял от страх, Мър-мър се метна към стобора насреща, с последни сили се покатери на друг покрив и хукна, без да мисли и без да се обръща. Плесниците бяха раздрили едната му ноздра и оттам капеше кръв.

Месецът се бе издигнал вече и осветяваше покривите. Нощта беше тиха. Всичко спеше. Прислонен до един комин, Мър-мър дълго се оглежда наоколо. Уви! Тука всичко му беше непознато. Откъде беше тръгнал! През къде бе минал — нищо вече не помнеше! Изведенъж му се доплака. Ами сега? Олеле, ами сега?...

Ала Мър-мър все пак имаше юнашко сърце и не се отчая съвсем. Обърса кръвта от нослето си, мръдна решително мустак и си рече:

— Няма що, ще чакам да съмне — и тогаз по-лесно ще намеря пътя до вкъщи.

Избра си по-равно местенце и легна, ала цялата нощ не можа да мигне. Когато слънцето го огря и освети къщата наоколо, той се надвеси над улицата, която тънеше още в сянка. Разбра, че наистина се е загубил и че вече няма да се върне в къщи. Напусто обръща глава и души на вси страни. Отвсякъде идеха миризми на чужди къщи. Нямаше и помен от онай хубава, мила миризма на неговия роден дом. Тогава Мър-мър си спомни за всичко, което беше останало там. За мекото легло, за старата Мяу-мяу, която го хокаше наистина, но го и обичаше, за братчето си Потурана, с което често се караха, но спяха един до друг, за Хър-хър, с когото тъй хубаво си приказваха, за господарите, които го хранеха с месце, с дроб и мляко!... И му се поиск да умре от мъка.

Тоя първи ден беше най-тежък.

Той отново тръгна по покриви, огради и стобори — дано случайно се оправи. Цял ден кръстосва отчаян, подплашван от всеки шум, от сенките на птиците и от свирките на автомобилите. Най-после привечер, капнал от умора, спря на една ниска стряха да почине. И сега изведенъж усети, че освен от скръб е изтощен и от глад, а най-вече от жажда. В тоя миг някой кихна и прошумоля наблизо. Той веднага пак скочи, готов да бяга. Огледа се: на три крачки от него лежеше друг котарак и го гледаше. Ама какъв котарак, майчице! Дръглив, с издут корем, оскубан, изпоцапан със сажди и кал — страшен! Само очите му гледаха спокойно и добродушно.

— Добър ден! — рече Мър-мър боязливо.

— Добър ти ден, юначе — отвърна другият. — Ти да не си тукашен?

— Не съм — рече Мър-мър, прегълтна, помълча и добави: — Аз съм загубен... — и очите му се насълзиха.

— Ха — рече другият и се понадигна. — Ай, сиромахът! И ти ли? Че как тъй? Я ми разправи!...

Мър-мър му разказа набързо патилата си. Другият слушаше внимателно, клатеше глава и думаше:

— Тъй, тъй!... — После сложи лапа на рамото на Мър-мър и рече: — Не бой се, приятелю! Не се отчайвай! И аз съм като тебе. Ето — не зная вече колко години минаха, седем ли, така се скитам и аз — изгубен, без дом. Тежичко е, вярно, но ти не се бой! Ти барем си млад, ами я погледни мене! Остарях вече, за нищо не ме бива и храна по цели дни не мога да си намеря... Ох, ох, тежко е на старини така!...

На Мър-мър му стана още по-мъчно. Той седна при стария.

— Мене ме викат Мър-мър — рече той. — Тебе как ти е името?

— Името ли? — полуутвори очи другият. — Чакай!... Не — поклати глава той, — не мога да си спомня!... Имах и аз някога име — хубаво, галено име, имах и възглавничка, и паничка за ядене... Кога беше то и къде — забравих вече. Отиде, отиде всичко. Тръгнах веднъж като тебе така да видя света — и не можах да се върна... Сега вече и име нямам.

Той мълкна една минута, погледна Мър-мър и продължи:

— Чувай, юначе! Я остани при мене! Аз съм вече стар, самичък, ти ми изглеждаш добър — ще си помагаме и ще прекараме по-леко! Искаш ли?... Пък сме и побратими в късмета — усмихна се тъжно старият.

— Добре! — зарадва се Мър-мър. — Аз и не зная как щях да се оправя самичък. Само къде ще спим, какво ще ядем?

— Хе, хе, не бързай де, не бързай! — рече старият. — Всичко ще ти обадя. Слушай: жилището ни е под нас. Тук долу има зимник с много дупки и ъгълчета. Аз съм си направил там три гнезда. Наблизо е пералнята — значи и вода има!

— Умирам за водица! — изохка Мър-мър. — Моля ти се заведи ме по-скоро!

— Чакай да се съмне още малко, че тогава!... Вода колкото щеш! За храната е по-мъчничко. Да не бях стар — не щеше да е тъй, ама вече не мога нито да дебна, нито да хващам както трябва. Мишки, плъхове, врабци — колкото щеш. Виж сега, ти като си с мене — ще помагаш... Мене от някое време гаргите ме хранят! — подсмихна се старият котарак.

— Как тъй гаргите? — учуди се Мър-мър.

— Как ли? Тук наблизо имат гнездо и всеки ден носят по нещо — корички хляб, късчета сирене, месо. Спотая се аз, те накацат наоколо, изскоча изведнъж, изплаща ги и всичко оставят. Цяла трапеза имам по някой път. Нали ги знаеш какви са глупави?

Мър-мър се засмя.

— А пък когато и това няма, приятелю, почвам вегетарианство! То, да ти кажа ли, е по-добро за здравето...

— Как тъй вегетарианство? — попита Мър-мър.

— Я ми виж корема — рече другият — какъв се е надул. Това е, юначе, защото свикнах да ям и картофи, и спанак, и моркови, варени и пържени. Такива неща лесно се намират в тенекиите за смет. Ха сега да вървим да пиеш вода и да видиш жилището!

Мър-мър въздъхна и тръгна подир стария котарак към счупения прозорец на зимника.

ПОБРАТИМИ

От тоя ден те бяха вече побратими. От тоя ден Мър-мър заживя нов живот. В зимника беше полуутъмно и влажно. Старият котарак имаше три гнезда в три различни къта.

— Защо ти са три легла? — учуди се Мър-мър.

— Вижда се, че си млад и неопитен — засмя се другият. — Ами че ако видят едното и ме изпъдят от него, остават още две. Горе има една проклета слугиня — не може котка да търпи. И барем да има защо? Аз нищичко не съм й откраднал досега...

— Ами аз де ще спя? — попита пак Мър-мър.

— Ние ще спим двамата. Тук, нали виждаш, е хладно, пък и аз съм настинал, та ще си топлим гърбовете. И тебе няма да ти е страшно на първо време.

— Защо да ми е страшно? — уплаши се Мър-мър.

— Ex! — усмихна се старият. — Ами че тук има други съквартиранти: мишици, плъхове — ей такива на, като нас едри... Нощем като заскърцат, все ми се струва, че някой ден ще ме изгризат.

Мър-мър потрепера: той още не беше виждал плъх. Близо до леглото се търкаляха корички от хляб, неизгризани кокалчета, един крак от заклана кокошка.

— Пак добре — каза старият, — че още не са ги отмъкнали плъховете. Ха сега хапни, пийни водица отсреща от пералнята и да спим!

Така потече новият живот. Нямаше вече мърренията на майката Мяу-мяу, но нямаше и топлата печка, добрите стопани, които носеха месце и дроб, и млечна попара. Нямаше Потуран и добрия Хър-хър, който му се усмихваше, въртеше опашка и го съветваше. Сутрин излизаха да търсят храна: то беше най-мъчното. Тук-там, от стряха на стряха — вдигаха муцуни и душеха. После обикаляха тенекиите за смет. Мър-мър влизаше вътре. Старият стоеше отвън наблизо и поемаше, каквото намереха. Кога яли, кога не, понякога минаваха и два-три дена само с няколко трохи и водица.

Една нощ изкараха голяма борба в зимника с два големи плъха. Мър-мър беше закъснял малко. Когато се върна, намери побратима си нападнат от два едри плъха. Старицът беше вече уморен и мъчно се бранеше. Още малко и щяха да го удушат. Но в този миг нашият юнак пристигна и се хвърли на помощ. След малко единият плъх лежеше мъртъв, а другият избяга.

— Хайде сега направи си угощение — каза старицата. — Два дни не сме яли. Мене не ми е добре... Пък и не обичам месо на плъх. Аз ще си легна.

Едва сега Мър-мър видя колко беше отслабнал неговият приятел. Изведнъж му стана мъчно. И той си каза, че отсега нататък няма да го остави да се грижи за нищо: нека си почива и да си гледа старините.

В хубавите слънчеви дни те се качваха на някой покрив, приличаха се на слънце и разговаряха. Най-често разказващият старицата много беше видял и препатил той, та сега съветваше за всичко своя млад приятел. Казваше му например, че кучетата никога няма да го закачат, ако стои на едно място и не съска насреща им. Казваше му още да се пази от децата — че има добри, но има и лоши деца: ей така, без да им си направил нещо, ще те ритнат, като че котката не я боли. Казваше му също да се предпазва и да не краде, колкото и да е гладен, защото, ако не го послуша, някой път лошо ще изплати. А иначе — как да е, може да се прекара: кое от тенекиите за смет, кое около млекарниците и гостилиниците. Все нещо се намира...

Един ден, като гледаха така отгоре към другите къщи, старицата рече:

— Тук наоколо познавам всички. И добри, и лоши хора, и кучетата, и котките... Тебе как не съм те виждал по-рано, не зная. Трябва да си от друг край на града.

— Ами дали не познаваш майка ми? — рече развлечуван Мър-мър. — Старата Мяу-мяу?... Може да си я срещал някъде?...

— Чакай! — отвърна старицата. — Мяу-мяу ли? Да не е с черни и жълти петна?

— Тя! Тя същата! — викна Мър-мър. — Къде ли е? Можем ли я намери?

— Знам я, знам, срещали сме се. Добра котка. Строга. Уредна и умна. Оплакваше ми се веднъж от сина си — много бил непослушен и вироглав. Брей! Значи ти си бил? Излязохме сега познати.

— Тя е! Тя! — извика пак Мър-мър. — Хайде да ме заведеш при нея!

Старият поклати глава тъжно и рече:

— А, млади побратиме, виж, това едва ли ще може. Нито си спомням де се срещнахме, нито пък зная отде беше дошла тя. Как да те заведа?

Тая нощ Мър-мър дълго не можа да заспи и си поплака. Нямаше вече никаква надежда да се върне в къщи. А дните ставаха студени. Животът стана още по-тежък. Старият побратим вече съвсем изнемощя, мъчно виждаше, рядко излизаше из леглото и Мър-мър трябваше да се грижи за всичко. С мъка изкараха зимата. Когато почнаха първите пролетни слънчеви дни, старият се довличаше до прозорчето на зимника и лежеше там цял ден на слънце.

Една сутрин му беше много зле, та остана в леглото. Мър-мър реши да стои при него. По едно време старият се обади:

— Излез, сине, и виж, намери отнякъде едно късче риба. Много ми се хапва рибица...

Мър-мър го погледна и му се доплака. Разбра, че старият му приятел ще умре скоро: цяла седмица нищичко не бе хапнал.

Той излезе, обиколи всички дворове, скита из улиците. Едва привечер намери в един сандък стара рибена глава и радостно я понесе тичешком към зимника. Нека поне последното желание на болния се изпълни.

Когато прекосяваše една близка вече улица, неочеквано до ушите му долетя познат звук. В дъното на улицата едно куче лаеше. Котаракът цял изтръгна: „Ах! Ами че това-беше Хър-хър!“ Той спря на плоч-ника, пусна за минута рибената глава и дигна нос да подуши! Да! Тук преди малко беше минал Хър-хър и младата стопанка: във въздуха още се носеше миризмата на тяхната къща! Какво да прави сега? Да хукне подир тях! Да ги настигне и да се върне в къщи! Ами побратимът? Да го зареже така болен, умиращ, самичък между плъховете!... На Мър-мър се стори, че сърцето му ще се пръсне от мъка. Но той беше добър и верен приятел. Въздъхна, грабна рибената глава и тръгна към зимника.

Старият се зарадва, хапна малко, изпъшка и легна да спи. Мър-мър остана да бди над него. Цяла нощ наоколо се носеше цвъртене на плъхове: те бяха разбрали какво става и чакаха да си отмъстят.

Призори, капнал от умора, Мър-мър задряма малко и неочеквано се събуди от болка. Скочи, огледа се. Плъховете го бяха гризали по крака. Погледна към другаря си. Той беше се простираял неподвижен, умрял през нощта. Мър-мър се наведе, прости се с него, заплака и скочи на прозореца. Не искаше нито минута да остане повече тук. Съмваше се. Сега той отново беше самичък и бездомен.

ПЪТЕШЕСТВЕНИК

Мър-мър изскочи от зимника тичешком. Сърцето му се пръскаше от мъка. Той не смееше да се обърне и да погледне назад. Там лежеше мъртъв единственият му приятел и сега той беше вече съвсем самичък в целия свят. Не можеше и да помисли, че ще се върне пак в гнездото на стария котак. По-далеч, колкото може по-далеч! Той хукна по покривите, без да знае де отива.

Беше хладна сутрин. По керемидите лъщеше влага. Долу, из улиците, отваряха магазините. Идеше миризма от месарниците и дъх на топло мляко от разтворените прозорци. Но на клетия Мър-мър не му беше до ядене. Тъгата и самотията го шибаха като камшици. Той търсеше само някоя добра душа, за да изприказва болката си, та да му олекне малко.

Най-после съзря на една стряха един побратим — голям, сивочер, мършав котарак, който се миеше срещу слънцето. Мър-мър наближи към него с най-добри чувства и дори се приготви да го поздрави любезно. Ала онзи изведнъж настръхна, изсъска като змия, скочи неочеквано насреща и го удари с лапата си.

Мър-мър се обърка.

— Махай се оттука! — викаше другият. — Тук е мое царство и никого не пускам насам! Махай се!

И Мър-мър си тръгна още по-наскърben от тая случка. Мустакът му потрепера жално. Той сви късата си опашка надолу и тръгна към края на града, до реката, която се виждаше оттук. Там поне щеше да бъде по-спокойно. Ала едва слезе до канала, и от невиделица връхлетя отгоре му една гъска, която водеше пет малки гъсчета. Тя с кряськ и съскане го закълва по главата. Ах, наистина казваха старите: една беда никога не идва сама. През тоя тъжен ден всичко се трупаše едно след друго върху клетия Мър-мър! Той не можа дори да пийне водица и отново тръгна по покривите. Денят измина бавно. Смрачи се. Трябваше да се помисли за нощуване.

Той скочи на един корниз до осветен прозорец и се спря за минута. Изведнъж наостри уши: стори му се, че някой споменува името му. Приближи една-две крачки и се вслуша. Прозорецът беше полуутворен. Наистина някой вътре го споменаваше. Какво ли беше пък това? Мър-мър надникна в крайчела на прозореца: вътре едно момченце четеше на глас една книжка на сестричето си, което бе седнало насреща му и слушаше. Мър-мър остана като треснат от учудване и болка. То беше неговата история — същинската! — която децата си четяха едно на друго. Поиска му се да изреве от мъка. А момченцето продължаваше да чете:

„.... И тогава Мър-мър разбра, че наистина се е загубил и вече няма да се върне в къщи. Напусто той обръща глава и души на вси страни. Отвсякъде идеха миризми на чужди къщи...“

А-а! Значи така! Бяха вече описали страданията на клетия Мър-мър, а никой не се сещаше да го вземе и упъти за къщата му! На Мър-мър му причерня и той отново скочи на покрива, вече съвсем отчаян. Вечерта бе настъпила. До комините на голямото здание отсреща замърдаха две-три котешки сенки. Скоро оттам се зачуха и гласове — два дебели, един по-тънък. Мър-мър трепна. Мръдна мустак и почна бързо-бързо да диша — искаше да познае отдалеч миризмата на ония отсреща. Там пак замяукаха. Изведнъж Мър-мър скочи, замаян от радост и викна, колкото можеше:

— Мяу-мяу! Майчице!...

И без да мисли, хвърли се от единия покрив, за да скочи на другия. И ето в тоя миг се случи нещо съвсем неочеквано. Той не беше пресметнал разстоянието и вместо да се намери отсреща, преметна се два пъти във въздуха и почна да пада някъде надолу в тясната и тъмна улица. От страх не успя да извика и припадна. Свести се, когато се удари в нещо твърдо. В същото време нещото, върху което беше паднал, се раздвижи изцяло и с шум и свирене го понесе нанякъде. Чак след няколко минути Мър-мър разбра какво бе станало. Той беше паднал върху голям автомобил, на покрива на който имаше разни куфари и сандъци. Сега пътуваше из града, неизвестно накъде. Минаха така из много улици, осветени и шумни, с тълпи хора, трамваи и коли. Най-после спряха в един широк двор. Мър-мър се бе свил между багажа, изгубил ум от уплаха. Майчице мила, няма ли да свършат тия

страхотии?... От автомобила излизаха хора. Един човек се качи на покрива му и почна да смъква багажа.

Като прибираше, човекът съгледа неканения пътник. Котакът седеше обезумял.

— Ха! Ами ти, що щеш тука, бре? — викна човекът. — Де ти е билетът? А-а! Безплатно искаш да пътуваш? Тъй ли? Чакай, ще те науча аз тебе!...

Ала докато го научи, Мър-мър се метна отгоре право на стъпалата, прекоси широкия двор и се скри в ъгъла на един сайвант за дърва. Човекът се засмя добродушно, засвирка с уста и влезе в осветеното помещение. Тука беше голяма странноприемница и автомобилна станция в града. Имаше стаи, чардак, изби. В кръчмата разговаряха и се смееха хора. Откъм готварницата миришеше на пържена риба и кебапчета.

След няколко минути Мър-мър полека се измъкна, сръбна няколко гълтки вода от локвата до чешмата и тръгна към чардака, да прекара нощта. Сега почваше друг, съвсем неизвестен живот.

ВРЪЩАНЕТО

Какво е това чудновато животно, което върви едва-едва край стената на отсрещния плочник? То прилича на котка, но цялото е изкаляно, почернено от сажди, като въглищар. Едното му ухо е полуизгризано. Коремът му — голям и отпуснат — се клатушка като торба. Ах, загледайте се, взрете се по- внимателно! Та това е нашият Мър-мър, скитникът-котарак, който избяга един ден от къщи. Той ходи сега немил-недраг и си оплаква дните. Клетият Мър-мър! След шестмесечно скитане — ето на какъв ред дойде, така че и рождената му майка едва ли би го познала. Той върви, залитайки из улиците. Мисли само за едно: да легне на сред пътя и да остави да го премаже някоя кола — така вече му е дотегнал тоя ужасен живот. Вече не се бои от нищо. Всичко му се е отщяло. Уморен е толкова, че върви полузаспал. Кучетата се спират и като го виждат така нещастен и жалък, не го закачат. Злите деца не го замерват с камъни — и те дори го съжаляват.

Как стана така, че Мър-мър, веселият котарак с дигната като байрак къса опашка и с мустак, който потреперва закачливо, се преобрази дотолкова?... Дълга история е тя и ние разказахме само една част от нея. Останалото — то е цяла редица едни и същи дни, седмици, месеци на глад, на бягане от кучета, от хора, от непознати шумове, на безсъние, на студ — с една дума, живот на загубено животно. Последното му по-дълготрайно убежище беше онази гостоприемница, дето така неочеквано той пристигна с автомобил като пътник без билет. Там не беше лошо. Той дори посвикна. Имаше често храна: някоя рибена опашка, остатъци от готварницата. Имаше си легло в килера. Но един петъчен ден дойдоха селяни с волски коли и големи рунтави кучета. Тия зли кучета едва не одраха кожуха на клетия Мър-мър. И оттогава той отново заскита из града. Ето го сега из тая улица, крета бавно, спира си и пак тръгва.

Неочеквано от срещния плочник едно момиченце го загледа, спря се и плесна с ръце:

— Хи-и!... Той е!

То пресече улицата, отиде до котарака, пак го погледна и веднага извика:

— Мър-мър! Ти ли си? Мър-мър! Обади се, моето коте!...

Мър-мър обърна бавно главата си. Нещо далечно, почти забравено, но хубаво, сладко, топло сви сърцето му. Но той вече на нищо не вярваше. Сигурно тъй му се е сторило. Ала детето продължаваше:

— Мърчо! Ти си, нали, Мър-мър!...

И посегна да го вземе. Едва тогава Мър-мър проумя, че всичко това не е сън, не е лъжа. Нещо изведнъж стана с него и цял обезумял — от радост, и от мъка, — той се превърна на някогашния Мър-мър — с всичките фокуси от едно време. Като измърка надълго, тупна се по гръб на земята и дигна четири крака във въздуха.

Момиченцето също извика от радост:

— Леле-е-е! Същият — не е забравил нищо! — То тупна рамото си и каза: — Хайде, Мър-мър, хоп!

И Мър-мър, уморен до смърт преди малко, сега изведнъж скочи и — хоп на рамото на момиченцето. То го стисна с две ръце. Така двамата тръгнаха тържествено за в къщи. Още щом вратата се затвори зад тях, и сладостният мириз на къщата го лъхна от вси страни, нашият беден скитник съвсем обезумя от щастие. Той скочи от рамото на детето и отново се тръшна на гръб с дигнати крака. Цялото семейство, зарадвано и шумно, посрещна върналия се най-после бездомник.

Хър-хър приближи до него, подуши го от глава до крака, засмя се и приятелски завъртя опашка. После веднага отиде в готварницата.

— Я ела, ела по-скоро да видиш изгубения си син! — каза Хър-хър на Мяу-мяу. — Нали ти думах, че ще се върне!

Мяу-мяу хукна. След нея тръгна и малкият брат Потуран. Но щом старата котка стигна до гостенина, едва не припадна от срам! Майчице мила! Та това ли плашило е нейният чистник, бяло-жълт, приличен и весел Мър-мър! Ами че тоя трябваше три дни и три нощи да го близеш, за да му изчиши саждите! Ами ухoto? Ами тоя корем, цял окичен с бодли, сламки и кал! И понеже беше строга, умна и чиста котка, вместо поздравления и прегръдки тя приближи до него, кресна му сърдито, гризна здравото му ухо и му зашлели две плесници. А

Потуран... Потуран се ококори страшно, изсьска и подскочи настрана: той не можа да познае брата си. Смяташе го за чужд и едва когато Мър-мър бе изкъпан и доби предишния си вид, Потуран се съгласи да признае, че може би това е брат му, но все пак го гледаше със страх.

...Сега, легнал на миндера в готварницата, опрял гръб о гърба на кучето, Мър-мър примижава блажено, мръдне мустак и започва отдавна забравената си песен: мър-мър-мър... Печката гори тихичко и от време на време изпращи. Чайникът шушне отгоре като стар приятел. Всичко е приветливо, кротко, добро, всичко сякаш казва: „Най-после! Най-после той си дойде! Прибра се скитникът в къщи!“

И Мър-мър оглежда още веднъж наоколо си, тупва с късата си опашка по възглавницата, щастлив, че си е пак дома, и не иска нищо друго вече, освен това да продължава все така и днес, и утре, и вдруги ден, и да няма край.

Издание:

Константин Константинов. Приказки за тебе. Избрани приказки и разкази

Златна библиотека. Избрани творби за деца и юноши

Под редакцията на Дамян Дамев

Двадесет и трета книга

Издателство „Народна младеж“, София, 1972

Редактор: Христиана Василева

Художник: Иван Къосев

Художествен редактор: Тончо Тончев

Технически редактор: Катя Бижева

Коректор: Елена Иванова

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.